

АТАНАС ПОПОВ

ВЪЗРОЖДЕНСКИТЕ КОРЕНИ НА МОЯ РОД

Издателство „Санин – Н и Н.,

**БЛАГОЕВГРАД
2010**

Изказвам най-сърдечна признателност и благодарност на всички, които със своите спомени ми помогнаха да възстановим истината за едни от най-драматичните моменти от историята на Зимбилиевия род.

Благодаря и на своите деца и внуци, които ми оказаха безценна помощ при подготовката на книгата за печат.

Предисловие

Нищо скрито няма да остане неразкрито.

Узнаващото ще бъде узнато.

Библия, Матей, 10-2

Революционно действие е да казваш истината във времена на универсална измама.

Джордж Оруел

Привързаността ми към родния край продължава да топли сърцето ми. И днес, когато се завръщам в Либяхово, възкръсват детските ми спомени, пълни с любов към хората, земята и къщите, старите либяховски къщи, криещи все още в своите темели и дувари много неразкрити истини, радости, страдания и стенания.

Има един хубав традиционен празник, Успение на Пресвета Богородица, който продължава и в наши дни да събира потомците на родовете на селото от цялата страна и чужбина. Радостта ми е неизмерима, когато на Ширината се срещам с внуките и правнуките на моя род, съвсем основателно определен от някои изследователи като авангарден род на Либяхово. Когато погледна обаче към къщата на дядо Велик Мангушев, в която преминаха половината от детските ми години, сърцето ми се свива. Две големи буци ме задавят. Едната ми напомня, че на този светъл християнски празник през 1912 г. злодеят Иван Коемджиев разстреля по време на молитва прадядо ми свещеник Стоян Атанасов Зимбилев, а другата буца спира въздуха ми като гледам грохналата част от къщата, в която

живееха след подялбата ѝ дядо Велик, семействата на вуйчовците Иван и Георги и бай Тошо, синът на вуйчо Борис. В тази просторна Мангушева къща прекарах половината от детските си години. За голямо съжаление един от новобогаташите я обсебил. Тук повече няма да шетат потомците на дядо Велик и баба Серафимка. На такива позорни дела в непрокопсания преход у нас са способни само онези, които за шепа сребърници продават и оскверняват родовата си памет.

Отново мислите ми, уморени от тези тъжни преживявания, се връщат към основателите на големия Зимбилев род, един от най-старите родове в с. Либяхово. Благородството и будният дух на неговите създатели още преди 200-250 години са известни не само в селото, но и в цялата Неврокопска кааза. Названието му продължава да се носи от много фамилии и до наши дни. Само семейството на прадядо ми свещеник Стоян Атанасов Зимбилев получава фамилното име Попови след неговото жестоко убийство по време на молитва през 1912 година.

Корените на Зимбилевия род, достигнали живителната влага на родолюбието и човешките добродетели, държат здраво голямото родословно дърво. То е извило силни и красиви столове и клони на фамилиите, разпръснало е семена, покълнали не само из цяла България, но и далече в чужбина. Гордостта на зимбилевци е истинска и ненакърнима, защото от нашия род са израсли, както в миналото, така и в наши дни, благородни хора, с непоклатими християнски добродетели, които са отдали и продължават да отдават своите сили и способности за запазване на българския дух, за прослава на нашия род. Сред потомците на дядо Иван Зимбилев, сочен за първия кмет на село Либяхово, има изтъкнати представители на възрожденските просветни, църковни и революционни борби, съвременни дейци на науката,

културата и образованието, изключително талантливи творци във всички области на духовния и материалния живот на българската общност, независимо къде се намират.

Винаги съм бил горд, че съм потомък на Зимбилиевия род. Но радостта ми е помрачавана от онези, които посегнаха върху името и славата му.

През годините на революционните борби за свободата на Македония едни от най-будните чеда на Зимбилиевия род са били жестоко преследвани и измъчвани от поробителите на българския народ, други - разстреляни от предатели, създавали вражди и омраза между роднини и приятели и поставили началото на братоубийствата в нашето село. Българоубийците Яне Сандански, Тодор Паница и Иван Коемджиев посяват първи заразеното семе на „левия фанатизъм” в Либяхово. ”Осъдителното и престъпното в тяхната дейност - пише Хр. Силянов - започва, когато в споровете за принципи и за тактики се туря в действие и оръжието”.¹ За съжаление, това оръжие е било насочено и срещу прадядо ми свещеник Стоян Атанасов Зимбилиев, дядо ми - пунктовия войвода Атанас Попов, и вуйчо ми Борис Мангушев. Използват го последователи на комунистическите идеи. Самите те след това стават жертви на своето безумие.

След установяването на комунистическата власт през 1944 г. някои от потомците на Зимлиевия род бяха жестоко пребивани, изселвани от родното село Либяхово, или изпращани по лагери, създавани за т. нар. „врагове на народната власт”. Такава съдба отреди тоталитарния комунистически режим и на някои от потомците и на най-известните български родове – тези на Райна Княгиня, Баба Тонка Обретенова, Захарий Стоянов, Иван Вазов и стотици още духовни будители на нашия народ. На

¹ Силянов, Хр. Освободителните борби на Македония. С., 1983, с.46

комунистите не им трябваха будни и талантливи българи, затова след тяхната пирова победа на девети септември 1944 година унищожаваха политическия и духовен елит на българската държава, както направиха това и по указание на Коминтерна при взривяването на църквата „Света Неделя“ в София през 1925 година. Те убиваха всяка чиста мисъл, която пречеше за постигането на техните сталинистки цели и безчинства.

Самият аз извървях мъчително труден път. Изживях страданията на целия ни род. Но духът на моите деди и прадеди ми даде сили, за да оцелея. Никога няма да забравя това, което ми каза дядо Илия Пашов, баща на съпругата ми Мария:

- Насе, запомни от мен, че комунизмът няма да оцелее. Когато рухне, тогава ще научиш всичко за твоя хубав род, с който трябва да се гордееш. Това съм казал и на дъщеря ми Мария, когато си дадох думата да свиете заедно семейно гнездо. Душата ми е изпълнена с радост, че моите внуци ще бъдат потомци на Зимбилевия род.

Тези думи на дядо Илия заредиха с оптимизъм и вяра не само мен, но и съпругата ми Мария, с която понасяхме заедно всички незаслужени обиди, отправени към нас от комунистическата власт заради това, че съм потомък на Поповия род, известен със своите изтъкнати дейци във Вътрешната македонска революционна организация.

От голяма, неизмерима любов към моето родно село Либяхово още като студент в Софийския университет започнах да се ровя в корените на неговата история и бит, защото тук покълнах като отломка на Зимбилевия род. През 1965 година започнах първото научно изследване на богатия либяховски говор. Това беше и темата на дипломната ми работа, която защитих с пълно отличие пред най-известните тогавашни български учени във

филологическия факултет - проф. Владимир Георгиев, проф. Кирил Мирчев, проф. Петър Динеков, проф. Иван Дуриданов и проф. Стойко Стойков, който беше мой научен ръководител.² Заедно със сина ми Красимир Попов и дъщеря ми Снежана Попова подготвяме за печат научен труд, който включва освен местния говор, изследван от мен, така също и професионалните езици (стивастарски и зидарски) и празнично-обредната система на с. Либяхово, които са изследвани от тях.

През м. юли 1965 г., на изпита ми по Увод в езикознанието при най-известния български учен в тази област проф. Иван Дуриданов, стана дума за произхода на наименованието на Либяхово. Okaza се, че една от запазените старобългарски думи в моето село (Любъхъ), която бях вече издирил, е свързана с името на селото.

Проф. Дуриданов твърдеше, че познатата на него дума „Любъхъ“ означава собствено име на човек. Още тогава той ми каза, че вероятно това е името на създателя на Либяхово. Разказах му за преданията, които бях научил от някои възрастни хора в селото. Според едното от тях Либяхово носи името на Али бей, а според другото – името на селото идва от голямата любов на хората от махалите, които се сплотили за единна борба против турския поробител. Професорът се усмихна и ме попита дали вярвам на преданията, които според него са наивни. Показва ми пожълтяло издание на старобългарски език, в което намерихме думата „Любъхъ“, от която произлиза първото наименование Любяхово, свързано с личното име на създателя на селото. Стана ясно и това, че след промяната на „ю“ в „и“, което е характерно за нашия говор, както личното име Любих започва да се произнася като Либях, така също и названието на селото се променя от Любяхово като Либяхово. Тезата на проф. Иван Дуриданов за

² Попов, А. Говорът на село Илинден. С., 1968

произхода на името на Либяхово е застъпена и в неговата публикация „ Селищното име Либяхово (Гоцеделчевско , днешно Илинден“).³

В непринудените разговори с моите информатори за особеностите на говора и топонимията в Либяхово научих много нови неща и за най- видните личности от моя род. Най-ползотворни бяха непринудените ми беседи с Иван Георгиев Малаков, Велик Ангелов Воденов, Петър Иванов Чехлев, Лаза Калайджиева, Бакина Стоянова Палашева, Марика Иванова Цветанова, Илия Кръстев Малаков, Анастасия Лазарова Солакова, Велик Иванов Мангушев, Матина Иванова Малева, Велик Николов Пашов, Илия Николов Пашов и др. Всички те не забравяха да ме зарадват с това, което знаеха за нашия род, и най-вече за прадядо ми поп Стоян и баба Мехалина, за дядо ми, войводата Атанас Попов и баба Кита. Уверяваха ме, че те са били едни от най-личните и достойни хора в нашето село. Някои от тях ме съветваха да не вярвам на неистините, които някои от тогавашните комунисти изговаряха за тях. Други пък направо ми се оплакаха, че след нашите срещи са идвали при тях „управниците“ от селото и ги разпитвали за какво сме говорили. Заплашвали ги, че ще ги смятат за врагове на „народната власт“, щом се срещат с мен.

След като научиха за изследването, което правех, свързано с говора на селото, партийните ръководители пуснаха след мен няколко техни „ушета“. Страхуваха се да не пиша „под прикритие“ история на моя род, който те ненавиждаха и наричаха „фашистки“. После научих, че един от потомците на санданистите в селото, сигурно посъветван от комунистите, е тръгнал да разговаря с повечето от моите информатори, за да напише и той свой

³ ДУРИДАНОВ, Иван. Селищното име Либяхово, Гоцеделчевско, днешно Илинден. Т у р и с т, XXVI, 1981, № 11, с. 15.

„труд”, който обаче не може да бъде жанрово определен, защото не е нито очерк за селото, нито негова истинска история. С изключение на хаотично нахвърлените, непълни и неточни демографски сведения, останалото в издадената през 1992 година книга „Илинден” е написано само по спомените на бившите санданисти и комунистите след девети септември 1944 г. Партийното ръководство в селото се събираше няколко пъти, за да я обсъди, което разкрива политическата конюнктура при написването ѝ. В тази книга са обявени за „герои” от нашето село последователите на българоубийците Яне Сандански и Тодор Паница. Трима от тях са убийците на прадядо ми свещеник Стоян Атанасов Зимбилев, на дядо ми пунктовия войвода Атанас Стоянов Попов и на вуйчо ми Борис Великов Мангушев.

С куп лъжи и измислици комунистите след девети септември 1944 година бързаха да напишат своята история. Ето как синът на убиеца на прадядо ми свещеник Стоян Зимбилев - Того Коемджиев, е стъкмявал историята на Неврокопската партийна организация. Той изпраща специално писмо до секретаря на ГК на БКП Тосев, в което нареджа: „Да се добави!”, „Да се оформира”! А когато става дума за „героичните”, т.е. за терористичните подвиги на баща му и брат му Георги, нареджа „Да се преформира написаното!”⁴ Никъде обаче не споменава за жестокото убийство на поп Стоян от баща му, за неговата „слава” като един от най-известните терористи в Неврокопския край.

Така беше написана и историята на комунистическата партийна организация в с. Илинден. След нейното издаване през 1992 година един от най-уважаваните някогашни учители в с. Либяхово Велик Иванов Мангушев ми изпрати писмо, в което пише „Така

⁴ Благоевград, ДА, Личен фонд на Того Коемджиев, № 1040, арх. ед. №12

не се пише история ! Истинска история може да се прави, ако събитията се отдалечат на 100-150 години. За последните години няма история, а има публицистика, т. е. няма наука, а има политическа конюнктура. Все още е твърде рано да се отсъди кой е герой, кой е предател, кой е страхливец. Ярък пример в това отношение е „историята“ на село Илинден, написана от Ат. Панчелиев. Тя е съчинена по спомените само на санданистите, а другите революционери от дясното крило на ВМРО са в сянка. Така не се пише история”.

Летописците на комунистическата власт фабрикуваха безброй лъжи, за да направят от терористите „герои“, а от истинските герои „предатели“. Потомъкът на такъв „герой-комунист“ написа „спомени“ за свой родственик, който при създаването на комунистическата партия от него в Либяхово казва: „И тук трябва да бъде установена съветска власт“. Тези думи потвърждават истината, че още от 1919 година санданистите от нашето село, превъплътили се след това като комунисти, са били български агенти, които са загърбили българските национални интереси и са служили на създадения от Владимир Илич Ленин през м. март 1919 г. Трети комунистически интернационал.⁵

Авторът на тези „спомени“ обаче не е нито видял, нито преживял събитието, което отразява, а го определя като спомени. Той не познава даже етимологията на думата „спомен“. Така се фабрикуваха биографиите на „героите-комунисти“ от техните потомци. С такива фалшиви „спомени“ е зарит Държавният архив в Благоевград.

Голямата известност на Зимбилевия род в Източна Македония е отразена в немалко исторически и други

⁵ Благоевград, ДА № 1104, Спомени от Атанас Панчелиев за революционната дейност на Димитър Атанасов Панчелиев

документални източници, но комунистите премълчаваха и отминаваха заслугите на едни от най-достойните потомци на дядо Иван Коджабашията, като свещеник Стоян Атанасов Зимбilev и пунктовият войвода Атанас Попов, участвали в революционната борба за свободата на Македония, както и за възстановяването и разхубавяването на Либяхово след опожаряването му от гръцките войски през 1913 година.

Моята гордост, че съм от Зимбilevия род беше вече отдавна напълно узряла, но поради това, че тогавашната власт ни наричаше „фашисти”, затова все още не можех да кажа явно това, което мислех за онези, които ни мразеха. Само една моя дума, изговорена за тяхното мракобесие, щеше да погуби цялото ни семейство. Затова пък потомците на санданистите фабрикуваха и разпространяваха какви ли не лъжи, клевети и ругатни срещу най-достойните за уважение личности от моя род

От това мрачно време отминаха повече от шест десетилетия. А събитията, които са свързани с дейността и съдбата на най-изявните дейци от Зимбilevия род са от преди повече от 100 и 150 години. Сега се пише най-вярно и точно историята на един род, който е участвуват в нестихващите борби за свободата на Македония. А комунистите, както вече беше подчертано, започнаха да пишат своята история веднага след тяхната пирова победа на девети септември 1944 г. Затова и историята на македонските революционни борби трябва да се препиши, защото е пълна с неистини, които се разпространяваха през годините на комунистическата „народна власт”.

Светлите народополезни дела, а и пролятата чиста кръв на някои от моите прадеди и деди ме зоват отдавна да разкрия неподправена историческата истина за тях. Не бързах. Исках да узная много неща, които са свързани със

съдбата на изтъкнати личности от Зимбилевия род, от нашата фамилия Попови, която е един от здравите клонове на родословното дърво на Зимбилеви. Какво ли не слушах от онези, които през мрачните години на комунистическата тирания написаха своята фалшива история, в която, както вече казах, обявиха убийците в македонското революционно движение за „герои”, а истинските герои за „врагове”. Едно се разказваше в моя дом, а друго разпространяваха комунистическите глашатаи, измежду които и някои псевдожурналисти, които обслужваха тогавашната власт. Съчиняваха се напълно неверни обвинения срещу поп Стоян, дядо ми Атанас Попов, вуйчо ми Борис Мангушев и братята Георги и Кръстьо Зимбилеви, както и срещу техните съидейници от дясното крило на ВМРО. Затваряха устата на очевидците, на онези, които познаваха техните нравствени добродетели, за да не казват истината. Заплашваха ги, че синовете и внуките им няма да видят бял ден завинаги, ако кажат хубава дума за поп Стоян и дядо Атанас. Никой от тях не прояви благоразумие, за да се направи мост между разделените някогашни приятели и роднини в Либяхово от братоубийците в македонското революционно движение Яне Сандански, Тодор Паница и Иван Коемджиев, душите на които са преливали от омраза и луда страсть към забогатяване.

Не мога, и не искам да забравя миналото на моя род, защото неговите доблестни чеда са живеели и работили почтено. В борбата за благоденствието и свободата на своя народ някои от тях са забравили себе си и са пожертввали най-ценното – живота си. Родовата памет за тях повелява не само да помним имената им, а да тачим и делата им, които за нас са най-добрите уроци за нравствено възпитани

Човек без родова памет е като дърво без корени. Той не може да израства цялостно, защото се лишава от

живителната влага на добрите хора от своя род. Затова си поставих за задача да проуча и узная цялата истина за моите прадеди и деди. Потомците на Зимбилиевия род не бива да ги забравят, защото носят тяхната кръв и плът.

В тази книга проследявам повече съдбата на един от синовете на Атанас Иванов Зимбилиев – свещеник Стоян Атанасов Зимбилиев, отчасти и на Димитър Атанасов Зимбилиев. Ще бъда радостен, ако се разлистят и другите клони на Зимбилиевия род, където са внуките и правнуците на Ангел, Петър и Велика Зимбилиеви. Не можах да узная потомците и на прабаба ми Сирма Зимбилиева (Врачкова), сестра на свещеник Стоян Атанасов Зимбилиев. Вярвам, че нейните правнуци и внуци ще ми помогнат да науча онова, което е преживяла тя след злодейското убийство на брат ѝ Стоян.

В израз на искрена признателност към моите прадеди и деди от Зимбилиевия род, чиято кръв и плът нося, падам на колене и правя поклон пред тяхната памет. Светлите им народополезни дела и саможертвата, която са проявили в революционната борба за свободата на Македония ме зоват да разкрия историческата истина, свързана с тяхното безсмъртие.

На родосъздателя Иван Зимбилиев (Коджабашията) благодаря за това, че е изградил и запазил здравите темели на нашия род. На неговия син Георги Иванов Зимбилиев заради това, че за първи път е запалил светилника на българското училище в цяла Източна Македония. На брат му Атанас Иванов Зимбилиев, че е един от основателите на най-патриотичната българска организация ВМРО в Неврокопския край. На прадядо ми Стоян Атанасов Зимбилиев за готовността му да се саможертва в революционната борба за единна и целокупна България, за неговата мъдрост като деец на българската православна църква. На дядо ми, неврокопския пунктов войвода Атанас

Попов, на когото нося името, правя дълбок поклон за това, че е събрал, съхранил и обогатил добродетелите на неговите предшественици от Зимбилиевия род, че още от младежките си години се отдава с чисти помисли и дела за свободата на Македония, че не е пожалил своите сили и организационни способности, за да възстанови опожареното от гръцките войски наше родно село Либяхово, на което продължаваме да се радваме, когато дойдем отново в неговите скути, за да ни прегърне и стопли с дъха на нашите прадеди и деди.

Знаех истините за моя род още от детските си години. Нямаше вечер, ако майка или татко да не ни събират около тях с братчетата ми Стоян, Велик, Китан и Серафим. Разказваха ни увлекателно за дядовци и баби, за всички други роднини. И до днес помня всичко, което съм научил от тях. Стайте в къщата ни още пазеха революционния и просветния дух на Зимбилиевия род. Често се ровех в шкафовете, вградени в стените, за да открия повече следи от миналото. В комитската стая още беше жив духът на дядо ми и неговите бойни другари от македонското революционно движение. Когато у нас идваха най-близките четници на дядо - Георги Зимбилиев, Тодор Бродев, Ангел Солаков, Димитър Канчев, Костадин Биларев, дядо Йосиф Пашов, Иван Мангушев и други разказваха под портрета на дядо за неговата любов към тях, за единството и сплотеността им в дейността на ВМРО.

Сега е вече време да се каже запомненото, за да се изтрие лъжата и клеветата, която използваха децата и внуките на екзекуторите на прадядо ми свещеник Стоян Атанасов Зимбилиев, на дядо ми Атанас Стоянов Попов и на вуйчо ми Борис Великов Мангушев. Никак не бе случайно това, че когато агентите на Държавна сигурност претърсваха нашата къща, първо се нахвърлиха върху семейния архив, за да заличат следите от миналото. Помня,

че един от тях каза на другите:

- Късайте, но след това всичко прибирайте в чувала!
- Ще го хвърлим в дерето , нали ? -попита друг.
- Не, ще го запалим. Нека всичко тяхно изгори, за да не го намерят децата им.

Ограбиха цели папки с документация, книги, списания, вестници и много снимки, в които бе историята на моята фамилия. Гледах онемял. Запомних изкривените лица на онези, които ме питаха и за войводската униформа на дядо. Искаха да знаят къде е скривалището му и дали има в него оръжие. Най-голям мерак имаха за револвера на войводата. Но не го намериха. Всичко, от което се страхуваха искаха да го открият и да го унищожат, за да няма следи от него. Но не можаха да изтрият паметта ни, която е жива и помага, за да разкажем всичко на нашите деца и внучи. В моите мисли възкръсна разказаното от майка и татко, от лелите ми Стоянка и Мехалина, от чично Петър, дядо Велик и баба Серафимка, от вуйчовците ми, а така също и от всички останали близки и роднини от Зимбilevия род, както и от оцелелите четници на дядо ми. На всички тях, и на цялата Зимбileva рода посвещавам тази книга.

Глава първа.

Първите възрожденци от Зимбилиевия род

1. Коджабашията Иван Зимбилев

През годините на турското робство прародицата ми Иван Зимбилев е първият кмет (коджабашия) в Либяхово, който управлява селските работи цели пет десетилетия . Не само той, но и децата му са прочути като даровити, благородни и много почтени в отношенията си към всички свои съселяни. Вратите на неговата голяма и просторна къща са били по всяко време отворени за всички от селото. Заради пословичното трудолюбие и таланта му да обединява своите съселяни Иван Зимбилев е избиран няколкократно за кмет на Либяхово. За неговата почтеност и народополезните му дела се е знаело в цялата Неврокопска кааза. Именно затова съселяните му се гордеели, че Коджабашията е „баш първенец”, от когото се учили на благородство и другите кметове. Спомням си разказите на най-възрастните хора от моето село за дядо Иван. Някои от тях звучаха като легенди, които се предавали от поколение на поколение в моето родно село. Самата турска власт се е отнасяла с почитание към Коджабашията, който е респектиран с благородството и почтеността си нейните служители. Хората са били спокойни, защото знаели , че властта на османлиите има страх от строгостта и решителността на техния кмет. Дядо Велик Мангушев ми разказваше с часове за неговата грижовност към онези хора от селото, които се нуждаели от помощ. Иван Зимбилев създад създад своеобразен кодекс на морала в Либяхово. Който го нарушавал получавал необходимото, заслужено, но справедливо наказание, което

одобрявали всички от селото.

Двамата сина на Иван Зимбilev - Георги и Атанас, благодарение на домашното си възпитание приемат будния възрожденски дух на баща им. Дъщерята на дядо Иван е била голяма хубавица. Макар и омъжена, в нея се влюбва силно отец Харитон, който започнал да я ухажва настойчиво. За това научил дядо Иван Коджабашията. Той обвинил отца за опита му да извърши прелюбодеяние, което се осъждва от православното християнство и е било в разрез с неговите морални изисквания. Тази е основната причина за липсата на близки взаимоотношения между дядо Иван и отец Харитон.

2. Георги Иванов Зимбilev - изтъкнат възрожденски просветен деец и участник в църковно – националните борби на българския народ в Източна Македония

Той е първородният син на дядо Иван Коджабашията. Роден е през 1820г. в Либяхово. Отначало се обучава при най-добрите духовници в родното му село, но след това баща му го изпраща да се учи в известния манастир „Свети Иван Предтеча”, който се намира недалече от град Сяр. Тук завършва образоването си на староелински език и попада под доброто влияние на Теодоси Гологанов. Ученолюбивият Иван завършва и прогимназията в град Сяр, където се изявява като един от най-будните ученици.

Първите учителски години на Георги Иванов Зимбilev са в родното му село Либяхово, след което се отдава изцяло на учителското поприще и израства като един от най-известните възрожденски учители в Неврокопско, Драмско, Мелнишко и Зъхненско. Развива разнообразна и богата, дългогодишна културно-просветна

и родолюбива дейност.

Като учител в родното си село Либяхово през 1851 г. Георги Иванов Зимбилев прави опити за създаване на новобългарско училище. За първи път в Източна Македония той започва открита национална духовна борба за подмяна на гръцкия с родния български език, както в училищата, така също и в църквите. Никой друг през тези години в Неврокопско, Драмско и Серско е нямал смелостта да започне борба срещу силното гръцко влияние върху българското население.

През 1852 Георги Иванов Зимбилев заминава в някои от драмските и серските села, където подготвя почвата за преодоляването на наслоееното от гръцкото духовенство въздействие върху образоването на българското население. Две години учителства в будното село Просечен. През това време някои от другите драмски села продължават да настояват пред Георги Зимбилев да приеме поканата им да учителства в тяхното село. През учебната 1855 – 1856 година е учител с. Кюпкъй .

През новата учебна 1856-1857 година, по настояване на първенците в родното му село, се завръща в Либяхово, където за първи път въвежда изучаването на български език. В целия Неврокопски край става известна първата смела крачка на либяховския учител да постави началото на новобългарското образование. Тази новина става известна на някои от по- богатите хора в съседното село Гайтаниново, затова изпращат децата си да се учат при либяховския учител. Един от неговите ученици е Спас Прокопов, който по-късно пише в своите спомени, че „В тия времена невежи, само в село Либяхово се намираше един учен мъж Георги Иванов (Зимбилев) от богата и благородна фамилия. Пожела баща ми да ме прати при него да уча първоначално образование”⁶

⁶ АБАН, ф.1, оп.2, а.е.1428, с.493

*Георги Иванов Зимбилев говорим български език*⁷

Другият ученик на учителя Георги Иванов Зимбилев - Атанас Поппетров допълва, че той за първи път въвежда изучаването на граматика, христоматия, история, география, краснопис и аритметика, дори и четене на български език. "Важното беше – пише в спомените си Атанас Поппетров, че като преподаваше от христоматия, тълкуваше го от староелински на новогръцки и на

През есента на 1857 г. в Либяхово дошли най-известните родолюбци от съседното село Гайтаниново, което през тези години е било известно със своето будно население не само в Неврокопската кааза, но и в цяла Източна Македония. Поканили вече прочутия в Неврокопско и Драмско Георги Иванов Зимбилев за учител в тяхното село.

В Гайтаниново Георги Иванов Зимбилев учителства от 1857-1858 до 1860-1861 г. Отначало учениците на либяховския учител се обучавали в къщата на Вълчо Сарафов. И в това голямо мървашко село даскал Георги поставя началото на новобългарско образование. Преподава уроците си на български език. Проявява и певческите си способности в местната църква, където го слушат захласнати богомолците, когато обяснявал и евангелието на чист български език. Спас Прокопов пише в своята автобиография, че „С въвеждането на българския език в училището и църквата, която бе построена в 1839 г., се начева духовното възраждане на Гайтаниново“. Учителят Г. Иванов Зимбилев влиза във връзка със Сава

⁷ АБАН, ф.1, оп. 2, а. е.1428, с.3

Филаретов, като последният го импулсира да разпространява матерния език и в околността на Неврокопско.⁸ Вдъхновено от народополезната дейност на учителя Георги Иванов Зимбilev, населението на будното село Гайтаниново събира парични средства и построява модерна за времето училищна сграда. Ангел Даскалов с признание пише, че „Първата искра, която отпосле възпламенила огъня на народното съзнание, е изхвъркнала от просветното огнище – училището на Гайтаниново – през времето на учителя Георги Иванов Зимбilev“.⁹

Според А. Даскалов Георги Зимбilev е бил на своето време „просветна сила от първа величина“. Той създава школа от своите ученици – Петър Сарафов, Спас Прокопов, Атанас Поппетров, Никола Падарев и други, които след това израстват като негови последователи в просветното дело на Източна Македония.

При въвеждането на българския език в училищата на Неврокопско и Драмско Георги Иванов Зимбilev поддържа тесни връзки със Сава Филаретов, който го вдъхновява в неговата родолюбива дейност.

През 1860 г. Георги Иванов Зимбilev е заплашван от гръцките духовници, заради това, че изучаването и разпространението на българския език в Гайтаниновското училище превръща селото в център на българщината в Мървашко. Непознати похитители го отвличат от училището, за да го спляшат, заради родолюбивата му дейност.

Научили за нападението на гръцките фанатици върху даскал Георги в Гайтаниново, първенците в с. Просечен, Драмско отново го канят за учител в тяхното село. Тук на 29 октомври 1961 г. той изпраща писмо до

⁸ АБАН, ф.1, оп.2, а.е.1428, л. 14,15,16 и 17; Просветното дело в Неврокоп и Неврокопско (Г. Делчев) през Възраждането. С., 1979, с.193

⁹ Македонски преглед, г. VII, 1931 г., кн. 1, с.106

своя приятел Стефан Веркович, изтъкнат деец за правата на българите за национална просвета и църковна независимост, в което му пише за събрания и обработен огромен документален материал, който с много труд вече има в ръцете си. Уверява го, че след малко дни ще му го изпрати цялостно подреден. „*А сега оставам, каквото сам всегдашно Вашъ искренний приятель Г. Иванов. Молим ви всегда да ми изпращате временно „Дунавски лебед“*” - завършва писмото си Георги Зимбilev.

До края на 1861 г. Георги Иванов Зимбilev съставя първото историко-географско описание на Неврокопския край, написано на новобългарски език, което се намира в архива на Българската академия на науките.

Като учител в с. Просечен от 1861 до 1868 година. Георги Иванов Зимбilev проявява своята всеотдайност при обучението и възпитанието на учениците.

През 1866 година, в израз на благодарност за извършената му богата просветна дейност, първенците на селото му издават специално свидетелство за положеното от него „най-голямо старание“ за напредъка на учениците, както и за приличното му поведение като човек с честен и смирен характер.¹⁰ И в Просечен, както в Либяхово и Гйтаниново, с големи усилия и упорита борба Георги Иванов Зимбilev създава новобългарско училище, въпреки силното гръцко влияние в този край.

В своята просветна дейност учителят Георги Зимбilev поддържа тесни връзки с някои от съучениците на Неофит Рилски като Теодоси Гологанов, архимандрит Исая и Иван Балабанов, които са от село Търлис. С тях споделя някои от своите възгледи за съдържанието на новобългарското образование и използването на нови средства, методи и форми на обучение.

За големия талант на създателя на новобългарските

¹⁰ АБАН, ф.1, оп.2, а.е. 1428, с.492

училища в Неврокопско и Драмско Георги Иванов Зимбilev научават и в Серската кааза . През тези години най-многолюдното селище в този край на Източна Македония е Горно Броди, което се намира между Али Ботуш, Бродската планина или Шарпалия , и Боз Даг. Селото е обградено, според описание то на Г. Баждаров, непосредствено от по-ниски планини, които са предпланини на споменатите вече три високи масива. Това са Църна гора, Хайкова скала с Кутелската височина и Бабина гора и Углеш.¹¹

Месторазположението на Горно Броди го обособява, както казва Г. Баждаров, като „една малка селска република”, населена само от българи доста далеч от Сер, Неврокоп и Драма, сгущена сред планински лабиринти.¹² В това чисто българско село имало 900 къщи, в които живеели около 5000 жители, всички българи. В специално сграденото училище се учело на гръцки. Когато горнобродският кмет Хаджи Димко научил за прадядо ми Георги Иванов Зимбilev, който е бил учител през това време в с. Просечен и преподавал на чист български език, решил да го покани в т. нар. „селска република” Горно Броди. Затова решил първо да получи съгласието на селяните, които възкликали от радостната новина. След това трябало да склони владиката, който макар и със страх, но се съгласил, и трето – да помоли даскал Георги Зимбilev да напусне с. Просечен, където вече е изпълнил благородната си мисия за създаването на новобългарско училище.

На 20 юли 1868 г. със специално изпратено писмо Георги Иванов Зимбilev зарадвал първенците на Горно Броди, най-вече кмета Хаджи Димко, че приема предложението да стане учител в тяхното село. Любимият

¹¹ Баждаров Г. Горно Броди -С-, 1929 г., с..21

¹² Пак там, с. 29

учител на населението в Пресечен убедил първенците в селото, че това, което е извършил в тяхното село е национална кауза, която трябва да се изпълни и в голямото село Горно Броди. Те се съгласили и го изпратили с неописуема благодарност и признателност, която вече бяха изразили веднъж в специално даденото му свидетелство през 1866 година.

В Горно Броди Георги Иванов Зимбилев пристигнал на 23 септември 1868 година с целия си багаж, натоварен на осем мулета подкарвани от пет пазача по пътя от Пресечен до Горно Броди. Този ден е бил истински празник за горнобродчани, които се радвали, че учител на техните деца ще бъде най-прочутият в цяла Източна Македония.

Още през 1868 година Георги Иванов Зибilev създава новобългарското училище и в с. Горно Броди, където заменя гръцкото преподаване в училището с българско, преди разрешаването на черковния въпрос. Това според Васил Кънчов, е станало по силното желание на всички първенци в селото, в което живеели българи-християни.¹³ Тяхната радост е била голяма, защото обучението на децата им има вече светски характер. За три години в това будно село либяховският учител е обучил 400 ученици. При даскал Георги в Горно Броди получават светското си образование изтъкнати по-нататъшни негови последователи, голяма част от които израстват като бъдещи изтъкнати дейци за църковно-национална независимост в този край на Източна Македония.

През 1869 г. по инициатива на горнобродския кмет Хаджи Димко, с пряката помощ на учителя Георги Иванов Зимбилев, се провежда Събор в Гайтаниново, на който се разискват най-важните въпроси в Източна Македония, а именно първо – да се изхвърли гръцкия език от училищата и църквите, и второ – народът да се откаже от

¹³ В.Кънчов.Избрани произведения , т.1, с.185

патриаршията. Хаджи Димко и учителят Георги Иванов Зимбилиев започват обиколка в Серската епархия , която се състои от 140 села. През м.февруари 1870 година всички тези села (освен единственото гръцко село Нигрита) подписват маҳзари за присъденивянето им към българската Екзархия. За тази своя мисия, която Георги Иванов Зимбилиев изпълнява, заедно с Хаджи Димко, информира периодично Стефан Веркович в изпратените писмо до него в продължение на една година (1869-1870).

След изтичане на тригодишният договор на Георги Иванов Зимбилиев като учител в Горно Броди през 1871 година се връща в родното си село Либяхово. По спомени на дядо Велик Мангушев, предавани от баща му дядо Иван, след като напуснал Горно Броди, Георги Иванов Зимбилиев се оженил за девойка, която била много будна и хубава. Наричали я Генка (от Евгения). Още през първата година от женитбата на даскал Георги се родил синът му Михаил, а след една година Иван, който бил кръстен на дядо Иван Коджабашията. Третото дете на Георги Иванов Зимбилиев е дъщеря му Елена.

През годините, когато се застоява в Либяхово, Георги Иванов Зимбилиев продължава да превежда „от гръцки на български неделни, празнични и други евангелия; на молитви за водосвет, кръщение и венчания; на слова за празнични дни, които се четяха с желание от свещениците и се слушаха от народа с голямо внимание и задоволство“¹⁴.

Голямата Зимбилиева къща се изпълнила с детска гълчава. Другите деца били на Атанас, брата на Георги Иванов Зимбилиев, който имал четири сина (Стоян, Димитър, Ангел, Петър и Велика).

След дългогодишната му будителска учителска

¹⁴ Албум-Алманах Македония. Отдел X. Табло XXXII-112. С.,

дейност Георги Иванов Зимбилев започва да се отдава повече на своите научни изследвания, с които продължава да разкрива дълбоките български корени в душевността на населението от Източна Македония, най-вече в Неврокопския край. Според него краезнанието е важен източник за патриотичното възпитание, който спомага за запазването на националната идентичност на българина. Именно затова възрожденският учител определя краеведската си дейност като продължение и допълнение на учителската, свързана с поддържането и развитието на силния български дух. В продължение на няколко години събира и обработва демографски материали в Неврокопския край. Специално внимание отделя и на археологическите останки в този край, които показват по убедителен начин древната история на някои от селищата.

Георги Иванов Зимбилев е положил големи усилия за проучване на бита и семейните традиции в селищата на Неврокопския край, както и поминъка на населението. В своето цялостно научно изследване той използва новобългарския език, който е въвел при обучението на своите ученици. Не са малко използваните старобългарски думи, с които е искал да подчертава дълбоките корени на родния български език. А за да подчертава неговото разнообразие използва и характерните за Неврокопския край диалектни особености. Цялостното научно изследване на Георги Иванов Зимбилев е запазено в Българската академия на науките.¹⁵

Освен краеведската си дейност Георги Иванов Зимбилев продължава да разпространява в своя роден край български вестници, списания и книги. Не стихва нито за миг неуморимата му борба против гръцкото духовенство и утвърждаването на българския дух.

Създателят на новобългарското образование в

¹⁵ БАН – НА, ф.14 к. оп.1,а. е.43.

Източна Македония изпитвал истинска гордост от всеотдайната дейност на неговите ученици, които продължили неговото просветно дело. Често при него идвали Петър Сарафов, Спас Прокопов, Никола Падарев, Атанас Поппетров и др., за да доучат уроците си по народолюбие от своя учител. Някои от тях споделят идеята си за създаването на учителско дружество, което да помага на по-бедните училища и ученици, както и да разпространява знанието чрез родния български език. Учителят подкрепил ревностно учреденото учителско дружество „Просвещение“ през м.август 1873. Присъствал и на учителския събор в Неврокоп, на който бил приет Устав на дружеството назовано „Серско-Мелнишко-Драмско – Неврокопско учителско дружество „Просвещение“.¹⁶ С голямо вълнение Георги Иванов Зимбилев посрецнал избрания състав на настоятелството на дружеството, в което влизали неговите възпитаници Н. Падарев, Петър Сарафов, Атанас Поппетров и Спас Прокопов. Най-прочувствено Георги Иванов Зимбилев посрецнал онези задачи, които залегнали в Устава, свързани с грижите на дружеството „да приготвлява способни учители“, „да се подканва населението към просвещението“. През всичките негови учителски години тези задачи са били първостепенни в неговата просветна дейност.

Георги Иванов Зимбилев, заедно с брат му Атанас, се включва пряко и в революционната дейност на населението от Неврокопския край. Дядо Иван Коджабашията ги наಸърчава и се радва на тяхната всеотдайност в народните дела.

В навечерието на Априлското въстание турците били ожесточени в отношението им към българското население в Източна Македония. Започнало масово

¹⁶ В-к Напредък, бр.53, 2 август, 1875 г, Цариград

преследване на най-изявените български родолюбци (учители, първенци на селищата, свещеници и всички онези, които изявлявали откrito своята национална идентичност). Както дядо Иван Коджабашията, така също и двамата му сина Георги и Атанас били заплашвани с жестока разправа. Турците и гърците започнали да затварят създадените новобългарски училища в цяла Източна Македония. С най-голяма жестокост се нахвърлили н към изявените революционери и учители, които били принудени да се укриват, за да продължат дейността си след отминаване на бурята, започната в Копривщица, Брацигово, Перущица и другите градове в страната, които водили въоръжена борба с турския башибозук.

Георги Иванов Зимбилев е принуден да се укрие на сигурно място, защото бил вече известен на турците в Неврокопско, Драмско, Серско и Мелнишко не само със своята дейност като учител, но и като революционен будител. Той е преследван от турската власт, най-вече заради ярко изразената му родолюбива и просветна дейност. Учителските години в Горно Броди му дали възможност да се сприятели с много будни българи от град Сер. Тук неговите познати съидейници му осигуряват сигурни места за оцеляване . Укриват го в продължение на цели три години, докато отмине страшната буря.

Оцелял от жестоките преследвания по време на Априлското въстание и Руско-турската война, след която Източна Македония остава отново под османско робство, през учебната 1879- 1880 година, с помощта на свои приятели, Георги Иванов Зимбилев успява да замине със семейството си в Цариград, където е назначен за учител в екзархийското училище във Фенер махала, която е седалището на Вселенската патриаршия. В този квартал живее българската колония по време на Османската империя, която построява храма „Свети Стефан”, известен

като Желязната църква. Молитвеният дом към църквата се превръща в първото седалище на Българската екзархия. Има данни, че тук Георги Иванов Зимбilev още при предишни негови пътувания е поддържал тесни връзки с П. Р. Славейков, който е бил изцяло запознат с просветната му дейност и участието му в църковно-националните борби в Източна Македония. Това се потвърждава и в едно от писмата на П. Р. Славейков до униятия в Македония, когато Георги Иванов Зимбilev е учител в с. Просочен. Славейков е обикалял околните села в Солун, където е срещнал големи трудности. В Сяр не е могъл да пристигне, поради липса на пари, но той е вярвал, че тук „завърналият се от Цариград Просеченски учител“ няма да му създаде трудности.¹⁷ Посоченият учител е именно Георги Иванов Зимбilev.

Като учител в квартала Фенер в Цариград Георги Иванов Зимбilev заболява от тиф, след което постъпва в руската болница и издъхва на 3 март 1880. Целият квартал в това българско огнище в сърцето на Османската империя отдава заслужена почит на първия български будител в Източна Македония. Освен трите му деца (Михаил, Иван и Елена) и съпругата му Евгения, дълбока скръб покрива сърцата и на хилядите негови последователи в Македония и съидейници, ревностни защитници на националния дух и новобългарското училище. На погребението му присъстват видни духовници, сред които е бил и някогашният игумен в манастира „Свети Иван Предтеча“ Дионисий Москов. От него махалата във Фенер научила за голямата любов и признателност на българите от Източна Македония към Георги Иванов Зимбilev.

Знае се, че синът на Георги Зимбilev Иван, който носи името на дядо си Иван (Коджабашията) израства

¹⁷ Писма на П.Р. Славейков до униятия в Македония през 1874 г , № 4, м. март 1974

като полковник в новосъздадената след Освобождението българска армия. За съжаление обаче житейският път на съпругата му Евгения и другите две деца - Михаил и Елена остава неизвестен.

Съвсем основателно изследователите на Георги Иванов Зимбилиев го определят като „първият просветител, а заедно с това и народен будител на Източна Македония, а именно на Серско-Драмско, Неврокопско и Мелнишко, начиная от 1850 година“.¹⁸ Той е и „един от организаторите на Неврокопско – Серско-Драмско - Мелнишко учителско просветно дружество, основано в Неврокоп през есента на 1873 година“.¹⁹

*Синовете на Георги Иванов
Зимбилиев-Михаил (правият), Иван
(седнал).*

Съвсем заслужено се подчертава и неговото активно участие в църковно - националните борби за запазване на българщината.

Георги Иванов Зимбилиев е единственият възрожденски просветител в Източна Македония, който създава цяла школа от негови ученици -последователи, които продължават делото му за създаване на първите български училища в Драмско, Неврокопско, Серско и

¹⁸ Албум-Алманах Македония. С., XXXVII, № 1528, с.14-15.

¹⁹ Пак там, с.14-15.

Мелнишко. Именно затова Петър Сарафов, Никола Падарев, Спас Прокопов и Атанас Поппетров остават завинаги признателни на своя учител и вдъхновител в тяхното просветно дело.

Глава втора.

Дейци на Вътрешната македонска революционна организация

1. Атанас Иванов Зимбилев – деец на ВМОРО в Неврокопския край

През 1895 година в София се създава Вътрешната Македоно-Одринска организация, начело с Върховния Македоно-Одрински комитет, който е оглавен от Трайчо Китанчев. Заедно с него Борис Сарафов разработва четническа стратегия, чрез която се цели подготовката, въоръжаването и навлизането на чети във вътрешността на Македония, които със своите действия да предизвикат намесата на Великите сили за даване автономия на Македония и Одринско. На 12 юли четата на Борис Сарафов, по план на поручик Д. Венедиков, атакува и превзема град Мелник. След тази акция Борис Сарафов получава голяма популярност, а акцията става известна в цяла Европа.

Като ръководител на Вътрешния Македоно-Одринския комитет Борис Сарафов започва усиlena дейност за създаването на организацията и в Пиринския край, където изпраща и чети, които да възбудят революционния дух на населението. Един от неговите доверени хора е Димитър Мавродиев от с. Гайтаниново, при когото е изпращал някои от своите четници.

През месец септември 1895 година Тодор Мавродиев е повикан от серските учители Алекса Кусев и Лука поп Теофилов, които му предлагат да създаде местни

структури на ВМОРО в Неврокопския край.²⁰ Те вече знаели за либяховския учител Георги Иванов Зимбилев и неговия брат Атанас Зимбилев като изтъкнати борци против турската власт преди създаването на организацията.

Димитър Мавродиев извикал потайно в град Неврокоп Атанас Иванов Зимбилев и Атанас Гърнев, които били избрани, след положената от тях клетва, за “верни лица на организацията” в Неврокопския край.²¹ Така Атанас Зимбилев се явява като един от създателите на революционната организация в Неврокопския край.

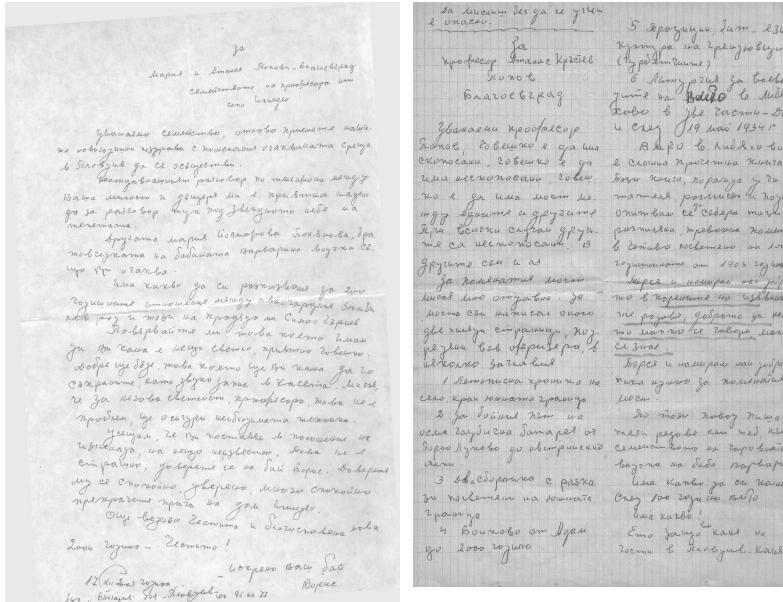
Тук ще направя едно полезно отклонение. В едно от писмата, които редовно получавах от Борис Гърнев, прправнук на Симеон Гърнев, близък приятел и съидейник на Атанас Иванов Зимбилев, настоятелно ме умоляваше да му гостувам в Пловдив, за да потърсим заедно двамата и намерим „най-доброто в корените на изявените родове, доброто, за което малко се знае и говори“. В друго писмо от 17 10.2003 година бай Борис продължава да настоява упорито да се срещнем, защото „*Има какво да си разказваме за 200 годишните отношения между авангардния Зимбилев род и този на прадядо ми Симеон Гърнев. Появрайте ми, това, което имам да ви кажа е нещо светло, приятно човешко. Добре ще бъде, това, което ще ви кажа да го съхраните като звукозапис в касета. Мисля, че за негова светлост, професора, това не е проблем. Усещам, че Ви поставям в положение на изненада, на нещо неизвестно. Това не е страшно, доверете се на бай Борис. Доверете му се спокойно, уверено, много спокойно*“.

Написаното от Борис Гърнев показва съвсем убедително, че и той е бил притеснен от това, че на нашето семейство са били поднесени само „страшни“ неща, затова

²⁰ Мавродиев Д. От Серес до Диарбекир, Бл.,2006, с. 56-57.

²¹ Пак там, с.57.

ни уверява с жена ми да прекрачим неговия дом „спокойно, много спокойно“.

Факсимилема от писмата на Борис Симеонов Гърнев

Срещата с бай Барис Гърнев не стана в Пловдив, а в родното ни село Либяхово. Беше по време на събора на най-големия празник „Св.Богородица“ на 15 август 2007 г. Седнахме под върбата на Ширината. Разговорът ни продължи повече от три часа. Заваля дъжд, който прокуди съборяните. Изомкри ни до кости, но това, което си казахме ни стопли за цял живот. Бях приятно изненадан от изблика на хубавите чувства на бай Борис към нашия род, към неговите дейци, посветили живота си на революционните борби в Македония. Научих и от него това, което отдавна знаех, и за добрите взаимоотношения между Атанас Попов (войводата) и майка му баба Магда,

които са били побратими, както и за приятелството между дядо и баща му, който е бил помолен от него да се скрие след атентата в църквата Света Неделя, за да се спаси, но той не го е послушал, заблуден от хората на българоубийците Тодор Паница и Иван Коемджиев, които са създали разделението в нашето село между някогашни добри приятели, участвуvalи в революционните борби.

Атанас Зимбилев се оформя като един от първите и най-уважавани революционери от село Либяхово, на когото централното ръководство на ВМОРО е доверило тайните, целта и задачите на революционната организация. Още преди и по време на Априлското въстание, заедно с брат си учителя Георги Иванов Зимбилев, Атанас Иванов Зимбилев участвува активно в освободителната борба на Македония. Едни от най-близките му съратници са синът му Стоян и Петко Илиев Гюров. Тримата приемали първите членове на организацията, които се заклевали понякога в олтара на църквата, в която е служил свещеникът Гюров. В навечерието на Илинденското въстание Атанас Зимбилев свързва сина си Стоян и Петко Илиев Гюров с Борис Сарафов. В тайните дела на ВМРО включват и прабаба ми Мехалина, сестра на Гюровия поп, жена на прадядо ми Стоян Зимбилев.

Революционната дейност на Атанас Иванов Зимбилев се откroява като особено активна в подготовката и навечерието на Илинденското въстание. Залавян е от турските власти и подлаган на нечовешки мъчения, които обаче не сломяват, а калият революционния му дух. Синът му Стоян приема с достойнство започнатото дело от баща му и става един от най-доверените съидейници на Борис Сарафов в Неврокопския край. В дейността на ВМРО в Либяхово се включват и другите му деца – Димитър, Ангел, Петър и Велика.

Синовете и дъщерята на прародителя ми Атанас

Иванов Зимбileв създават еди от най-здравите корени на Зимбileвия род, които сега можете да намерите в различни краища на страната. Ще се радвам, ако потомците и на Димитър, Ангел, Петър и Велика Зимбileви се постарят да изследват техните фамилии, както аз правя в настоящето изследване по отношение децата, внуките и правнуките на най-големия син на изтъкнатия деец на ВМРО в Неврокопския край Атанас Зимбileв – Стоян Атанасов Зимбileв (известен като поп Стоян).

Името на Атанас Иванов Зимбileв се предава от поколение на поколение, носят го неговите внучки и правнучки. На него е кръстен дядо ми Атанас Попов (войводата), носим го, както аз, така и моят внук Атанас Красимиров Попов.

2. Свещеник Стоян Атанасов Зимбileв – български църковен деец и революционер

Прадядо ми Стоян Атанасов Зимбileв (поп Стоян), който е баща на дядо ми Атанас Попов (войводата), продължава революционното дело на баща си, както и просветната дейност на чично си – учителя Георги Иванов Зимбileв.

През 1884 година по искане на местното население Стоян Атанасов Зимбileв е ръкоположен за свещеник в

Либяхово,²²където бързо спечелва голямата любов на местното население, заради неговата начетеност и голяма любов към местното население. Прадядо ми Атанас Зимбилев, баща на свещеника Стоян Зимбилев, му предава съхранените от него ръкописни преводи на брат му Георги Зимбилев от гръцки на български, които съдържат неделни, празнични и други евангелия, както и молитви за водосвет, кръщение и венчание, слова за празнични дни и други богослужения. Със своето вълнуващо слово и меден глас новият свещеник омайва населението на Либяхово, което поставя край на гръцкото влияние в църквата. Още на следващата 1885 г. свещеник Стоян Зимбилев е помолен да отиде на служба в престижния в тези години исторически манастир в с. Горна Сингартия „Свети Георги Победоносец”, но не искал да остави църквата в Либяхово без свой достоен заместник. Затова през същата година по негово предложение е ръкоположен за свещеник в Либяхово Петко Ангелов Гюров, брат на жена му Мехалина. Въпреки че първородният му син Атанас е само на две години, през следващата 1886 г. свещеник Стоян Зимбилев приема повторно отправената му от предишната година покана и постъпва на служба в манастира „Свети Георги Победоносец” Тук престоява три години, след което през 1889 г. се завръща в родното си село Либяхово, където заедно с другия свещеник Патко Гюров превръщат либяховската църква в най-привлекателният молитвен храм за богомолците от всички села от десния бряг на река Места.

Двамата либяховски свещеници Стоян Зимбилев и Ангел Гюров възстановили богослужението и на параклисите Свети Илия, Свети Георги, Свети Атанас,

²² Българска екзархия в Одринско и Македония, Прот.екз.писмо №1089,28 дек.1884 г., с.652.

Свети Димитър и други, където всяка година на празника на светеца се събирало цялото село. Най-многолудно било празненството на поляната на Свети Илия, в горния край на Вълканската кория, където се наредждали род до род на големи трапези. Тук идвали и роднини от съседните села Садово, Копривлен, Горна и Долна Сингартия и Петрелик.

Цели 28 години, чак до неговото злодейско убийство, свещеник Стоян Атанасов Зимбилев се посвещава активно, както на духовна, така също и на революционна дейност. Известен е като една от най-светлите личности в историята на родното му село Либяхово. Като свещеник превръща църквата “Света Богородица” в духовен храм на всички околни села, в училище за стари и млади. Бил е с висока култура, пред която немеели и враговете му, които се плашели от напредничавите му идеи и мисли, от неговата начетеност. Завиждали са на авторитета му в целия Неврокопски край. Славата му на благородник се носела извън пределите на родното му село. Бил е с несломим български дух, който предава на децата и внуките си. Най-старите хора от селото разказваха с възторг за благородството и човеколюбието на поп Стоян, за неговата неизмерима грижа към бедните, на които помогнал. В навечерието на всеки голям празник ходел на пазара в Неврокоп, за да закупи по нещо за всяко бедно семейство в селото. Помолил баба Кита да им носи подаръците. Поповата къща имала отворени външни врати, през които минавали всички, които се нуждаели от помощта на свещеника. Такава, гостоприемна запазиха Поповата къща и родителите ми, които канеха да влезе в нея като уважаван гост всеки, който минаваше покрай нашите порти.

Още след ръкополагането му за свещеник Стоян Зимбилев се сближава с първия му братовчед Кръстьо Зимбилев, който е бил кмет на Либяхово около десет

години, преди и след Илинденското въстание. През тези години двамата са едни от най-авторитетните личности в Либяхово, които съхранявали ревностно добрите традиции на Зимбилевия род.

През месец август 1895 година село Либяхово става известно в целия Неврокопски край с пристигналата в него от Южна България чета на Малам войвода, която се укрива в местността Садовска кория. На следващата сутрин, когато слънцето изгряло, четниците се изкачили на височината до Божковата нива на Горни лъки, от където хвърлили поглед към местностите Киселичето, Байрямка и Моянско поляне. Там трудолюбивите либяховски селяни прибириали ръжта от ожънатите ниви. Четата тръгнала към Градище, от където се спуснала в селото. Като научили за пристигналата чета всички мъже и жени, заедно с децата, оставали вършилата и къщите и се събрали на Ширината, за да посрещнат четниците.

Над Неврокоп, в местността Папаз чаир се появила друга чета. От спомените на Димитър Мавродиев става ясно, че и тя е изпратена от Борис Сарафов. Един от четниците се разболял и не могъл да продължи пътя си. Борис Сарафов му дава бележка, на която пишело: „Батю, този човек е мой-Прибери го, скрий го и му дай път да замине. Борис“.²³

Турската власт в Неврокоп научила бързо за четата, която пристигнала в Либяхово. Една част от събрания башибозук тръгнал за Папаз чаир, а друга орда под водачеството на Далип пехливан тръгнала по дирите на четата, която се появила в Либяхово. Башибозукът настига четата на Малам войвода (Георги Златков) в подножието на Стъргач. Тук започва жестока битка, при която загиват всички четници.²⁴ От ордата на Далип пехливан загиват 30

²³ Мавродиев, Д. От Серес до Диарбекир. Бл.2006 г.,с. 58.

²⁴ Мавродиев, Д. От Серес до Диарбекир. Бл.2006 г.,с.41.

души.

Подир кървавата схватка с четата на Георги Златков турският бashiбозук нахлува в Либяхово, където събира някои от заподозрените първенци в селото като организатори за посрещането на четниците. Бити и оковани в тежки вериги са свещениците Стоян Атанасов Зимбilev и Петко Илиев Гюров, заедно със Симеон А. Гърнев, Илия Кр. Малаков, Ангел Ст. Москов, Атанас С. Гърнев, Вангел С. Катърев и Кръстьо Г. Шопов, които след това са отведени в Солун, където повечето били осъдени и изпратени на десетгодишно заточение в Диарбекир. След една година обаче заточениците били амнистирани и се зевърнали в родното си село. Свещениците Стоян Зимбilev и Петко Гюров били поставени при най-тежки затворнически условия в Диарбекир, защото били заподозрени, че са имали тесни връзки със застреления на Качулица войвода Георги Златков.

Нямаше възрастен човек в Либяхово, който да не е разказал на децата и внуките си за четата на Георги Златков, която е била разбита от турския бashiбозук близо до Стъргач, както и за окованите във вериги двама свещениции и другите най-известни първенци от Либяхово.

След завръщането си от Диарбекир свещеник Стоян Атанасов Зимбilev се отдава съвсем открито на македонското революционно дело. Заедно с баща му започват да разпространяват идеите на организацията не само в Либяхово, но и в другите неврокопски села от десния бряг на р. Места. Двамата, баща и син, са неразделни в революционната борба за свободата на Македония.

В навечерието на Илинденското въстание поп Стоян е един от най-дейните участници при неговата подготовка в родното му село. С пламенното си слово той поддържа

духа на съселяните си, които се въоръжават и очакват деня, в който ще насочат пушките се срещу поробителите в името на Христовата вяра. Къщата му се превръща в скривалище за войводи и четници.

На 14 май 1903 село Либяхово осъмва, обградено от многооброен аскер. Претърсват се всички къщи и плевни, арестувани са най-дайните членове на ВМОРО, които са пребити пред очите на децата на селския мегдан. Юзбашията Шекиб ефенди залавя и поп Стоян. Измъчват го жестоко и го оставят полумъртъв, заедно с другия свещеник в селото Тодор Гондев. Научил за жестокостите на башизуците в Либяхово, Екзарх Йосиф от Цариград изпраща поверително писмо до министъра на външните работи в България, в което пише: "На 14 май в с. Либяхово са бити и изтезавани 20 души първенци и тримата свещеници: момъкът Георги Поленов е застрелян от войниците, а двама от свещениците – Стоян Зимбилев и Тодор Гондев – са оставени полумъртви". За жестоката разправа с двамата свещеници се споменава и в Мемоара на българското правителство до представителите на Великите сили и на балканските държави в София.²⁵

И след Илинденското въстание поп Стоян е няколкократно арестуван за открита революционна дейност и измъчван от турците. Този път страданията и заплахите идват и от онези, които поставят началото на разкола и братоубийствата във ВМРО. Яне Сандански, който сам признава „Не въстанах, понеже бях против въстанието“ се поставя в услуга на турска власт.

Когато ВМРО се разделя на две крила, свещеникът Стоян Зимбилев става ръководител на дясното крило в Либяхово и е един от най-близките съратници на Борис

²⁵ Освободителната борба на българите в Македония и Одринско 1902-1904. С, 1978, с. 262, 342.

Сарафов и Стоян Мълчанков, с които поддържа непрекъснато лични контакти. Добри помощници в революционната му дейност са синът му Атанас и дъщеря му Сирма.

Близостта на поп Стоян с Борис Сарафов засилва още повече омразата на привържениците на Сандански в родното му село. Най-яростен противник на поп Стоян е Иван Коемджиев, известен като протеже на „Безим Яне”, а след това като дясната ръка и на Тодор Паница в Либяхово. Неговата ненавист към свещеник Стоян Зимбилев се проявява и в отношението му към свещеника Петко Гюров.

След поражението на Илинденското въстание Гюровият поп продължава да е най-довереният помощник на поп Стоян, както в духовните, така също и в революционните дела. Той е осъществявал връзката между Борис Сарафов и него. На няколко пъти свещеникът Петко Гюров е изпращан от поп Стоян в София, където се срещал с Борис Сарафов. През това време кмет на селото е Кръстьо Зимбилев, който също така работел заедно с поп Стоян.

След една от срещите си с Борис Сарафов, Гюровият поп донесъл на поп Стоян подновен Устава на ВМОРО, според който борбите в Македония се поставят и като български въпрос. Това било в разрез с тезата на Сандански, който казва: „Всички, които агитират било в Македония, било вън от нея на базата освобождение и обединение на българите, трябва да бъдат посрещнати враждебно.”²⁶ Когато го попитали по-конкретно какво да се прави, Безим Яне отговорил: „Сатър! Ще премерим силите си и убеден съм, че ще ги смахнем, защото сме прави“.

Привържениците на Яне Сандански, Тодор Паница и Иван Коемджиев в Либяхово убиват злодейски свещеника Петко Гюров в местността „Качолеца“. Така

²⁶ Силянов, Хр. Освободителните борби на Македония. С., 1983, с. 498

през м. септември 1905 се поставя началото на братоубийствената борба в моето родно село. Започва се от лявото крило на ВМОРО, което приема социалистическите идеи на Д. Благоев и Димо Хаджидимов.

Свещеникът Стоян Ат. Зимбилев се обявява открито против идеите на лявото крило във Вътрешната македонска революционна организация. Според него тяхната левичарска насоченост им придава демагогски характер, затова ги определя като неблагочестиви. Другата причина, поради която враговете на поп Стоян замислят и неговото убийство е тази, че за разлика от македонистката политика на санданистите, той е твърд, непоколебим и последователен в своите идейни възгледи, свързани с македонските революционни борби за запазването на единна и цялостна България.

Поради това, че някои от братоубийствата във ВМОРО след Илинденското въстание започват в село Либяхово, което е център на революционните борби в Неврокопския край, ще направя по-пълна документална обосновка на това най-страшно и пакостно явление в македонското революционно движение.

Общоизвестно е, че още при противоречията по отношение на подготовката и избухването на Илинденското въстание покълват първите разногласия на идейна основа. След това те се задълбочават. На Рилския конгрес през 1905 г. се очертават двете крила - дясно, на Хр. Матов, Б. Сарафов и Ив. Гарванов, и ляво - на Яне Сандански, Д. Хаджидимов и Хр. Чернопеев.

И така, кой наистина поставя началото на братоубийствата и разкола във ВМОРО?

Тук фактите са безспорни. Разединението, а после и братоубийствата, започва лявото крило на ВМОРО, ръководено от издигнатия в култ през комунистическия режим у нас Яне Сандански, който изпълнява стриктно

указанието на идеолога на социалистическите идеи Д. Благоев да се превземе ВМРО, като социалистите влязат масово в структурите ѝ и внесат повече социалистически елементи в нейната теория и практика. Именно Безим Яне, както наричат турците Сандански, започва неистова разправа с най-изтъкнатите дейци от дясното крило на ВМРО. Наставляван от своите учители по социализъм, главорезът Яне Сандански, неразделен със своя телохранител, садистът Гошо Мохаджирчето, не само отслабва националноосвободителното движение след Илинденското въстание, но и поставя началото на македонизма, свързан със създаването на федеративно устройство на Балканите. Не е случайно това, че и днес той е кумир за македонистите у нас и в чужбина.

Доказателствата, че Яне Сандански поставя началото на разкола и братоубийствата във ВМРО са конкретни и убедителни. Съвсем безспорна е тяхната достоверност. Той се поставя изцяло в услуга, от една страна на турската власт, а от друга - на социалистите, които загърбват изцяло националното освобождение на българския народ и започват да разпространяват идеите на интернационализма и световната революция, т.е. стават последователи на болншевиките от Русия. Именно затова по нареждане на Сандански били убити на четниците му рубашки по руски образец и разучавани руски революционни песни²⁷

В своя дневник Екзарх Йосиф пише: „Сандански със социалистите се терор и социализъм в Македония“²⁸. Неговата чета от тридесет четници, които подбира специално, установява истински терор в Серския окръг. Събира от бедното местно население високи данъци в полза на организацията му.. Недоволните от него се

²⁷ Кюлюмов, К. Яне. С 1985 г., с.257

²⁸ Български Екзарх Йосиф I . Дневник. С ., 1992 г.

наказват със смърт. Такава е съдбата на закланите 19 селяни от селата Скрижево и Просечен, които отказали да плащат данъци. Със смъртна присъда били наказвани и онези, които само питали за какво се използват събираните данъци.

Десетки са другите злодейства на Яне Сандански, които извършва в цяла Източна Македония, създали неговата печална слава на българоубиец. Ето и някои други, с които е наплашил населението.

Като близък на османлиите Яне Сандански присъства, заедно с Т. Паница и Ч. Кантарджиев, на екзекуцията на търлиския войвода Динката от дясното крило на ВМРО, заловен от турците, не без помощта на самия Яне Сандански. Когато поставили въжето на врата на Динката, в прощалното си слово към своите близки той се обърнал към Сандански и го нарекъл главорез, избил повече от хиляда невинни души. След това търлиският войвода сам се покачва на стола, който е пред него, подал главата си и увиснал на беселото. Очевидци разказвали, че Сандански, Паница и Кантарджиев тържествували, когато тялото на Динката се люлеело пред неговите екзекутори.

Вярно ли е това, че Яне Сандански, наречен от Христо Силянов „безогледен реформатор и тираничен властелин“ е убиец на толкова много дейци на македонското революционно дело?

Отговор на този въпрос се дава и в няколко други достоверни източници, най-важните от които са спомените на Христо Силянов и Иван Михайлов, откритото писмо на бащите на Борис Сарафов, Иван Гарванов и Михаил Даев²⁹. В писмото на турския журналист Махмуд Неджеметин се потвърждава становището, че Яне Сандански е бил известен като убиец и в Цариград, където пак в негово

²⁹ Истинският лик на Яне Сандански,убиецът на Борис Сарафов, Иван Гарванов и Михаил Даев.С.,Печатница Л.Глушков,1915 г.

присъствие са били обесени няколко невинни хора под команда на Махмуд Паша.³⁰

От 1904 до 1907 година навсякъде, където и да се появят Яне Сандански и Тодор Паница носят нещастия в революционната борба, жестокост и предателство. Те обикалят целия Серски окръг и заплашват т.нар. от тях „неизправни”, т.е. противниците на тогавашния турски строй със запазване на старите средства – бесилката, тайните и явните убийства. Широко известни са жестокостите на Яне Сандански и неговото обкръжение в Мелнишкия край. Непослушните той обявява за предатели и шпиони, които и за някои незначителни „провинения” наказва със смърт. Изпълнителят на присъдите в повечето случаи е Гошо Мохаджирчето, който е съпровождал Сандански навсякъде. Когато някои от четите на върховистите се опитвали да превземат районите на Сандански, заловените от него били екзекутирани по жесток, показен начин. Такава е била съдбата на пленените четници на капитан Йордан Стоянов при село Къшина. В другото мелнишко село Сушица заповядал да избият цялото семейство на един от местните селяни, който бил заподозрян в „шпионаж”.³¹ А в родното му село Влахи от заловените 25 души върховисти - 7 били разстреляни от телохранителя му Мохаджирчето. Последна е убита бременната жена Мария Ризова, която е била известна като най-голямата красавица в селото. Тя е успяла да избяга от турците в село Белица, но намира смъртта си, заедно с нероденото дете от жестоката ръка на българоубиеца Сандански.³².

Когато френският полковник Верар бил изпратен да спомага за реорганизацията на жандармерията в Серски

³⁰ Спомени на Иван Михайлов (писмо до Асен Аврамов), с.597, 1997 г.

³¹ Силянов, Хр. Освободителните борби на Македония. С., 1983, с.443

³² Гигов, Климент. Спомени за пиринските комити. Дупница.2008 г., с.13-14

окръг, научил за извършените убийства от Яне Сандански в Мелнишка окolia. Той бил изумен от садизма на този, който заблуждавал населението от Източна Македония с неговите идеи за социална революция.³³ Злодействата на Сандански и Паница предизвикват възмущението и на други чуждестранни дипломати, които според международните споразумения, наблюдавали реформите в Македония. Английският полковник Бонан е наричал Тодор Паница „вулгарен разбойник“ и „главорез“. Заедно с майор Найе са съветвали тогавашната турска власт да се обеси Паница, за да се спаси населението от Драмско и Зъхненско.³⁴

Правя анализ на изнесените документирани факти, за да може читателят сам да разбере кои и какви са били онези, които имали силно влияние върху някои от техните привърженици в Либяхово. И колко голяма и опасна е била заразата им със социалистическите идеи.

Преките убийци на жертвите от дясното крило на ВМОРО в моето родно село, както вече подчертах, са от кръга на Яне Сандански, Тодор Паница и Иван Коемджиев, които са били известни със своите жестокости не само у нас, но и в чужбина. През годините на комунистическата власт потомците на санданистите в Либяхово се гордееха, че бащите и дедите им са били техни последователи. Народът мъдро казва: „С когото се събереш, такъв ставаш и ти“. Наистина, санданистите в Либяхово са били „лица прилика“ с техните ръководители и по отношение на жестокостта им. Истината за „полуграмотният“ Яне Сандански разкри и някогашният лидер на БСП Георги Първанов, агент Гоце, който в своя критична рецензия за недостоверността на написаното от К. Кюлюмов в трите му

³³Брайлсфорд Х.Н. Македония нейните раси и тяхното бъдеще. Лондон, 1906 г. с.170

³⁴ Македония и Тракия . Рапорт № 508, с.535

книги за българоубиеца („Яне“, „Душмани на империята“ и „Смърта за надежда“), публикувана в сп. „Векове“, бр. 2 от 1989г., пише: „В тези книги историческата действителност е изопачена, невярно представена. Сандански е душманин повече /ако не единствено/ на другото крило на организацията, отколкото на султанския режим в Македония и Одринско“.

Когато свещеник Стоян Зимбileв, заради неговата човешка мъдрост и всеотдайност в революционната борба за свободата на Македония бил избран за ръководител на дясното крило на ВМОРО, село Либяхово се превръща в своеобразна крепост на организацията в Неврокопския край. В комитската стая на нашия дом той посрещал и работил заедно с неврокопските и драмските войводи. През тези години най –често у нас е идвал Стоян Мълчанков, който е бил един от най-яростните противници на Яне Сандански. От Мълчанков поп Стоян научава, че Безим Яне е решил да изпълни смъртната присъда над Борис Сарафов. Отначало той наел като убиец своя съмишленник П. Пенчев, който обаче се отказва да изпълни присъдата и след това става яростен противник на Сандански.

През 1905 г. в Драмска околия е бил изпратен като войвода двадесет и шест годишният Михаил Даев от Балчик. В неговата чета се включили все млади, напети и интелигентни родолюбци от Свободна България. Войводата бързо става известен със своите решителни действия срещу гръцките андарски чети и възбужда българския дух в драмските села, застрашен от засилената пропаганда, свързана с елинизирането на местното население. В четата на Михаил Даев се включват много младежи от драмските села, където се създават въоръжени чети и местни комитети на организацията.

Когато Михаил Даев обикаля селата в Драмско, Неврокопско и Зъхненско, преоблечен като местен

селянин, на няколко пъти, се среща със свещеник Стоян Зимбilev от Либяхово, който освен, че е ръководител на местната организация, е бил широко известен и със силно влияние върху населението, както в неврокопските, така също и в драмските села. Поради близките връзки на поп Стоян с Борис Сарафов, той вече е бил осъден на смърт от хората на Яне Сандански. Когато Михаил Даев научава за тази присъда, отива в дома му в Либяхово и го помолил да се укрие в някои от драмските села, където имал верни приятели.

Михаил Даев

Яне Сандански подозирал за връзката на Михаил Даев със свещеника Стоян Зимбilev, който е бил най-довереният съратник на Борис Сарафов в Неврокопския край. За да се увери в това и провери реакцията на Михаил Даев, побързал да му възложи първо изпълнението на смъртната присъда над Б. Сарафов. И този път разчитал на най-много на телохранителя си Гошо Мохаджирчето, който приджурявал Михаил Даев. Двамата тръгват за София през непроходимите снежни пирински и рилски пътеки. Поради това, че краката на телохранителя на Сандански се сковават от студа, Даев продължава сам за София, където започва да размишлява за възложената му пъклена задача от Сандански. През това време се среща с П. Пенчев и пред него разкрива, че се отказва от изпълнението на присъдата над Сарафов. Уверил се, че това е пълен план на

Сандански. В това го убеждава и самият П. Пенчев. След това Даев приема стълкновението със Сандански като неизбежно, затова замисля да атакува своя противник там, където е леговището му, но по-бързо, за да го изпревари. Поискал повече оръжие и четници, но според П. Пенчев не получил тази помощ. Независимо от това, Михаил Даев тръгва към Драмско. От Чепинско се прехвърля в Неврокопско, а на път за Драма минава през Либяхово.

Когато дошъл през нощта в къщата на свещеника Стоян Зимбилиев, Даев му разказал за злокобните замисли на Сандански. Отначало мъдрият свещеник го изслушал внимателно, но после му казал:

- Михаиле, слушай чадо ! Ти носиш името на св.Михаил, който е бил свят и мъдър йерарх. От детство си се отдал в служба на Бог. Той те е благословил, когато ти пък си посветил живота си на нашето, македонско дело. Послушай ме и не забравяй! Сандански е антихрист. Стой далеко от него.

Даев слушал в захлас поп Стоян. Вгледал се в хубавите му очи и казал:

- Прости ми, отче , че не можах да разбера това още в началото, когато се срещнах с него.

Поп Стоян поставил ръка на рамото на младия войвода, погледнал го . в очите и казал:

- Михаиле, не забравяй, че той може и тебе да погуби. Този е слуга, и на турците, и на социалистите. Сандански не е революционер, а садист. Неговите идеи са опасни за нашето национално дело.

Разговорът между Михаил Даев и свещеника Стоян Зимбилиев продължил до късно през нощта, когато дошли и трима от четниците на Драмския войвода, които пренощували заедно с него в къщата на свещеника, а рано сутринта, призори, тръгнали за Зърнево.

След няколко дни, когато Даев се връщал от

Драмско за Неврокоп, се отбил отново през нашата къща. Този път той се обърнал към поп Стоян и му казал:

- Отче, войводо ! Пази се и ти от Сандански. Той наистина е безмилостен.

Когато привържениците на Сандански в Либяхово научили за срещите на Даев с поп Стоян издават смъртни присъди и на двамата. Отначало заканата към поп Стоян е толкова явна, че Михаил Даев отново му предлага да го укрие в Драмско при добри негови приятели, за да се размине със смъртта. Свещеникът обаче отказва.

- Вярно е, че божите хора са най-опасни за безбожниците - социалисти, но не вярвам да окървавят кръста, на който е разпънат Христос.

Даев погледнал поп Стоян и му казал :

- Отче , най-после разбрах, че Сандански е по-свирип и от най-жестоките османлии. Моля те, пази се от него, и от Коемджията, който е дясната му ръка във вашето село.

Михаил Даев не е подозирал, че именно той ще стане съвсем скоро новата жертва на санданистите. Още когато се върнал от София се свързва с Тодор Паница, когото познава от ученическите си години като „отявлен заговорник и терорист- потаен, хладнокръвен и жесток“. Научил, че заради женитбата на Паница с учителка от драмските села и заради участието му в атентат срещу английския полковник Елиот, Сандански вдигнал мерника и на него, което обаче се оказва коварна измама. Доверчивият Даев споделя с Паница отказа си от изпълнението на смъртната присъда над Борис Сарафов и осъжда Сандански за разколническата му дейност. Тодор Паница го изслушва и дава вид на съгласен с него. Предлага му план за съвместни действия срещу Сандански.³⁵ След раздялата на двамата някогашни

³⁵ Силянов, Хр. Освободителните борби на Македония. С., 1983, с.492

съученици обаче Паница веднага издава всичко на Сандански, който е подозирал, че Михаил Даев заговорничи срещу него.

Никак не е случайно, че през месец септември 1907 в Либяхово заседава третият редовен конгрес на Серския революционен конгрес.³⁶ Яне Сандански и най-близкото му обкръжение е целяло да сплаши свещеника Стоян Зимбилев, който е посрещал изпращаните чети от Борис Сарафов за Драмско и Серско, където е трябало да спасяват населението, както от зулумствата и убийствата, извършвани от турските власти, така и от терора на Сандански над привърженици на дясното крило в организацията. Освен това, Безим Яне е бил вече уведомен от Паница за „предателството“ на Михаил Даев и за това, че се отбивал често в Либяхово при поп Стоян.

Един от присъстващите на санданисткия конгрес, който след това напуска „левицата“, забелязал как Сандански дръпнал до себе си Иван Коемджиев и му казал, че двамата с Паница подготвили съкрушителен удар над най-опасните им врагове. Такъв искал да се нанесе и в Либяхово. Наредил да паднат главите на Даев и на поп Стоян. Сандански уверил Коемджиев, че Паница ще им помогне как да ги ликвидират.

На същия конгрес Сандански предлага и „единодушно“ била избрана специална комисия, която обвинява Михаил Даев в предателство и го осъжда на смърт. Не се решил да обяви публично присъдата над поп Стоян, защото по време на конгреса разбрал, че населението в Либяхово боготвори свещеника. Уважавали го дори и санданистите, някои от които започнали да разбират, че виновници за разкола във ВМРО са техните войводи.

След проведения трети санданистки конгрес в

³⁶ Анастасов, Ю. Яне Сандански. С., 1966, с. 144

Либяхово, джелатите от групата на Безим Яне са непрекъснато по следите на Михаил Даев. Паница провежда специална нова среща със своята дясна ръка в Либяхово Иван Коемджиев, на когото напомня заръката на Сандански. Двамата създават терористична група за залавянето и убийството на Даев. Паница изпраща подставено лице, което се среща с Даев и се представя като негов привърженик от драмските села. Заблуждава го, че и други искат да се срещнат с него по комитска работа. Даев не е допускал, че Тодор Паница е извършил предателство като е казал на Сандански, че именно той е виновен за разкола в организацията.

През една тъмна нощ Михаил Даев тръгва от Драма и стига до с. Везмен. Уговорената среща била на местността Каровча, под Стъргач. Там го чакал преоблеченият като селянин човек на Паница. Казал му, че другите от групата са в Либяхово, при чешмата в местността Вълковица. Двамата тръгнали, но когато наблизили уреченото място от дерето изкочили петима от хората на Коемджиев. Даев разбраł, че това е клопка, направена от Сандански. Извадил пистолета си, но двама от терористите го изпреварили. Завързали му ръцете с хортума (въже) и започнали да му нанасят тежки удари, навсякъде по тялото. Завлачили го към горния край на селото.

Нечовешки били мъченията на драмския войвода Михаил Даев. Къщата, в която го затворили била обградена и недостъпна няколко дни. Един от съседите мярнал в тъмното Паница, Коемджията и Панчелията. Дочул ги да се питат къде да заровят този, когото измъчвали в Чакалската махала. Коемджията казал, че трябало да бъде на място, където не бива да стъпва чужд крак. Потърсили сигурен човек да изкопае гроба, но и той нищо да не знае, а друг да изоре нивата на следващия ден, за да се заличат

следите. После се разбрало, че това сигурно място е Коемджиевата нива на местността „Кръста”, а орачът е бил Тодор Бошнаков, който зарил с ралото следите от гроба, но не знаел кой е погребан в него.

Един от овчарите, който живеел откъм пътя за долния край на селото, станал след полунощ да затвори забравената отворена врата на кошарата му. Било тъмно, много тъмно. Забелязал петима въоръжени с наметнати ямурлуци. Единият вървял отпред, а другите носели в голяма черга човешки труп, който от време на време шавал, т. е. бил недоубит.

Дълго време в Либяхово се предавало от уста на уста, че в селото е станало нещо страшно след конгреса на санданистите. Говорело се само, че в една от Чекалските къщи са измъчвали някого, когото изнесли полумъртъв извън селото. Истината знаели само убийците на Михаил Даев. Но те мълчали като неми, защото Сандански отсъдил смъртна присъда за всеки, който проговори за убийството на Даев.

Цели три месеца се пазела тайната за мъченията на Даев и неговото жестоко убийство. Не знаели и в София, че Михаил Даев е убит в Либяхово, Неврокопско. През това време потайно Сандански и най-близкото му обкръжение замислят коварната заблуда, че Даев се е самоубил, заради „прегрешенията”, които е допуснал в дейността на организацията. Намерил се и автор, който съставил две фалшиви писма, написани от Михаил Даев, които са от името на Серския окръжен комитет, превърнал се в непревземаемия крепост на Сандански, които са публикувани във в. „Камбана”. И сега Безим Яне е използвал умението си да измисля и монтира своите пъклени лъжи така, че да изглеждат като истина. За по-голяма „достоверност”, че писмата са написани от Даев, към второто писмо са монтирани други писма, и отделни

части от тях, които „доказват”, че през цялата своя дейност Даев е бил участник в „заговор” срещу Серския революционен комитет.

През една късна нощ на външната порта в къщата на поп Стоян се почукало. Буден бил дядо ми Атанас, син на поп Стоян, който познал „неканеният гост” през нощта. Бил пратеник на Борис Сарафов от София. Предал в. „Камбана” на прадядо ми поп Стоян и му казал:

- Отче, войводата не вярва, че Михаил Даев се е самоубил. Поръча ми да ти предам, че трябва и ти да се пазиш. Сандански е подготвил коварен план и за други убийства на наши хора. Тръгвам за Драмско, за да науча нещо за безследното изчезване на Даев.

Рано сутринта, след като пратеникът на Сарафов тръгнал за село Вezмен, поп Стоян прочел написаното във в. „Камбана” и се обърнал към сина си Атанас, на когото казал:

- Атанасе, Яне е истински юда. Даев не може да напише това, което чета. Повярвай, господи, че той не се е разкаял за предателство. Пред мен се изповядва съвсем искрено, че отначало е вярвал на Сандански, но след това е разбрал за коварството му.

Поп Стоян си спомнил за молбата на Даев да се пази от Коемджията. Размислил се за това, което се предавало от уста на уста в Либяхово, че в една от къщите в горния край на селото бил затворен човек, който е измъчван цели двадесет дни. Побойниците, които го държали между „живота и смъртта” искали да узнаят много неща от него, но той мълчал и не казал нищо. Свещеникът събрал най-доверените си хора от организацията в селото. Срещата била в нашата комитска стая. Споделил с тях подозрението си, че измъчваният човек в Либяхово преди четири месеца сигурно е бил Михаил Даев.

- Ето, тази картичка е с личния почерк и подпись на Даев, която ми даде при последната ни среща. Защо не е публикувано писмо с неговия почерк? Това е скальпено самоубийство. На такова злодеяние са способни само Сандански, Паница и Коемджията.

На тази среща присъствал и дядо ми Атанас, който вече е бил включен активно от баща си в революционната борба. Именно той е разказал за нея на баща ми и на чиковците ми Стефан и Петър, както и за подозренията на поп Стоян, че Михаил Даев е убит в Либяхово.

След няколко дни поп Стоян прочел в един от софийските вестници, че и родителите на Михаил Даев поискали да им бъде предадено саморъчно написано писмо от техния син. Такова не им било изпратено, защото когато главорезите на Даев го измъчвали жестоко, той не е могъл да пише такива сърцевълнуващи писма до родителите си.

Още оттогава дядо ми Атанас Попов се е замислил за това как да открие кой е бил изнесеният в завита черга полужив труп извън селото. Той познавал лично Даев от срещите му с поп Стоян. До тогава никой нищо не казвал официално къде се е „самоубил“ и къде е погребан. Тази загадка превзела мислите на дядо ми и не го оставила намира цели пет години, докато след убийството и на баща му, като кмет на селото, сам разкрива истината за мястото, където е бил зарит полужив драмския войвода Михаил Даев.

След обявеното „самоубийство“ на Михаил Даев, Яне Сандански замисля и убийствата на най-опасните други негови врагове в организацията. Заедно с Тодор Паница, скроят пъклен план. Провокаторът Тодор Паница прави опит да заблуди П. Пенчев, че е решен да убие Яне Сандански, затова поискав да му бъде създадена връзка с тримата задгранични представители Борис Сарафов, Иван Гарванов и Христо Матов, които вече били

осъдени на смърт от Серския революционен комитет на организацията. Измамникът се обърнал към П. Пенчев и казал: „Борбата е обявена, дайте ми възможност да унищожа Сандански”. Пенчев не подозирал, че това е провокация. Планът на Сандански и Паница влиза в действие. Осъдените на смърт трима задгранични представители са заблудени, че Паница е враг на Сандански.

Ето какво пише Христо Силянов за учуудващото сближаване на Паница със Сарафов и Гарванов: „Хора, запознати със създалите се отношения между двата лагера недоумяваха, срещайки през ноември 1907 година Сарафова да се разхожда по улиците с Паница. Но не беше по-малко недоумението на ония софийски санданисти, които виждаха Гарванова и Паница, седнали един срещу друг в кафене „Македония” да тракат пуловете и да хвърлят заровете със замаха на на страстни табладжии.”³⁷.

По време на срещите на Паница със Сарафов и Гарванов Сандански заблуждава някои от неговите „интелигентни” съидейници и съчувственици, че „отношенията между двете течения са изострени до крайност и че саморазправата е неизбежна.”³⁸

Коварният план на измамниците Сандански и Паница, представящи се за взаимни врагове, за да заблудят осъдените на смърт нови жертви, разкрива падението и на двамата, които освещават самоизтреблението в македонското революционно движение. Сближаването на Паница със Сарафов и Гарванов улеснява напълно изпълнението на задачата, която му поставя Сандански, за да извърши страшното убийство и на двамата на 28 ноември 1907 година вечерта в дома на Борис Сарафов, само един месец след убийството на Михаил Даев.

³⁷ Силянов, Хр. Освободителните борби на Македония. С., 1983, с. 497

³⁸ Силянов, Хр. Освободителните борби на Македония. С., 1983, с. 497

Когато поп Стоян научава за убийството на Сарафов и Гарванов, споменава имената им в специална молитва, която чете в църквата „Света Богородица“ в Либяхово. Накрая се обръща към богомолците и с просьлзени очи казва:

- Люде! Комунизмът е напаст божие, той е отрова за човешката душа. Пазете се от него!

След молитвата в църквата поп Стоян се завръща в дома си, където заварва в една от стаите десетина от неговите сподвижници. Сред тях имало и двама, които били доскоро в санданисткото крило, но се уплашили от подготовките нови убийства на Коемджията, който е бил протежето на Паница в Либяхово. Поп Стоян погледнал първо тях, а след това се обърнал към всички:

- Брата ! Вие знаете, че баща ми Атанас Зимбилев и дядо Моно Монев са едни от създателите на нашата организация в Неврокопския край. Когато татко протегна ръка и ме прие при тях ми завеща да пазя обединението и помирението помежду ни. Сега искам от мен да запомните, че организацията е създадена за освобождението на Македония, а не за нашето взаимно изтребление. Пазете се от злия дух, който е превзел онези, които разцепиха организацията и започнаха братоубийствата в нея.

Убийството на Борис Сарафов е замислено от Сандански още на Рилския конгрес. Ето какво разказва Борис Мончев за така нар.“амнистия”, приета от делегатите на конгреса, свързана и с някои от грешките на Борис Сарафов:

- Аз станах и изброях точка по точка известните на всички ни своеволия и простъпки на Сарафова. Тогава натиснахме Сандански. Аз го обвиних в непоследователност. Яне по едно време ме дръпна на страна и ми каза:

- Аз го правя нарочно, но бъди спокоен - пак аз ще

свърша с него. Помни каквото ти казвам: аз ще свърша с него и поемам всичката отговорност върху себе си.³⁹

Когато човек чете тези редове, не може да не се съгласи с казаното от поп Стоян, че Сандански е бил винаги като Юда Искариотски във ВМОРО.

След жестокото убийство на Михаил Даев, Борис Сарафов и Иван Гарванов, най-близкият сподвижник на Тодор Паница в Либяхово Иван Коемджиев открыто заявявал, че ще вземе главата и на поп Стоян. Сам се е издал, че е имал пръст в някои от предишните убийства.

В продължение на пет години поп Стоян се разминава няколко пъти със смъртта. За сигурността му се грижи синът му Атанас, на когото божият служител предава не само своето благородство, но и силата на своите идеи за запазване на българския дух в революционната борба.

По време на младотурския преврат, който се извършва през м.юли 1908 г., десницата на ВМОРО се оказва по-далновидна от санданистите и запазва организацията от пълен разгром. Създадената политическа партия Съюз на българските конституционни клубове, в която членували привържениците на Борис Сарафов в Либяхово, под ръководството на свещеник Стоян Зимбилиев, не вярвали на прокламираното от младотурците равноправие между етносите в империята. Санданистите пък, обединени в Народната федеративна партия (българска секция), празнували и аплодирали действията на младотурците, които съвсем скоро след това възстановили репресиите си с нови сили, поради което много дейци на македонското революционно движение падат жертва от новия терор. Оказва се, че Яне Сандански и Тодор Паница участвуват съвместно в действията на младотурците, които се изявяват като заклети врагове на

³⁹ Силянов, Хр. Освободителните борби на Македония. С., 1983, с. 380

поробените народи. "Те, както пише Ив. Александров, целяха да унищожат нашето революционно движение, обезоръжаваха населението, избиваха неговите ръководни дейци и проповядваха в османизъм, т.е. потурчване на християнските народи"⁴⁰. Някои от потомците на санданистите в Либяхово се хвалеха, че и техните деди са били заедно със Сандански, когато той е бил пряк участник в тази кървава вакханалия на младотурците.

По време на младотурския преврат свещеникът Стоян Зимбилев заема по-правилната и разумна позиция като се обявява категорично против него. Санданистите от Либяхово засилват още повече своята вражеска дейност срещу него. Страхували си от безспорния му авторитет на далновиден ръководител на дясното крило на ВМОРО, който печелил симпатиите на цялото население в селото.

Омразата на левите фанатици към поп Стоян се засилва, когато санданистът Димитър Ат. Панчелиев го предава на Коемджията, заради това, че изпратената чета от бивши съратници на Борис Сарафов се укрива в неговата къща.⁴¹

Не друг, а самият внук на Димитър Ат. Панчелиев описва предателската роля на своя родственик, когото в годините на т. нар. "народна власт" възхваляващ като „герой“. Ето какво пише той:

„През лятото на 1911 г. една малка чета от София през Гърмен се насочила към Либяхово. Надвечер четниците пристигнали в село Ляски. Поискали от местното ръководство да им посочи водач, който да ги приведе късно веч ерта в Либяхово. Точно в този момент от Ляски за Либяхово тръгнал Димитър Ат. Панчелиев, който бил тук по служба – оценявал житните култури на няколко

⁴⁰ Александров, Ив. Ново мислене и нов подход по някои въпроси от българската история. С., 1988 г., с.41

⁴¹ Панчелиев Ат. Село Илинден. С., 1992 , с.133

села и определял какъв данък да дават притежателите им на държавата. Помолили него и той нямало как да откаже (т. е. съгласил се веднага, защото знаел кои са четниците и кого търсят). По пътя му открили, че искат да ги откара в къщата на поп Стоян. Четниците не знаели, че Панчелиев е един от активистите на санданисткото крило в селото и противник на свещеника. Затова към Кендик той с хитрост се отделил за малко от групата и се спуснал към Либяхово, където осведомил ръководството на организацията⁴² (става дума за крилото, ръководено от българоубиеца Иван Коемджиев).

Читателю ! Кажи ми ти, какъв „революционер“ е бил Димитър Панчелиев, който предава четата, която е изпратена, за да избави от злодеянията на турските заптиета българското население от Везмен, Зърнево, Вълково и другите драмски села ?

И още нещо. Самият негов потомък признава, че дядо му Димитър Панчелиев е определял данъците на населението в село Ляски. Такава „патриотична“ дейност са извършвали и неговите „учители“ от левицата Яне Сандански и Тодор Паница, които като събиращи на данъци в Драмско, Серско и Мелнишко са натрупали несметни богатства.

За изпратената чета от Борис Сарафов, която пренощувала в нашата къща, дядо Велик Мангушев ми разказа, че е минала покрай тяхната къща преди да се пукне зората. Били облечени в красиви четнически дрехи. Истина е било, че четниците пренощували в къщата на поп Стоян, но рано сутринта напуснали Либяхово и тръгнали към местността Бука, откъдето се прехвърлили във Везмен.

Този случай засилва още повече омразата към поп Стоян, подозиран за посрещаните от него четници, изпращани от Борис Сарафов и Михаил Даев, преди

⁴² Панчелиев Ат. Село Илинден.С., 1992 , с133

тяхното убийство.

В своята книга „Село Илинден“ Атанас Панчелиев не скрива истината за всепризнатото пословично благородство и авторитета на прадядо ми свещеник Стоян Атанасов Зимбилев . Ето какво пише той за него:

„В същност през голямата част от живота си свещеникът Стоян Атанасов Зимбилев бил напредничав, начетен мъж, радетел за утвърждаване на българското в Либяхово. Преди Илинденското въстание бил арестуван и измъчван от турците“. След това обаче станал противник на лявото течение в националноосвободителното движение. Убийството му е последица от няколкогодишното преследване между двете течения в местното революционно движение.⁴³“⁴³

Атанас Панчелиев изпуска да признае, че лявото течение поставя началото на братоубийствата във Вътрешната македоно-одринска революционна организация. Най-близкият съратник на екзекуторите Яне Сандански и Тодор Паница в Либяхово е бил Иван Коемджеев. Както вече беше споменато, именно на него те поръчали, още след убийството на Даев, да изпълни смъртната присъда на свещеника Стоян Атанасов Зимбилев.

Като истински антихрист Иван Коемджеев избира най-големият християнски празник през лятото Света Богородица, за да убие по най- жесток начин божия служител свещеника Стоян Атанасов Зимбилев.

На 21 август, по стар стил, 1912 година в Либяхово има голям Богородичен празник. На традиционния събор са дошли и множество хора от околните села. В Мангушевата къща се е събрали родът на майка ми, близки и роднини. Поп Стоян чете своята молитва пред пригответния курбан за големия празник. Гласът му

⁴³ Панчелиев Ат. Село Илинден.С.,1992 ,с133

мелодичен и нежен кънти и покорява богомолците. Незабелязан от притихналото множество, до свещеника се доближава Иван Коемджиев. Очите му са кръвяси и страшни. Изважда пистолет и стреля срещу поп Стоян. Молитвата му секва. Божият служител прекършва гласа си, изохква и рухва на пода със свита до сърцето ръка, която не изпуска молитвеника.

Стопанинът на къщата Велик Иванов Мангушев, баща на майка ми, скочил срещу убиеца и му казал:

- Какво направи бе, идиот?

Коемджиев насочва пистолета си и към него. Случайна засечка на пистолета му спасява предвидената от убиеца втора жертва. Поради силното преживяване от жестокото убийство на поп Стоян дядо Велик получава голяма уплаха, която носи цял живот.

Остри писъци на малки деца и жени разцепват въздуха над селото, чуват се викове:

- Убиха поп Стоян! Бягайте, хора! Пазете се от Коемджаията!

Терористът побягва, всявайки ужас пред всеки, който го срещне. Размахвал пистолета и заплашвал онези, които препречвали пътя му.

Баба Кита и дядо Атанас, синът на поп Стоян, чули изстрелите в Мангушевата къща. Скочили уплашени и двамата.

- Атанасе, убиха баща ти - казала баба на дядо. Но моля те! Помни неговите думи, че „кръвта вода не става, но кръв с кръв не се мие“!

Дядо я погледнал с навлажени очи, съbral мъжки сили и отвърнал:

- Сигурно убиецът е Коемджаията. Той няма да пожали и други. Ти знаеш това, нали?

Спуснал се дядо към Мангушевата къща. Срещнал кръвожадния убиец на улицата до Захарievата къща.

Погледнали се очи в очи. Коемджията изкрештял неистово и насочил пистолета си и към дядо с цел да убие и него, но пак се получила засечка. Дядо сграбчил ръката на убиеца, повалил го на земята и взел оръжието му. Прошепнал думите на баща си „кръвта с кръв не се мие“ и побързал да го види. Но поп Стоян издъхнал, преди да види сина си. Очите му останали отворени.

След разнасянето на вестта за убийството на поп Стоян във всяка къща в Либяхово се чувал плач. Трапезите, отрупани с гозба за празника, останали недокоснати. Гостите от съседните села си тръгнали с плач. Клисарят на черквата забил тревожно камбаните. Убиецът на поп Стоян почерnil хубавия празник. След няколко часа в Либяхово дошли четници от Неврокоп и близките села. Някои от хората на Паница обаче укрили убиеца.

На следващия ден в Либяхово се стекли стотици богомолци от съседните села, заедно с техните свещеници, за да се простят с поп Стоян. Многолюдното траурно шествие тръгва от нашия дом и стига до черквата, до която се е събрало цялото село. След опелото се произнасят възторжени слова за нравствения облик и революционната дейност на поп Стоян. Погребението се извършва зад черквата, в източната част на двора. Тук писъците за обичания от всички в Либяхово свещеник разцепват въздуха и отекват в съседните върхари. Хората казват, че и природата била покрусена от загубата на божия служител.

Някои от братята и сестрите на Борис Сарафов тръгват от София, за да се простят с поп Стоян. Но пристигнали на следващия ден след погребението. Първо отишли на гроба, където завели и свещеник, за да прочете молитва в памет на приятеля на брат им Борис. След това се отбрали в Мангушевата къща, за да видят с очите си мястото, където убиецът Коемджиев е застрелял поп Стоян. Един от братята на Борис Сарафов забелязал

наранената стена от падналото пристреляно тяло на свещеника. Очертал я с молив. Няколко години на това място всички наши близки и роднини идвали тук на Багородичния празник, за да палят свещ в памет поп Стоян.

Мили родственици, когато и днес дойдете на най-хубавия традиционен празник в Либяхово, не забравяйте, че през 1912 година този Богородичен ден е бил почернен от българоубиеца Иван Коемджиев, който разстрелява по време на молитва най-известният свещеник в Неврокопския край Стоян Атанасов Зимбилев, който е отдал цели двадесет и осем години в доблестна служба на българското православие. Идете зад църквата, запалете свещ и се поклонете пред гроба на божия служител, на когото нашият род Попови постави паметна плоча в знак на признателност.

Кой е убиецът Иван Коемджиев?

Съвсем основателно Христо Силянов, заради жестокото убийство на поп Стоян, го нарича „българоубиец“.⁴⁴ Иван Коемджиев е най-довереното лице на Яне Сандански и Тодор Паница в Либяхово. Тук той поставя началото на разкола във ВМОРО. Разделя предишните приятели в революционната борба, изправя ги един срещу друг. Без да размишлява, изпълнява безпрекословно указанията на Яне Сандански и Тодор Паница за „прочистването на организацията от онези, които не приемат социалистическите идеи“. В нашето село хората знаели, че родът на убиеца Иван Коемджиев не е от този край, затова когато оглавил санданисткото крило някои не скрили опасението си, че той ще причини неизмерими пакости на организацията. С големите си кръвясали очи приличал повече на „касапин“, отколкото на революционер, затова когато го срещали хората, бягали от

⁴⁴ Силянов, Хр. Освободителните борби на Македония. С., 1983, с. 249

него, не го поздравявали, а след като го отминавали се прекръствали и казвали:

- Опази ме , господи, от този безбожник!

След убийството на поп Стоян санданистите в Либяхово били наричани садисти. Те са заклеймени даже и от техни доскорошни привърженици. Дядо ми Атанас Попов заема мястото на баща си като войвода във ВМОРО. Семейството, в памет на поп Стоян, получава фамилното име П о п о в и, вместо дотогавашното Зимбилеви.

Свещеник Стоян Зимбилев винаги е споделял пред своите съмишленици, че въоръжените чети на ВМОРО трябва да имат основната и решаваща роля за освобождението на Македония, но без конкретната помощ на свободна България това е било невъзможно. Когато започнала Балканската война той ахнал и казал:

- На нас не ни трябва гръцка и сръбска помощ, защото тя ще ни излезе много скъпа. Сега не ни е нужна и руска, защото обикновените руснаци не познават плановете на техните управници.

Думите на поп Стоян излезли пророчески. Около половина година след неговото убийство започва Междусъюзническата война, през която България загуби Македония. Поробиха я онези, от които поп Стоян се страхуваше най-много. Но и Русия със своята двойствена политика унижава България като помага на сърбите и гърците да поробят Македония. И не само това. Именно тя е настоявала упорито след Междусъюзническата война България да се признае за победена и завинаги да се откаже от своето право над Македония. По този начин се улеснява насильтвената асимилация на българското население от сръбските и гръцките власти. В това отношение И.К. Мисирков съвсем основателно твърди, че „Русия погледна на македонския въпрос очите на сърбите и гърците и предприе всички мерки, за да запази Македония

за тях и дори да отслаби и унижи свободна България, която се застъпи за поробените македонски българи ”⁴⁵

⁴⁵ Мисирков, К. П. Дневник. С., 2008 г., с. 74

*Паметната плоча на гроба на свещеник Стоян
Зимбileв в двора на църквата
„Света Богородица“ в Либяхово*

3. Атанас Попов – пунктов войвода на ВМРО и кмет на с.Либяхово

Когато започва Междусъюзническата война през 1913 г., в най-буреносното време за българския народ, синът на свещеник Стоян Зимбилев - Атанас Попов е кмет в Либяхово, което е наброявало около 1400 жители с над 300 къщи. На 2 юли, към обяд, дядо ми получил съобщение от Неврокоп, че гръцки войски се насочват към границата. Събира първенците в селото и дава

указание за мобилизиране на мъжете, които трябвало да поведат семействата си с най-необходимия багаж и стоката си към Неврокоп. Изпраща пъдарите към по-далечните местности, за да се предупредят и онези, които работели там. Те обаче вече усещали опасността от гръцките войски, защото видели, че на върволици бежанци от Везмен, Белотинци, Вълково и Зърнево бягали по пътя през Моянско поляне и Долни лъки към Неврокоп. От тях научили, че гръцката войска е вече изпразнила селата им и наближава към границата. Още на 3 юли вечерта половината семейства на Либяхово са напуснали селото. На следващия ден, рано сутринта, всички къщи са опустели. Дядо и някои от неговите помощници остават на края, за да помогнат на последните семейства, които с просьлзени очи и плач се разделят с родните си къщи. След това, заедно с някои от членовете на църковното настоятелство, влизат в църквата и заделят най-ценните книги, които били използвани при богослужение, за които е често разказвал баща му. Страхувал се, че гръцките

войски могат да ги ограбят или изгорят. Сред тези скъпоценни църковни книги е било и известното Киевско евангелие, което е било обковано в сребро. Тази книжнина, заедно с някои от иконите, били поставени в дълбок изкоп в долния край на гробището до църквата.

Трима мъже от село Търлис преминали границата под Стъргач и потърсили кмета на селото. Те го помолили да спаси всички хора, защото гръцките войски извършили масово избиване на невинни българи от тяхното село, за да принудят другите да го напуснат.

Този ден, след обяд, Либяхово опустява. Нахълталите гръцки воиници в него започнали да грабят останалата покъщнина, а след това подпалили повечето къщи и плевни. През това време много от прокудените от своето родно село семейства преминали Неврокоп и се запътили към Разлог. След това избрали няколко посоки. Едните тръгнали към пазарджишките села, а други стигнали до Батак и Пещера.

След прекратяване на войната с Гърция, кметът Атанас Попов обикаля всички селища, докъдето са стигнали бежанците от Либяхово. Неговата појава окуражавала останалите без дом повече от 250 семейства. По-голямата част от тях се връщат в родното си село, където кметът започва трескава дейност за възстановяването на изпепелените къщи. Комунистите от Либяхово, както и техните летописци след девети септември 1944 г. не само, че премълчаха голямата заслуга на дядо ми за оцеляването на селото, но фабрикуваха лъжата, че неговите усилия за връщането на бежанците са били свързани със "страха му да не би Либяхово да обезлюдее и престане да бъде общински център и той да няма на кого да кметува".⁴⁶

Някои семейства, които се установили в Садово,

⁴⁶ Панчалиев, Ат. Село Илинден. С. 1992, с. 156

Копривлен, Мосомище и Неврокоп са били увещавани да се завърнат в Либяхово, но не са били плашени от кмета. Околийският управител издал заповед, с която се разпореждало в посочените села да се настаняват бежанци от Беломорието. Няколко жители на Либяхово, още при самото му напускане след неговото опожаряване, остават в други по-далечни краища на страната.

Нито един от тайфата на Яне Сандански и Тодор Паница в Либяхово дори не е помислил за възстановяването на селото. Някои от техните последователи се завърнали в него, но с пъклени замисли. Те наричали иронично родното си село „пепелчето“. Убиецът на поп Стоян- Иван Коемджиев, който вероятно е натрупал немалко пари, заедно с неговите „учители“ по братоубийства при ограбването на българското население в Драмско и Сярско, лесно се устройва в Неврокоп. Другият разпространител на социалистическите идеи Никола Ушев се заселва в Садово.

При изключително тежки условия заживяват завърналите се семейства в своето изпепелено родно село. Още от първите дни роднините се събират в оцелелите къщи и плевни, които са били тесни за повечето от над 200 семейства, затова някои останали под полусъборените дувари на къщите им, които превърнали в своеобразни колибарски махали.

И денем, и нощем кметът на селото Атанас Попов е при своите изстрадали съселяни. Обърнал се за помощ към някои от дейците на дясното крило от ВМОРО от Неврокоп и съседните села на Либяхово, от които били доставени връхни дрехи, черги, продукти за храна (фасул, картофи, царевица) и плодове. Дядо ми потърсил за помощ и приятелите си от турските села Дъбница и Хвостяне, които натоварили няколко каруци с храна и покъщнина и ги докарали в Либяхово. Най-щедра е била помощта на дядо

Мехмед от село Петрелик, който е имал многолюдно семейство, известно със своето пословично трудолюбие.

Заедно с напрегнатата денонощна работа за подсигуряване на условия за оцеляване на населението от селото Атанас Попов продължава да търси гроба на своя добър приятел – войводата Михаил Даев. Той не забравял поръката на баща му поп Стоян да проучи всичко, което е свързано с убийството на драмския войвода. При срещите си с някои от по-възрастните мъже от селото ги разпитва дали не знаят нещо за това къде е убит Даев. Една привечер в непринуден разговор с дядо Тодор Бошнаков най - после си признава, че преди шест години, когато Иван Коемджиев го е накарал да изоре нивата му на м. Кръста, изведнъж ралото му потънало в яма, която приличала на човешки гроб.

Към полунощ дядо и Бошнака отишли на същото място. Носили кирка и лопата. Бошнака направил броени крачки от междата до мястото, което запомнил. Гробът бил открит трудно, защото ямата била дълбока. Дядо е бил сигурен, че това е гробът на Михаил Даев. На следващия ден отишъл в Неврокоп и след обяд се върнал в Либяхово, заедно с военен следовател, двама лекари и други известни личности. Установява се, че драмският войвода е злодейски умъртвен именно тук, в нивата на убиеца на поп Стоян - Иван Коемджиев.

Кметът на с. Либяхово Атанас Попов (четвъртият отляво надясно), заедно с доведената от него комисия, пред открития гроб на Михаил Даев в местността „Кръста“.

Снимката е от семейния архив на семейство Попови, която се публикува за първи път.

Ето какво е написано в протокола, който подписва Атанас Попов като общински кмет, заедно с другите присъстващи:

„В нея яма се намери скелета на загиналия драмски войвода Михаил Даев, погребен с лицето надоле, с обърната глава към изток и поставени кръстом на гърба ръце, както стоят ръцете на вързан човек. Върху главата и краката са поставени две големи каменни площи. На черепа се забелязват дупки от два куршума: единият минал от ляво на дясно през слепите очи, а другият през тила и надчелната кост.“

От начина на поставянето тялото в ямата личи ясно, че Даев е убит и закопан при един зверски яростен момент.

с. Либяхово, Неврокопско – 6 октомври 1913 година.

Либяховски кмет: / n / Ат.п. Стоянов.

Присъствуващи: следват подписи.⁴⁷⁴⁸

На 8 ноември 1913 г., по главната улица на Неврокоп преминава няколкохилядно траурно шествие, което пренася костите на драмския войвода до Панаирските ливади в края на града, където са погребани. След това там е издигнат паметник на Михаил Даев.

През 1925г.
Неврокопският

*Пренасяне костите на Драмския
войвода Михаил Даев в Неврокоп.*

*Снимката от архива на семейство
Попови, която се публикува за първи път.*

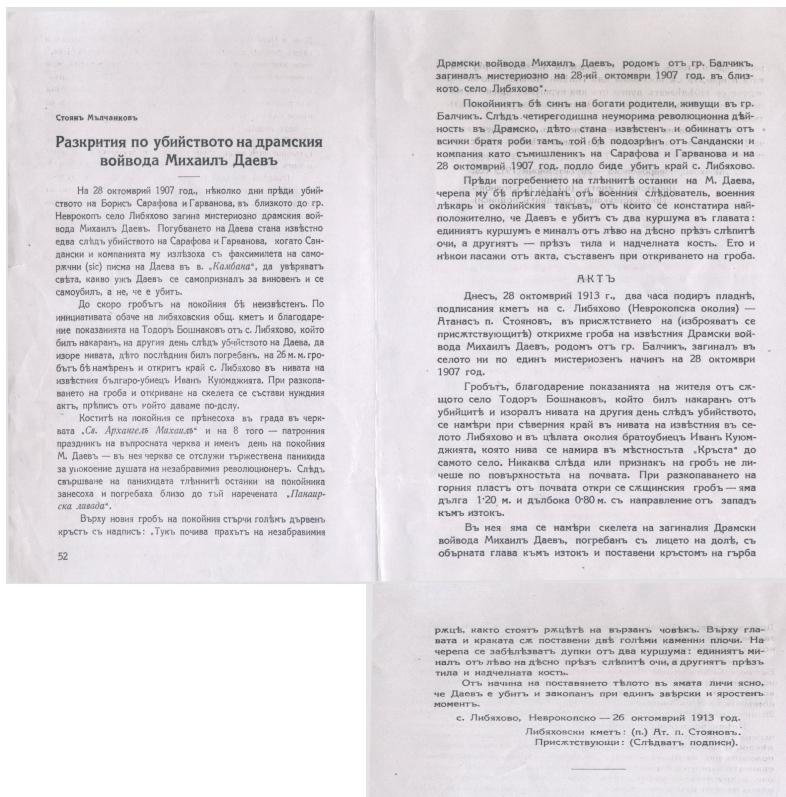
войвода Стоян Мълчанков публикува статията „Разкрития по убийството на драмския войвода Михаил Даев”, в която

⁴⁷ Силянов, Хр. Освободителните борби на Македония. С., 1983, с. 295-296

⁴⁸ Сб. Илинден, кн. 4, 6, 1925 г., с. 52-54.

подчертава личната заслуга на кмета Атанас Попов за намиране гроба на Михаил Даев и начина за издвършване на неговото жестоко убийство.

В сайта на фалшификаторите на историческата ВМРО, ръководени от агента на Държавна сигурност Красимир Каракачанов, както винаги, преиначяват и тази истина като пишат, че „Стоян Мълчанков с група български офицери провежда разследване и открива гроба на Михаил Даев”, което не е вярно. „Царете на лъжите” и този път са написали свободно съчинение. Не са се постарали да прочетат статията на самия Стоян Мълчанков, който казва истината. „Узурпаторите“ на историческата ВМРО правят опит да разделят приятелите в революционната борба за свободата на Македония войводите Атанас Попов и Стоян Мълчанков.

Стоян Мълчанков

Разкрития по убийството на драмския войвода Михаил Даев

На 28 октомври 1907 год., и покол дни преди убийството на Борис Сарафова и Гарванова, възникнало от гр. Неврокопско село Либяхово загина мистериозният драмски войвода Михаил Даев. Погребен му на Даево стана известно след като убийството на Сарафова и Гарванова в село Сандине и показва на изложба на изложбата и фактическото на съдоръжанието (акт) покоя на Даев в с. Либяхово, да увръща място, където умъртвил се самородната за виноват и се самобъбър, а не, че е убит.

До скоро гробът на покойния ѝ неизвестен. По инициатива събие на либяховски общ кмет и благодарение показанията на Годдар Болинков от с. Либяхово, който бил наяснат, на други ден спътът убийството на Даев, да изоре нивата, където последния бил погребан, на 26 м. и гробът ѝ намърти и откри трай с. Либяхово във нивата на извършителя на убийството — войводата. При разкопването на гроба и откриване на скелета се състъпил нуждата да се пръсне от гроба и отвори на скелета със същите нуждии да се извади.

Костите на покойния се пренесоха във града на чешата „Св. Архангел Михаил“ и на 8 того — патронния празник на въпросната църква и именътът ден на покойника М. Даев — във нея чрез се отслужи тържествена панихида за усъконение душата на незабравимия революционер. След спиркане на панихида гробът останки на покойника занесоха и погребаха близо до тъй наречената „Панагирска алея“.

Безу нови гробът на покойния стърчи голиъкът дървен кръстъкъ съ надписът: „Тук почива първият на незабравимия

52

Драмски войвода Михаил Даев, родомъ от гр. Балчикъ, загиналъ мистериозно на 28-ти октомври 1907 год. във възникъло село Либяхово“.

Показването ѝ със на български език и наричано е възможността на Драмски, дълго, стана изваждана и обявена от асенин брати работи тамът той ѝ подозрялъ от Санданска и компания като съмнителникъ на Сарафова и Гарванова и на 28 октомври 1907 год. подло биде убитъ край с. Либяхово.

Преди погребението на тъжните останки на М. Даев, черепа му ѝ пръслядърът отъ всенния слѣдователъ, военния лѣкаръ и оклийскиятъ таисъ, отъ които се констатира най-положително, че Даевъ е убитъ съ два курушума въ главата: единият курушумъ е минътъ отъ лъво на дяснъ прѣзъ слѣйтъ очи, а другият — прѣзъ тила и надчелепната костъ. Его и иконъ пасънъ отъ акта, съставено при откриването на гробъ.

АКТЪ

Днес, 28 октомври 1913 г., днес часа първи пладне, подписани имът на с. Либяхово (Неврокопска околия) — Атанасъ п. Стояновъ, на присъствието на (изброяватъ се присъщищите) открихме гробъ на известниятъ Драмски войвода Михаил Даев, родомъ от гр. Балчикъ, загиналъ въ скелетъ на един мистериозенъ начинъ на 28 октомври 1907 год.

Гробътъ, благодарение показанията на житела от скелетъ село Годдар Болинковъ, който бил наяснатъ от убийците и изоре нивата на други ден спътът убийството, се намърти при свидетелския край във нивата на известниятъ въ скелетъ Либяхово и въ цялата околия бравурецъ Иванъ Куломинъ, който също е наяснатъ отъ убийците и изоре нивата до скелетъ сено. Никакъвъ слѣдъ или признакъ на гробъ не изчезне по повърхността на почвата. При разкопването на горната пластъ отъ почвата откри се същински гробъ — замъкъ дълга 1:20 м. и дълбока 0:80 м. съ направление отъ западъ къмъ изтокъ.

Въз негъ има се намърти скелетъ на загиналия Драмски войвода Михаил Даев, погребанъ съ лицето на долъ, съ обръната глава къмъ изтокъ и поставени кръстътъ на гърба

ръцъ, която стои ръците на извършътъ човекъ. Възтухъ главата и краката съ постамени дълъги каменни плочи. На черепа се забърязватъ дупки отъ два курушума: единиятъ минътъ отъ лъво на дяснъ прѣзъ слѣйтъ очи, а другиятъ прѣзъ тила и надчелепната костъ.

Отъ извършителя на поставеното тълото въ амата линъ исконично Даевъ е убитъ и занесънъ при единъ зъвърски и яростъ моментъ.

с. Либяхово, Неврокопско — 26 октомври 1913 год.

Либяховски кметъ: (п.) Ат. п. Стояновъ.

Присъствищущи: (Слѣдватъ подписъ).

мили от
а на Стоян
чанков

Една от неотложните грижи на кмета Атанас Попов още през първите месеци след завръщането на семействата в родното им село Либяхово е била да се осигури място за обучението на учениците. Когато гръцките войски подпалили селото първо посегнали на училището. Оцеляла само църквата. Кметът се срещнал с попа на селото и заедно с него огледали арктиките. Решили те да бъдат използвани за обучението на учениците. Още на следващия ден дошли изпратените от кмета майстори, които започнали съграждането на три стаи, две за учениците и една за учителите. Със закъснение от два месеца, учебната година в Либяхово започнала в началото на м. ноември 1914 година. На учителя Георги Железаров кметът осигурил в общината малка стая, в която живеел, а учителката Благордна Илиева била настанена в една от оцелелите къщи от пожара

Зимата на 1914 година е тежка за останалите без покрив семейства. Кметът Атанас Попов е непрекъснато при тях, за да им осигури необходимата храна и отопление за оцеляването им. През пролетта, преди да започне полската работа започва подготовката за възстановяването на селото, но като напълно ново, с модерни за времето къщи и широки улици. В мислите си дядо ми изрежда всички приятели на баща му, които могат да му помогнат. Спира се на Сарафовото семейство, което е живеело на улица „Осогово“ № 36 в София. Адресът намерил в една от картичките от 1907, която дядо Петър Сарафов изпратил на поп Стоян по случай Великденските празници. Отишъл в Неврокоп, за да се чуе по телеграфа с Петко Сарафов, който е завършил образоването си в Петербург и е бил известен като един от най-добрите строителни инженери в София. Уговорили се дядо Петър и баба Сирма, които преживявали с голяма мъка опожаряването на Либяхово от гръцката войска.

В София кметът Атанас Попов е бил посрещнат от дядо Петър и баба Сирма Сарафови с просълзени очи. На срещата присъствуvalи и някои от синовете и дъщерите им.

Ето как дядо е разказал на баща ми и на чичо Петър гостуването му на семейство Сарафови в София.

На вечерята дядо Петър Сарафов се обърнал към него и му казал:

- Атанасе ! Ние с теб сме родници по революционна и просветна линия, защото кръвта ни е еднакво бунтарска. Дадохме скъпи жертви в борбата за свободата на Македония. Освен това, даскал Георги беше не само мой учител, но и духовен наставник в цялата ми просветна и културна дейност.

След това баба Сирма вперила очи към сина си Петко и му казала:

- Сине ! Каквато помощ иска синът на поп Стоян за нашето село, ще му я дадеш, нали ?

Още същата вечер Петко Сарафов потърсили свой приятел, добър архитект, с когото след около една седмица подготвили заедно новия строителен план на Либяхово.

Когато дядо се върнал от София, зарадвал всички в селото с новината, че съвсем скоро ще започне възстановяването на Либяхово по нов строителен план, разработен с помощта на Петко Сарафов. Тази новина вдъхновила цялото село. Мъжете започнали да осигуряват строителен материал за новите си къщи.

След няколко седмици Петко Сарафов дошъл в Либяхово с подготвения план, запознал дядо с инженера, който трябало да поеме практическата работа. Кметът Атанас Попов останал много доволен, че била осъществена неговата молба в селото да има широки улици, голям площад, като в град, и други по - просторни свободни места в отделните махали. Зарадвали се всички, че Либяхово ще си остане общински център.

Кметът Атанас Попов (четвъртият отляво наляво), заедно със семейството на Петко Сарафов (жена му и двете деца) и сестра му Злата

Някои от заселилите се в Копривлен съжалявали, че не се върнали в родното си село. В спомените на Илия Тодоров Гърнев се казва, че „в това село тогава е имало 200 турски къщи. От Беломорието се заселили в Копривлен бежанци от Вezмен, Долно Броди и Калапот, а в селото все още нямало училище и църква“⁴⁹.

И през тези тежки дни на неописуеми изпитания

⁴⁹ Благоевград, ДА. Спомени № 314

завърналите се в своето родно село либяховци не забравели да посещават неделните богослужения в църквата. Един ден разбрали, че отново на предишните места в църквата били поставени онези евангелия и икони, които били опазени по време на опожаряването на селото от кмета на селото и някои от членовете на църковното настоятелство. Той ги уверил, че ще започне подготвителна работа за подновяването на целия иконостас в църквата, който след това става известен като един от най-добре изработените в целия мървашки район. Със завиден естетически вкус бил изваян и така нар. владишки трон.

Ако не беше потомственото родолюбие на кмета Атанас Попов, закърмено от баща му Стоян Атанасов Зимбilev, Либяхово, което е родно място на толкова известни дейци на просветата, науката, културата и македонското революционно движение, наистина би изчезнало от картата на България. Тогава може би нямаше да се знае, че тук са родени един от ръководителите на Илинденското въстание Борис Сарафов и най - големият български артист Кръстьо Сарафов.

Под ръководството на кмета започва денонощна работа за построяване на нови къщи и широки улици във всяка махала. Такива каквито е нямало в нито едно друго село в Неврокопска окolia. Отначало Атанас Попов събрал най-добрите дюлгери от селото и ги помолил да наглеждат строителството и на другите къщи в тяхната махала. Те били помощници на инженера, който ръководел цялостното строителство. Във всяко семейство било създадено разпределение на работата. Мъжете осигурявали необходимия дървен материал, камъните и тиклите , които добивали от Клисурата. Момчетата помагали на бащите си, а момичетата - на майките им, които се грижили за покъщнината и добитька.

В селото имало вече гранично поделение. Когато Петко Сарафов бил в селото кметът го помолил войниците да бъдат настанени в схлупената къщурка на тяхното дворно място. Офицерите се сближили с дядо и много често отивали при него, за да им каже на кое семейство трябва да се помогне в свободните часове на граничарите. От оцелелите картички от семейния архив става ясно в колко близки взаимоотношения са били кметът на селото и офицерите през тези трудни години за Либяхово. Тяхната помощ е била взаимна, защото дейците на ВМРО в селото, под прякото ръководство на Атанас Попов, често, най-вече в нощите, заедно с граничарите охранявали границата от набезите на така нар. „летящи отряди“ на гръцката власт в селата Везмен, Белотинци, Вълково и другите драмски села, които продължавали да преследват българското население. Много често дядо и неговите четници преминавали границата, за да спасят онези български семейства, които били подлагани на неописуем тормоз, за да се погърчат или пък да напуснат родното си място. Най-често, в непрогледните нощи, влизали във Везмен, където четниците стъпвали административните и погранични власти на селото, които арестували и биели най-непокорните българи. На няколко пъти четниците стигнали чак до Зърнево, защото гърците се изхитрили и отвеждали тук арестуваните мъже от Везмен. Понякога в Либяхово идвали избягали от гръцкия терор българи и търсели за помощ кмета.

При възстановяването на селото често кметът Атанас Попов е бил заедно с войниците от граничното поделение и неговите четници, за да го опази от гръцките банди и контрачетите на Тодор Паница

Чичо ми Петър разказваше, че една вечер у нас дошли трима мъже от Старчище. Баба Кита ги нахранила, а когато си дошъл късно през нощта дядо, му казали, че когато преминавали границата попаднали на засада, от която едва се спасили. Не искали да се връщат в Старчище, защото там гърците разграбвали българските къщи и биели без вина мъжете и по-големите деца, а жените били затворени по една в специални помещения, в които се гаврели с тях. Като чул това, дядо изпратил чично да повика дядо Георги Зимбilev, когото помолил да съпроводи рано сутринта бежанците до Горна Сингартия при негов добър приятел, който знаел къде да ги укрие за дълго

На 14 октомври 1915 България започва участието си в Първата световна война. Настават едни от най-трудните години за населението в Либяхово. Започнатото възстановяване на селото се затруднява от мобилизирането

на по-голямата част от мъжете, които са били изпратени на фронта.

В началото на Първата световна война се засилва още повече конфронтацията между дясното и лявото крило във ВМРО. Тодор Александров е за подкрепа на Германия и Австроунгария като се надява, че с победата над Сърбия и Гърция, които са в Съглашението, Македония ще бъде освободена и обединена. При срещата на Единния опозиционен блок с Фердинанд Ал. Стамболийски го заплашва, че рискува с главата. Яне Сандански е по-конкретен, предлага царят да бъде убит и да се провъзгласи създаването на републиканско управление, което да промени външнополитическата ориентация на България. Предложението на Яне Сандански за убийството на Фердинанд не намира подкрепа от опозицията и той се завръща в Роженския манастир, където продължава заедно с другия българоубиец Тодор Паница да развива търговско-спекулативна дейност. И двамата затрили завинаги предишната си „революционна“ дейност. Интересно, само заради заплахата на Стамболийски към Фердинанд той е арестуван и хвърлен в затвора, а Сандански остава недокоснат от властта. Може би са основателни подозренията, че както и преди, комбинаторът Яне е казвал едно, но е мислил друго. Така например, собственикът на фабриките в Кочериново Иван Балабанов, който след убийството на Борис Сарафов и Иван Гарванов, със съдействието на полицейския началник на дворцовия участък Митович спасява Яне Сандански, Тодор Паница, Александър Буйнов и Чудомир Кантарджиев, като ги извежда със собствения си автомобил през блокадата по пътя за Самоков, пише в едно от своите писма: „Ще знаете, че Сандански е под влиянието на двореца, на Фердинанд. Той бе много често при него“⁵⁰. Ако е вярно и

⁵⁰ Ив. Михайлов. Спомени, т.2, 1965, с.252, фотоприложение № 30

това, че Иван (Йонко) Вапцаров е занесъл изпратен от Фердинанд венец, който бил положен на гроба на Сандански, след неговото убийство, стават вече съвсем ясни политическите колаборации на българоубиеца, с помощта на които се е спасявал често при приятелите му в Турция и Гърция.

Казаното до тук се потвърждава и от това, че през м.юли 1914 г. Яне Сандански , заедно с неговите съмишленици, получава от тогавашното Народно събрание пълна амнистия по давност за всички негови политически престъпления, извършени до 17 септември 1912 година.

Преди убийството на Яне Сандански, няколко пъти Стоян Филипов е идвал в Либяхово, за да се срещне с Атанас Попов, както по комитски дела, така и да види как върви възстановяването на опожареното село. Изразявал е възторга си от неговото умение да прегръща с еднаква сила не само поставените нови задачи от възстановената ВМРО, но и от дейността му, свързана със започнатото по нов строителен план възстановяване на Либяхово. Ето какво е запомнил от тази среща чично Стефан, който я разказал на баща ми:

- Атанасе, когато си върнем Беломорието към България, ще те изпратим там да научиш хората как да възстановят разрушените си села – казал Филипов.

- Либяхово е входната врата към Драмско и Серско, затова тя трябва да се направи здрава и красива – отвърнал дядо.

Разговорът им станал и за Яне Сандански. Филипов разказал на дядо за деривайския му живот в Мелнишкия район, където се отдал на търговско-спекулативни сделки и комисионерство с вина, ракия и тютюн, от което натрупва голямо богатство, придобито и от експлоатацията на минералните бани в Марикостеново.

- Така е, войводо ! - казал дядо на Филипов. Едни се

отдават в нашето дело с чисти помисли за освобождението на Македония, а други имат мрачни помисли и ламтеж за забогатяване. Това не са наши братя по борба, а истински разбойници. Нека идните поколения ни оценят по това кой какво е оставил след себе си – чисти имена или голямо богатство.

Често си спомням за тези думи, казани от дядо на Филипов. Та нали и разколите, които са ставали във ВМОРО са свързани с нечистите помисли на онези, които влизат в организацията, за да постигнат някаква лична изгода. Наистина, най-показателни в това отношение са разбойническите действия и политическата конюнктура на Яне Сандански и Тодор Паница, които отначало заблуждават другите участници в македонските революционни борби, че имат чисти идеали, а след това ги загърбват и показват истинското си лице на лъжепатриоти. Може би така е било и в предишните борби на нашия народ при неговото историческо развитие. Затова и Гоце Делчев, за да успокои своя съратник Никола Малешевски му пише писмо, в което казва: „Отцепленията и разцепленията никак да не ни плашат. Действително жалко е, но що може да правим, когато сме си българи и всички страдаме от една обща болест! Ако тая болест не съществуваше в нашите прадеди, от които е наследство и в нас, нямаше да попаднат под грозния скръпцир на турските сultани. Пък имаме заето нещо и от гръцките болести – колкото глави, толкоз капитани“.

За съжаление след толкова много години от убийството на Гоце Делчев тази обща българска болест, разцеплението, заради лична изгода, още не е излекувана. През годините на т. нар. „непрокопсан преход“ с нея последователите на комунистическите идеи, каквито бяха и българоубийците Яне Сандански и Тодор Паница, раздробиха българския народ на бедни и богати. Но

богатите са тези, които от комунисти станаха съвременни капиталисти. Такива са били и превъпълъщенията на санданистите и федералистите.

Преди да си тръгне от Либяхово за Неврокоп Стоян Филипов отново напомnil на дядо за това, че след убийството на поп Стоян не е трябало да прощава на убиеца му Иван Коемджиев, защото той с нищо не се е променил, а е станал дори още по-жесток враг на възстановената ВМРО и преминал изцяло от земеделците към комунистите.

Филипов погледнал към чичо ми Стефан, който присъствал на тази среща. Кимнал му с глава да излезе и след това казал на дядо :

- Да знаеш, че Тодор Александров издаде смъртна присъда на Сандански. Този път ще се съгласиш с нас, нали ?

Дядо помълчал и казал:

- На него господ няма да му прости. Проклятието на толкова пострадали от него няма да го отмине.

Този път възмездietо не отминава убиеца на много видни и незнайни дейци на македонското революционно движение. Самият Сандански споделял опасението за собствената си смърт пред сподвижниците си: „Аз съм обречен. Когато и да е ще бъда убит“. През 1907 и 1908 година, на два пъти се разминава със смъртта в Солун, където е извършвал едни от най-жестоките злодеяния и убийства.

Най-после възмездietо настига Яне Сандански в Неврокопския край, където е започнал заедно с Тодор Паница първите братоубийства. На 10 април 1915 година Сандански тръгва от с. Пирин към град Неврокоп. При навлизането в местността Блатото попада на засада, направена от неврокопския войвода Стоян Филипов. След първите изстрели той пада ранен от коня. Укрива се зад

една бука и стреля няколко пъти срещу онези, които го нападнали. Четникът Антон Качарков, известен като точен стрелец, го пристрелва смъртоносно.

Все още срещам и в наши дни „поклонници“ на българоубиеца Яне Сандански. Недоумявам за това, че един от най-красивите български градове носи неговото име. Не мога да не изразя съгласието си с Ив. Александров, който казва: „Ако изхождаме сериозно от историческите факти и документи, ще видим, че като революционер Сандански съвсем не е такава величина, за какъвто е представен от някои автори в обемисти научообразни трудове и в „художествени“ творби. Освен това, не случайно той стана знаме на македонизма извън пределите на страната“⁵¹

Въпреки тежките години по време на войната кметът на Либяхово Атанас Попов съумява да съчетава със завидно умение революционната си дейност с обществените му задължения като кмет на селото. С всеки изминат ден започват да издигат снага новите къщи. Населението се сплотява и взаимно си помага. Такова единство не се помни и от най-възрастните хора в селото. Създава го кметът Атанас Попов, който спечелва симпатиите на върнالите се мъже, жени, деца и старци от различни краища на страната. Той отдава всичко от себе си, за да заживеят отново спокойно в родното си село. Ставал сутрин много рано и се връщал късно през нощта, когато понякога въобще не заспивал. Старите хора от селото ми разказваха, че дядо бил неуморим, както като кмет на селото, така и като пунктов войвода. Възседнал на белия си красив кон почти всеки ден обикалял или махалите в селото, за да се срещне с повече хора, или пък селата от неговия район, за да види с очите си как си вършат

⁵¹ Александров Ив. За ново мислене и нов подход по някои въпроси от българската история. С., 1988 г. с. 88

работата другите войводи, които били негови помощници. Много често хората, с които се срещал го заобиколили и му се радвали на неговите топли, човешки обноски с тях .

Кметът Атанас Попов (със своя бял кон), посрещнат с радост от своите съселяни, когато научават, че отново е избран за кмет на Либяхово. От лявата страна, с гайдата, е Иван Райков, а до него - Илия Кехайов, дайреджията.

През тези години се построява и Поповата къща, която израства на място, закупено от Мария Василева Галева, която заедно със семейството си напуснала Либяхово след опожаряването му. Като кмет на селото дядо помагал на всички. Загърбил напълно някои от предишните разногласия с привържениците на Сандански и Паница. Простиbil и на онези, които може би не заслужавали неговата всеотдайна помощ. Заедно с построяването на селото, изграждал и моста на разбирателство и помирение

между разделените семейства от санданистите и оранжевите земеделци.

Калеко Митъо Божков сподели с мен, че Заприна Панчелиева, дъщеря на Димитър Атанасов Панчелиев, му казала:

- Митъо, когато дядо ти Атанас Попов, като кмет е възстановявал изгоряното от гръцките войски село, минавал от къща на къща, за да проверява как се строи. Майка ми разказа, че когато дошъл и у нас, погледнал покрива и казал къде да се постави най - здравата греда, за да го държи. Като разглеждал стаите, наредил на майсторите да направят таваните по-високо, за да е просторно. След това няколко пъти се отбивал, за да се убеди, че покривът е здрав, а стаите – просторни.

Сватбата на Стефан, първородният син на кмета Атанас Попов (с преметната бяла кърпа на рамото). Снимката е направена пред Панчелиевата къща от която е взета булката на сина му. От тази къща, за която кметът е положил големи грижи за построяването ѝ след години ще се появи неговият убиец, който е син на секретаря на комунистическата партия в Лиляхово

Прави впечатление, че някои от най-близките на привържениците на Сандански и Паница в Либяхово / съпруги или деца / са разбирали техните погрешни идейни увлечения и непростими грешки. Затова са поддържали добри взаимоотношения с членовете на нашето семейство. Така например, дъщерята на Димитър Атанасов Панчелиев - Заприна, е била приятелка на леля ми Стоянка, дъщеря на войводата Атанас Попов. Но комунистическата пропаганда след девети септември 1944 година превърна почти всички потомци на заразените от санданизма в други хора, които по сталински започнаха да създават враговете на „народната власт“.

Ръководителите на комунистическата партия и оранжевите земеделци в Либяхово криеха истината за дядо ми като кмет на селото през най-трудните години. Не споменаваха нито една добра дума за него, а се хвалеха, че селото им е хубаво. И до ден днешен някои от потомците на санданистите от Либяхово, зомбирани от техните родители, не знаят истината, че кметът Атанас Попов възстановява от пепелищата прославеното в историята на България село Либяхово. Най - заслепените не забравяха да ни плашат, че ако дядо не беше разстрелян още през 1928 година, след това щели да го убият на девети септември 1944 г., а заедно с него и най-близкият му помощник Георги Зимбилев. Ето какво казва комунистическият кмет Манол Джегълов на дъщерята на дядо Георги :

- Велико, хубаво, че татко ти умря. Иначе щеше да го убием преди да се гледа народния съд“.

Късата памет е белег на большевиките, проявявана през всички времена, когато са управлявали. Затова не е за учудвано, че навсякъде у нас онези управници, които преди комунистическия режим са известни с грижите си за подобряване благосъстоянието в градовете и селата, не

само, че бяха забравени, но някои от тях и унищожавани като „врагове на народната власт“. Такава е съдбата на приятеля на Атанас Попов в революционната борба Никола Атанасов, който като кмет на Неврокоп от 1926 до 1932 година полага големи грижи за благоустройстването на града. Създава първият градоустройствен план, прокарва водопровод и електричество, построява нова гимназия. Но след девети септември 1944 година комунистите го съдят на носилка пред така нар.“народен съд“, защото го пребиват от бой. Не се стъпват от думите му:“ Доволен съм от това, което направих. Създадох град градина“. След това е убит с кирка в неврокопския затвор. В София пък е арестуван и осъден на доживотен затвор най - дългогодишият кмет на столицата Иван Иванов, потомък на Хаджи Димитър, който е световно известен хидроинженер. Той осигурява рилската вода на софиянци и се преоблага с корупцията и бюрокрацията.

Навсякъде в Неврокопския край се говорело за либяховския кмет, който от изпепелено село изгражда ново. Там, където имало незавърнали се в Либяхово семейства започнали да говорят за това, което е направил Атанас Попов в родното им село. В началото на учебната 1917 – 1918 г. по негово настояване Димитър Г. Бекяров, който е бил три години учител в пиринското село Брезница се завръща в Либяхово. Кметът ги повикал заедно с учителката Благородна Илиева и ги уверил, че ще започне изграждането на ново училище. След две години то било окончателно завършено на мястото на изгоряното училище от гърците. Оттогава между кмета Атанас Попов и учителя Димитър Бекяров се създават искрени топли чувства на взаимна привързаност, която спомага за по-нататъшното подобряване на учебното дело в Либяхово.

Семейство Сарафови се радвало много на постиженията на кмета Атанас Попов. Разказвали с

чувство на гордост, че дядо потърси тяхната помощ за възстановяването на опожареното Либяхово.

Един ден баба Сирма събрала своите деца и им казала :-

- Реших да помоля Атанас Попов от нашето село да поеме управлението на всичките ни движими и недвижими имоти в Либяхово, които унаследих от баща ми. Само той може да се грижи за тях и да ги опази в тези неспокойни времена, защото носи не само будния дух на прадядо му Иван Зимбилев, който е първият учител на баща ви, но и човечината и благородството на поп Стоян.

Първи се обадили двете ѝ дъщери Кипра и Злата, които вече познавали дядо. Заедно с братята си с радост подкрепили решението на майка им.

На 9 ноември 1918 г. с решение № 6384 Софийският окръжен съд издава пълномощно, в което е написано:

,Долуподписаната Сирма П. Сарафова, родом от село Либяхово, Неврокопска околия, а понастоящем живуща в Столица София упълномощавам Зимбилев Атанас поп Стоянов от село Либяхово, Неврокопска околия да управлява всичките ми движими и недвижими имоти, находящи се в землището на село Либяхово, Неврокопска околия, като за тази цел има право да води, завежда и отговаря по всички заведени против мен дела и да повдига такива срещу нарушителите на имота ми, да има право да ме

*Баба Сирма Сарафова
на гости у семейството на
кмета Атанас Попов*

представлява пред всички инстанции и учреждения, както и да прави апелативни и касационни жалби, да получава изпълнителни листове и провежда в изпълнение”.

През средата на ноември 1918 г. баба Сирма, заедно със нейния син Вълчо Сарафов, който е бил счетоводител, пристигнали в Либяхово на гости у кмета Атанас Попов, за да му предадат пълномощното за управление от него на нейните имоти. Баба Кита ги посрещнала с голяма радост и подготвила хубави местни либяховски гозби. На трапезата седнали тримата сина на кмета Стефан, Петър и Кръстьо, който бил само на три години. Баба Сирма ги прегърнала и казала на баба Кита :

- Хайде сега с Атанас да се стегнете и момиче да си имате.

Баба навела глава , натъжила се.

- Ките, защо посърна ?

- Имахме си Калинка, която се роди миналата година, но почина.

Баба Сирма я прегърнала и тихо й казала:

- Божа работа, Ките. Следващата женска рожба ще я кръстя аз. Още отсега ще избера името й. Ще се казва Стоянка, за да се застоят женските рожби в този хубав дом.

Така и станало, когато през 1924 година се родила леля Стоянка. Нейна кръстница е била баба Сирма Сарафова, която я наричала Таня и я отрупвала с подаръци. След две години се появила на бял свят и втората дъщеря на баба Кита и дядо Атанас, кръстена на името на баба Мехалина, жената на поп Стоян. Двете сестри Стоянка и Мехалина били любимките на Сарафовото семейство, които били гиздени от баба Сирма и нейните дъщери.

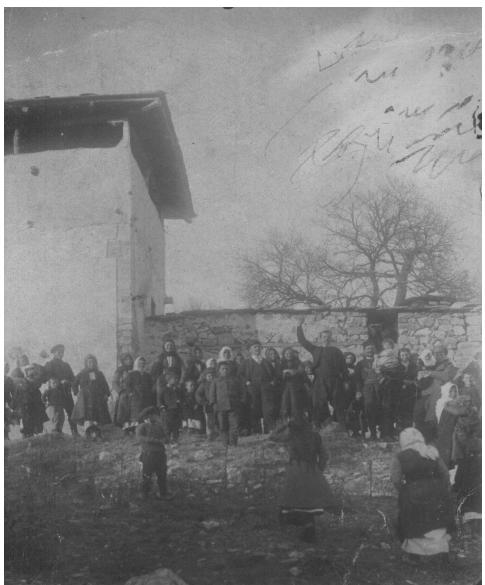
*Пълномощното, с
което майката на Борис и
Кръстьо Сарафови
упълномощава Атанас
Попов да управлява всички
движими и недвижими
имоти на семейство
Сарафови*

Към края на
Първата световна
война много семейства
в Либяхово вече
живеят в новите си
къщи, макар и още
недовършени напълно.
Комунистическият
летописец на партий-
ната организация в
селото изльга своите
читатели, че на 13 и 14
октомври 1918 година 200 жени от селото се
събрали и недоволни
от местния кмет
отишли в Неврокоп и

искали да бъде уволнен и изпратен на фронта. Първо, авторът на каламбурната книга „Село Илинден“ не знае, че с подписането на Солунското примирие от 29 септември 1918 година България вече излиза от войната победена и тя не води военни действия. Второ, след абдикрането на Фердинанд правителството на Малинов подава оставка. Теодор Теодоров оглавява новото коалиционно правителство, в чието състав влизат комунисти и земеделци. Именно тогава се прави неуспешен опит от новите управляващи да свалят кмета Атанас Попов и на

негово място да бъде служебно назначен Тодор Георгиев Врачков. Като научили за това около двадесет жени от Либяхово отиват в Неврокоп, за да го защитят. Формално управляващите водят за кмет само няколко дни Тодор Врачков. Това е видно и от семейния регистър на с. Либяхово, в който 67 официални акта за раждания венчания и смърт не са подписани от Тодор Врачков, а на 31 декември 1918 г. са оформени от общинския кмет Атанас Попов. Така че така нар.“женски бунт“ не е против дядо ми, а в негова защита, защото населението не е могло да си представи по-нататъшното развитие на Либяхово без да е той кмет. Но тази е една от най-дребните лъжи, с която си служеха онези, които възхваляваха провъзгласените за „герои“ приятели на Яне Сандански и Тодор Паница от нашето село. Ат. Панчелиев използва невярна информация от неизвестен източник, съставен от фалшификаторите на историята след девети септември 1944 година.

През 1967 година списание „Жената днес“, публикува материал, в който е отразена истината. Полковник Иван Божков ме попита дали съм прочел публикацията. Брат ми Стоян и снаха ми Ценка също ме потърсиха по телефона, за да ме питат дали и аз съм купил списанието „Жената днес“, в което е отразена защитата на дядо от жените в Либяхово през 1918 година. Той ми каза, че се съобщавало за отиването на двадесет жени в град Неврокоп, за да подкрепят Атанас Попов. И така, новата власт сменя само за по-малко от месец кмета Атанас Попов с Тодор Георгиев Врачков, но разбунтувалите се жени от Либяхово го връщат отново, след което продължава да е кмет до средата на месец февруари 1919 година.

Жените от
Либяхово се събират пред
камбанариета на
църквата, за да изразят
радостта си от
завръщането на кмета
Атанас Попов (с
вдигната ръка за
поздрав).

При правителството
на Ал. Стамболовски,
след като вижда
селото вече
съградено от него от
нови и хубави къщи
Атанас Попов

отстъпва кметството и се отдава изключително в борба за свободата на Македония". Това е отразено и в официалната биографска справка за Атанас Попов след неговото убийство. Той е бил доволен, че кметското място се заема от неговия приятел от детските и младежки години земеделеца Симеон Гърнев.

Много често обаче новият кмет се срещал тайно с дядо, за да проучи и използва богатия му опит при възстановяването на селото. Двамата някогашни приятели отново се събирали, за да решават селските работи, но този път Гърнев като кмет, а дядо като пунктов войвода. И двамата били предпазливи, защото някои от комунистите не приемали да ги виждат заедно.

Дядо Георги Пашов се радвал на разбирателството между пунктовия войвода Атанас Попов и кмета Симеон Гърнев и спомагал за осъществяването на техните ползотворни срещи. При един от разговорите ми с него в град Свети Врач, където се бе преселил със семейството

си, ми каза:

- Насе, дядо ти беше разумен и добър човек, но ние комунистите и земеделците в нашето село бяхме вироглави. Не трябваше да вярваме, че комунизмът ще спаси човечеството. Хубаво, че послушах дядо ти и се преместих тук, в Свети Врач. Знаеш ли, че скоро при мен беше Того Коемджиев, синът на убиеца на поп Стоян, който се завърна от Съветския съюз като политически емигрант. Той сам ми призна, че там е било истински хаос и беднотия. А Панчелията искаше да създадем съветска власт и в Либяхово. Сега вече съжалявам, че не послушах дядо ти и тогава, когато ме избраха в ръководството на партията, която не биваше да създаваме,

За това, което Того е споделил с дядо Георги Пашов ми каза и неговият внук Георги Пашов от Горна Джумая. И двамата обаче се питахме защо Того пък като един от ръководителите на тогавашната власт говореше друго по време на митингите

- Така е, бате!, Понякога комунистите знайт истината за тяхната фалшивата идея, но говорят това, което им нареди партията.- каза Гошо.

През 1919 година изчезналите по време на възстановяването на Либяхово комунисти, вдъхновени от техните ръководители, които вече се превръщат в послушници на създадения Трети комунистически интернационал през март същата година, учредяват своята партийна организация. Само един месец след тях политическите им „побратими“ - оранжевите земеделци - създават своя дружбашка организация. Това е времето, когато и едните, и другите тръгват настървени, за да унищожат ВМРО. Никак не е било лесно на пунктовия войвода Атанас Попов да среща във възобновеното от него село някои от разбеснелите се комунисти и земеделци, които преди това се криели като мишки или пък обикаляли

някои от селата, където заедно с Тодор Паница създавали страх сред населението от неврокопските и драмски села.

На 27 ноември 1919 г. в Париж Ал Стамболовски подписва позорния за съдбата на България Ньойски договор, според който освен вече заграбените български земи във Вардарска и Егейска Македония се отнемат и нови територии – Беломорска Тракия, Западните покрайнини и района около Струмица. Вместо да поведе борба срещу враговете на България, Стамболовски извършва незапомнено национално предателство и тръгва на жестока война срещу ВМРО. Той изоставя и предава Македония на поробителите. „Кой мисли за Македония ? Ние неискаме Македония. Ние не ще се бием с вас за нея. Вие да бихте ни поднесли на тепсия самата Македония даже днес, ние няма да я приемем“- казва Стамболовски на сърбите.⁵² Привидно Българската комунистическа партия се обявява против Ньойския договор. Но от прочетената от Д. Благоев декларация в Народното събрание става пределно ясна антибългарската политика на комунистите, свързана с мечтата им да продадат България на болнешевиките. На края на декларацията се издигат лозунгите: „Да живее Българската съветска социалистическа република“ и „Да живее Балканската федеративна съветска социалистическа република“. През така нар. „народна власт“ 1963 и 1973 г. последователят на Благоев – Тодор Живков, ще каже: „У мен има една идея от няколко години. Да аргументираме необходимостта от създаване на по-тесни връзки между съветската и нашата икономика, в перспектива с нейното сливане. И на нашето политическо сливане. Суверенитетът нашият народ го разбира да има ядене, да живее“. Никита Хрущов, ужасен, отхвърля безумното предложение за създаване на Съветска

⁵² в. „Земеделско знаме“ от 18.10.1922 година

република България, за която и Благоев е мечтаел.

Още преди подписването на Ньойския договор ръководителите на ВМРО осъзнават тежките последици от войната, както за териториалната цялост на България, така и за положението на останалото под гръцка и сръбска тирания българско население и вземат решение за въоръжаване на организацията в пограничните райони.

На 11 април 1920 година Централният комитет на ВМРО приема Директива за дейността на организацията в Македония. В нея се поставят конкретни задачи за изпълнение в двете поробени части на Македония. Подчертава се, че условията в Македония под гръцко робство са много по-тежки, отколкото в Югославия. Като непосредствена задача се поставя „да се запази националното съзнание и име на българското население там и да се намерят начини да не емигрира то – да не се приложи договорът за „доброволното“ изселване, сключен между гръцкото и българското правителство, понеже и без това българският елемент там е значително разреден от 1913 година насам“.⁵³ В Директивата се подчертава, че връзките с Гръцка Македония ще се поддържат чрез пунктовите войводи.

Това са новите задачи, които Централното ръководство на ВМРО поставя и на пунктовия войвода Атанас Попов, който ръководи дейността на организацията в пограничните села от десния бряг на река Места в Неврокопския край.

⁵³ Македония . Сборник от документи и материали. С., 1978 г.,с-659

Четата на пунктовия войвода Атанас Попов (шестият на първия ред), направена от десния бряг на р. Мътница

Когато Атанас Попов като кмет работил упорито за възстановяването и разхубавяването на с. Либяхово, нито за миг обаче не се откъсва от нестихващата борба на Македонската революционна организация. Съумява със завидно умение да съчетава работата си като общински кмет и пламенен революционер. Виждайки съвсем ново родното си село, съградено под негово ръководство, както вече бе подчертано, отстъпва доброволно кметството като се отдава изцяло и всеотдайно на революционна дейност като пунктов войвода на няколко села в неврокопска окolia, а именно - Либяхово, Долна и Горна Сингартия, Садово, Копривлен, Петрелик, Абланица и други. Това решение на дядо се приема с голям възторг не само от централното ръководство на ВМРО, а и от населението в пограничните села, защото то знаело за това как в най-

трудните години през време на войната е организирал и осъществил възстановяването на Лиляхово. Известно е, че след 1918 година българските комунисти си поставят като основна задача по-настървено да превземат македонското революционно движение. Ако това не успеят да постигнат, другата задача е била да го разяждат отвътре или да го унищожат напълно с помощта на враговете му в страната и чужбина.

Като един от най-изтъкнатите дейци на ВМРО в Неврокопско пунктовият войвода Атанас Попов обикаля почти всички села от неговия район и сплотява населението при решаване на основните задачи на ВМРО. Създава младежки организации, в която се включват студенти, ученици, млади хора от различни социални групи. Със своя богат революционен опит, предаден и от баща му, спечелва любовта и уважението на другите неврокопски войводи, които често гостували в дома му. Най-близки си остават взаимоотношенията му с оклийския войвода Стоян Филипов, Андон Качарков / Дончо войвода /, Илия Попиванов, Иван Келпеков и др. По-късно изключително топли и ползотворни са връзките му с Никола Атанасов и Асен Аврамов, който неведнъж се укрива в комитската стая на нашия дом.

На 22 август 1922 година с Окръжно № 303, подписано от Тодор Александров, се извършва преустройството на ВМРО, която в Пиринския край получава наименованието „спомагателна организация“. Основните задачи, които се поставят пред организацията са: да се подпомага морално и материално ВМРО в онези части на страната, които са останали под гръцка власт; да се издигне авторитета на организацията сред мирното население като се поведе борба срещу разпространеното разбойничество и шпионажа; наказване на крадците, изнудвачите и рушветчиите; да подпомага бежанците от

Македония; да смекчи партийните борби до степен да не бъдат вредни за македонската кауза; да спомага за укрепване на реда и законността в Пиринския край.⁵⁴

Една от най-важните задачи, която била поставена пред Атанас Попов като пунктов войвода е била охраната на селата в неговия район и границата от крадци, контрабандисти и разбойнически банди. Изпълнението на тази задача е обуславяла необходимостта от съвместната му дейност с граничното поделение в Либяхово. В това отношение той е създал истински образец на ползотворни взаимоотношения, както между него и офицерите, така също и между местното население и граничарите. В селата от района на дядо, където е бил пунктов войвода, създава местни чети от 20 до 30 млади патриоти, които се отличавали с висок морал, смелост и решителност да защитават светлите идеали на организацията. В помощ на четниците се присъединили и онези мъже, които имали оръжие и изразили готовност да спазват временните правила на организацията, чрез които тя се превръща като „държава в държавата”. Много често почти цялото население в селата от пограничния район се превръщало в съучастник в борбата срещу крадците, разбойниците, изнудвачите и бандитите, които се укривали на гръцка територия. Тази всеобща готовност за борба срещу онези, които нарушавали реда и спокойствието в селата спомогнала за укрепване на авторитета на ВМРО. Винаги обаче пунктовият войвода Атанас Попов се обявявал решително против крайните и незаслужени наказания, заради лични взаимоотношения или партийна пристрастия.

През летните месеци на 1922 година в Неврокопския край върлува контрачетата на федералиста Тодор Паница, която е покровителствувана от земеделската власт. Разбойническата банда преследва жестоко своите

⁵⁴ ЦДИА, ф.396, оп.2, а.е.2, л.33

политически противници и техните симпатизанти. Животът на обикновените хора в града и неврокопските села става непоносим. Навсякъде цари страх от злодеянията на оранжевите земеделци и бандата на Паница.

Ето какво казва за тези дни Стоян Филипов пред съда през 1935 година : „Санданистите и земеделците бяха превзели администрацията. Убиха някои наши другари. Ние бяхме длъжни да запазим хората си, бягахме и станахме нелегални.⁵⁵ Направен е „член“ списък на дейците на ВМРО, които трябвало да бъдат убити. Федералистите и оранжевите земеделци убиват оклийския войвода Илия Тетимов.

Един от набелязаните и осъден на смърт е и пунктовият войвода Атанас Попов. Убиецът на поп Стоян Иван Коемджиев и двама федералисти подготвят гроба му близо до Папазчайр. Паница, който е ръководил терористичните групи в Неврокоп, ги научил как да подмамят дядо. Провокатори му уреждат среща, на която привидно трябвало „да се проучи и използва опита му за преодоляване на политическите противоборства“ в района, където е пунктов войвода.

Когато войводата Атанас Попов наблизил с белия си кон до ливадата, където щяло да се направи срещата, някои от четниците му подозирали за измамата и го помолили да не се среща с „другите“. И конят му дал знак. Зацвил щом стъпил на открито на долния край на ливадата. Изправил се на задните си крака. В този момент два изстрела стреснали тишината. Един от куршумите драснал лявото ухо на войводата. Мерникът е бил насочен към сърцето му. Започнала стрелба, която разбулила измамата на убийците. Те не успели да запълнят изкопания гроб с тялото на дядо ми. След това убиецът на поп Стоян

⁵⁵Благоевград. ДА, Фонд 137 К, оп.1 а.е. 31, л.60

Иван Коемджиев споделял със своите сподвижници в Либяхово, че рано или късно ще „види сметката“ и на сина на свещеника Стоян Зимбилев.

Няколко дни войводата Атанас Попов се укривал на сигурно място, защото федералистите продължавали да го дебнат, за да го убият. Един от неговите четници намерил баба Каля Малакова, майката на жена му Кита, и споделил с нея опасността за живота на войводата. Баба Кита отишla при майка си, както винаги - спретната, за да се оплаче, че няма никаква вест за мъжа си. Баба Каля я изглеждала строго и казала:

- Ти си наконтена, а Атанас се е разминал със смъртта.

Остьр писък се разнесъл от Малаковата къща, но бързо секнал, защото майката на баба Кита й казала, че дядо е на сигурно място и скоро ще се върне в къщи.

През същите дни смъртна опасност грозяла и приятелите на дядо Стоян. Филипов, Никола Атанасов, Илия Попиванов и другите войводи от Неврокоп, които заедно с техните четници минават в нелегалност. В своите спомени за „обществено –политическата“ му дейност Тего Коемджиев, син на убиеца на свещеник Стоян Зимбилев, сам признава, че е подготвил атентат срещу тях, за да ги ликвидира в Устайловото кафене, но те не се явили. Атентаторът се хвали, че е бил тежко въоръжен и подгответ добре, за да изпълни поставената му задача от баща му и Тодор Паница.⁵⁶ През това време обаче осъдените на смърт от него се присъединили към четата на Д. Балкански, която се укрила в Родопите, близо до Сатовча. В Доспатския район, където ВМРО е прогонила органите на властта, е създала там своеобразна „свободна територия“.

Рано сутринта на 13 октомври 1922 година целият

⁵⁶Личен фонд на Тего Коемджиев. №1040 № 1, арх.ед. № 12

гарнизон в Неврокоп е поведен от началника на Седми пограничен участък майор Никифоров към Доспат, за да преследват намиращите се там четници на ВМРО. Но докато тежко въоръженият гарнизон е в Родопите, на 16 октомври, рано сутринта в Неврокоп навлиза голям отряд на ВМРО, който се командва от Алеко Василев и Георги Атанасов. Останалите 4-ма граничари и десетина войници от обоза правят опит да се съпротивляват, но съвсем бързо. капитулират. Голяма съпротива обаче оказват контрачетниците на Тодор Паница и подведените от тях земеделци, които се укриват в клуба на БЗНС. Битката за освобождаването на Неврокоп продължава през целия ден. В подкрепа на неврокопските войводи се появява и четата на Михаил Скендеров. След това в Неврокоп пристигат и други чети от Пиринския край и Егейска Македония, които след лята битка с федералистите превземат града. На 17 октомври над 2000 четници, както и милицията от неврокопските села, затварят пътя на гарнизона на майор Никифоров към града. Неврокоп остава изцяло в управлението на ВМРО.

На 21 октомври е превзета властта и в селата на цялата окolia.⁵⁷ След така нар. Неврокопски събития от целия край са прокудени разбойническите банди от организацията на Тодор Паница. Коемджията „тройка“/ бащата и двамата му сина / избягали в София, където се поставили в услуга на военното ръководство на комунистическата партия, където се събрали най-свирипите терористи, които започнали подготовката на септемврийското въстание през 1923 година.

През тези все още неспокойни дни за населението от Неврокопска окolia ВМРО проявява своята готовност да сътрудничи с правителството, но не се отказва от по-

⁵⁷ В. Василев. Правителството на БЗНС, ВМРО и българо-югославските отношения. С., 1991 , с.175-179

нататъшната борба срещу корупцията и разбойническите банди, повечето от които са били организирани от федералистите. За съжаление, самонадеянният началник на пограничния участък майор Никифоров, след като получил ново подкрепление от 13 роти с 3 ескадрона и два взвода планинска артилерия, започва да обикаля селата, в които въвежда вечерен час.

Като пунктов войвода Атанас Попов свиква отговорниците на четите от Копривлен, Долна и Горна Сингартия и Садово, на които дава указание да отбягват въоръжен сблъсък с майор Никифоров. Той обаче на 9 ноември 1922 г. пристига в Горна Сингартия и, за да сплаши населението за оказаната от него подкрепа на четниците от района, обстрелява манастира „Свети Георги Победоносец“. Алеко Паша, който се намирал близо до Копривлен, изпраща свои четници, които нанасят побой на някои от войниците и на майор Пейчев, който бил офицер от граничното поделение в Либяхово. До въоръжена престрелка обаче не се стига след появяването на пунктовия войвода Атанас Попов. При него дошъл капитан Пейчев. Войниците и четниците били изненадани от това, че двамата се прегърнали. Някои от тях не знаели, че били много близки и заедно направили недостъпна границата в Либяхово за разбойническите банди на Тодор Паница.

На следващия ден пунктовият войвода Атанас Попов се среща с оклийския войвода Стоян Филипов и изразява тревогата си от неуравновесените действия на Алеко Паша спрямо войниците и офицерите, които е могло да имат тежки последици.

- Войводо! Алеко налива масло в огъня – казал дядо на Филипов. Не искам неговите хора в нашия район!

Научил за острата реакция на Атанас Попов, Алеко Паша и Г. Атанасов написали писмо до капитан Пейчев, в

което му се извиняват за побоя.⁵⁸ В разговора със Стоян Филипов дядо ми споделил, че Алеко Паша и Георги Атанасов злоупотребяват с авторитета на организацията. Още когато Тодор Александров поканил със специално писмо Алеко Паша да се присъедини към ВМРО, той се учудил, защото преди това така нар. „Орфо” (псевдоним на Алеко) е бил един от приближените четници на Яне Сандански. След Неврокопските събития изненадата на пунктовия войвода Атанас Попов е още по-голяма от действията на Алеко Паша, защото той приема с лека ръка при себе си някои от бившите съратници на Яне Сандански, които по-късно заемат ръководни места в организацията, като Г. Пенков, Ал. Буйнов и други.

Атанас Попов се обърнал към Стоян Филипов и му казал че Алеко Паша е троянският кон в организацията. Според него рано или късно той щял да прояви съвсем явно не само своя авантюризъм, но и ортакълка си с комунистите, които се готвели да превземат ВМРО отвътре.

След Неврокопските събития, независимо от това, че се разминава с подготвеното му убийство от Иван Коемджиев на Папазчайр, войводата Атанас Попов отделя специално внимание на необходимостта от смекчаване на крайните сблъсъци и противоречия между ВМРО, комунистите и земеделците. На няколко пъти той е правил опит да се срещне с дейци на комунистическата партия и БЗНС в Лиляхово и съседните села и да разговаря за необходимостта от преодоляване на ненужните, вече прекалено опасни вражески взаимоотношения. С тези

⁵⁸ В. Василев. Правителството на БЗНС, ВМРО и българо-югославските отношения. С., 1991 , с.197

благородни постъпки са го запомнили, както неговите четници, така и някои от техните врагове, които били удивлени от мъдростта му.

През есента на 1922 година Доню войвода / Андон Качарков / често се отбивал в Либяхово. Чичо ми Петър разказваше за срещите му с дядо в нашата къща, които са били свързани с опазването на границата от емигрантите – комунисти, които продължавали неистовите си действия срещу ВМРО. Някои от тях създавали контрачети, които правили опит да разбият четите на ВМРО в Драмските села.

Всеизвестно е, че в Неврокопска окolia размириците по време на правителството на Ал. Стамболийски се създават, както от управляващите земеделци, така и от фанатизираните комунисти, които вече открыто започнали своята подготовка за септемврийското въстание през 1923 година. Техен посредник си остава Тодор Паница, когото Цола Драгойчева нарича „легендарния Паница“, който е бил в близки взаимоотношения с гръцките власти и е преследвал привържениците на ВМРО в Егейска Македония. Именно с него, и като представител на Коминтерна, Георги Димитров поддържа тесни връзки при подготовката на Септемврийското въстание в Пиринския край. Ето какво пише Димитров на Васил Коларов за Тодор Паница: „Говорих на два пъти с него. Той се поставя изцяло в наше разположение, макар да действа заедно със земеделците. Много правилно се е ориентирал и е солиден революционер.⁵⁹ Цола Драгойчева конкретизира още по-точно в какво се изразява помощта, която Паница на БКП. „На хората около „легендарния“ Паница партията повели доставките на оръжие откъм Гърция през долината на

⁵⁹ Семерджиев П.БКП , македонският въпрос и ВМРО. С., с.53

Места и Струма - през Пиринските усии, през Родопите - пише тя..⁶⁰

След Неврокопските събития федералистите не се отказват да създават раздори между ВМРО и земеделското правителство. Този път обаче Тодор Паница замисля да превземе ВМРО отвътре с помощта на някои от бившите санданисти. Това предопределя отправените предупреждения на Т. Александров към Ал. Стамболовски, че ако в Петрички окръг, към който е Неврокопският край, се изпратят федералистките контрачети на Паница и оранжевите гвардейци, то ВМРО ще започне безпощадна борба срещу тях, което ще бъде причина за създаването на опасна пропаст между правителството и населението. Стамболовски и неговото правителство отхвърлят ултиматума на Т. Александров и отправят закани да унищожат ВМРО. Това вдъхновява земеделците и комунистите в селата на Неврокопския край, което затруднява помирителната мисия на дядо ми като пунктов войвода в пограничните села. Така се създават условия за нови така нар. Неврокопски събития.

Четите от района на пунктовия войвода Атанас Попов се мобилизират и правят недостъпни за федералистите и оранжевите активисти пограничните села. Т. Паница прави неуспешен опит през родопското село Сатовча да си направи път към Неврокоп, но не успява.

За пореден път пунктовият войвода Атанас Попов прави няколко пъти опити да се срещне с някои от ръководителите на комунистическата партия и земеделците в Либяхово, за да ги предпази от ненужната конфронтация. Едни от тях, като Георги Пашов, Ангел Праматаров и Петър Врачков приемат поканата му и водят полезни разговори, но Димитър Панчелиев отказва, въпреки че вече

⁶⁰ Драгойчева, Цола. Повеля на времето. С., 1972 г.

с дядо са сватовци. В името на помиряването между враждущите групи в Либяхово Атанас Попов благославя и приема женитбата на сина му Стефан, с братовата дъщеря на Панчелията. И това не помага за вразумяване на дясната ръка на Паница и Коемджията в нашето село. Потърси и Ангел Чолев, с когото като младежи били добри приятели. Но той отдавна не се вестявал в селото. За него дядо бил най-разтревожен, защото вече знаел, че Паница го използвал за пренасяне на оръжие от Гърция, с което комунистите и земеделците се въоръжавали за подготвяното от тях предстоящо въстание. На няколко пъти дядо правил опит да го отклони от Паница, но не успява.

Спомням си един от разказите на баща ми, свързан с убийството на земеделеца Ангел Чолев от нашето село, който е бил куриер на Т. Паница и един от учредителите на земеделската дружба в Либяхово. На него Паница поставял най-трудните и опасни задачи, които трябвало да изпълняват терористичните групи в Неврокопско и Разложко.

Когато комунистите и земеделците в Разложкия край, под ръководството на Владимир Поптомов започват подготовката на Септемврийското въстание, Ангел Чолев е връзката между хората от терористичните групи, създадени от Тодор Паница в Неврокопския и Разложкия край. За това научили ръководителите на ВМРО. Атанас Попов поискал среща с него на няколко пъти, за да го предпази, но той се укривал и продължавал с кервана си да пренася не само стока, но и оръжие, което било раздавано на комунистите и земеделците. То трябвало да им послужи за участие в подготвяното въстание.

През месец април 1923 г. Стоян Чолев, на път от Разлог за Неврокоп, е заловен от четата на Стоян Филипов в м. "Купена", заедно с помощника му Вълчо Бояджиев, който е бил освободен, защото не е бил запознат с всичко,

което е вършел „куриера“ на Паница. Когато трябало да се пренася оръжие, разтоварването му се извършвало без да знае той.

Когато Вълчо Бояджиев се връща в Либяхово, помолил негови близки да кажат на дядо ми за отвлечането на Стоян Чолев. Били уверени, че той ще помогне за освобождаването му, защото неведнъж е спасявал от смърт и онези, които го заплашвали. Почукали на нашата порта, но вместо дядо се показала баба Кита. Разказали за случилото се на нея, защото дядо още не се върнал от Неврокоп. Разговорът дочул и баща ми, който е бил на девет години. Ето какво си спомня той :

- Когато късно през нощта татко чукна на външната порта, за да му отворим, майка стана и побърза да му каже, че са отвлекли Ангел Чолев. Той разтревожен попита:

- А къде е ?

- Някъде към Брезнишкия балкан – отвърна майка

Дядо възседнал белия си кон и посред нощ тръгнал отново към Неврокоп, за да научи какво се е случило с Чолев. Когато стигнал до м. Барото срещу него се показали възседнали на коне двама от четниците на Стоян Филипов. Дядо ги попитал къде е Чолев. Те му казали, че не знаят, но са тръгнали на среща с войводата Филипов.

- Чакайте! – казал дядо.

Извадил в тъмното лист и молив. Накарал един от четниците да му свети с чакмак за палене на цигари, а той написал няколко реда до Ст. Филипов.

- Предайте му това писмо! И да внимава! Така не може! Най-после трябва да се постави край на безумието!

Когато дядо се върнал отново у дома, слязъл грохнал от коня с влажни очи.

Татко допълни разказа си с думите:

- Не мигна цяла нощ. Изтриваше сълзите от очите си и повтаряше: „Така не може, не бива! Кръвта с кръв не

се мие! Трябва да се постави край на безумието!”

Стоян Филипов получил писмото на дядо по специално изпратения куриер до него, за да освободи Стоян Чолев, защото с него може да се разговаря по човешки за грешките му. Било вече късно. Какво е пишело в писмото, другите не научили, но Филипов махнал с ръка ядосано: “Избързахме! Ще изяде куршума някой от нас, заради него”⁶¹.

Тази реакция на дядо по повод убийството на Ангел Чолев бе реално отразена от журналиста Цанко Серафимов, както и потвърдена от Борис Гърнев.

Докато комунистите и оранжевите земеделци от Либяхово се подготвят за въоръжено въстание, пунктовият войвода Атанас Попов, като ръководител на спомагателната организация на ВМРО, продължава да се грижи за подобряване живота на изпадналото в голямо материално затруднение население в Либяхово. Кметуването на представителите на оранжевите земеделци и комунистите при правителството на Александър Стамболийски от 1919 до 1923 година е било силно политизирано и използвано за борба срещу привържениците на ВМРО, вместо за продължаване на възстановяването на селото и подобряване на тежкото положение на населението.

В навечерието на 24 май 1923 година баба Сирма Сарафова и нейните дъщери Кипра и Злата отново идват на гости на войводата Атанас Попов. Този път поводът е раждането на дъщерята му Стоянка на 13 май, чието име е било предварително, както вече бе споменато, избрано от баба Сирма. Малката хубавица е била само на единадесет дни. На кръщенката се събрала цялата рода и махала. По-малката дъщеря на баба Сирма, Злата, която е била известна специалистка по гинекология, уверила дядо

⁶¹ В-к ”Пиринско дело”, 24.10.1981 г., с. 4

Атанас и баба Кита, че малката Стоянка е здраво дете и ще стане голяма хубавица. След две години се ражда и втората им дъщеря Мехалина.

В навечерието на Деветоюнския преврат през 1923 г. е създадено голямо напрежение в селата, на които Атанас Попов е пунктов войвода. Започва да се усеща своеобразна подготовка на граничните офицери за евентуална отбрана от външно нападение. Политическите емигранти – комунисти и земеделци в Гърция отново напирали, за да се прехвърлят в Неврокопско. През това време някои от въоръжените чети на ВМРО, под ръководството на Стоян Филипов и Дончо войвода се отправят към Родопите, от където е трябвало да се прехвърлят към Пазарджик. Пунктовият войвода Атана Попов помолил четниците от неговия район да бъдат внимателни и с най-големите противници на ВМРО, за да се запази спокойствие и посрещнат с по-голяма човешка мъдрост вече назрелите събития в страната.

Недоволството от режима на Ал. Стамболийски предизвиква на 8 срещу 9 юни 1923 година Деветоюнският преврат, извършен от организацията Народен говор и Военния съюз, с помощта на части от столичния гарнизон и гарнизоните в другите краища на страната. Отначало БКП запазва неутралитет, но след това под въздействието на Коминтерна се противопоставя на преврата и обявява курс към въоръжено въстание.

И този път пунктовият войвода Атанас Попов проявява онаследената от баща му мъдрост да предпази селяните от граничните села от тяхното ненужно противопоставяне, към което ги насочва и новата власт. Неговата основна грижа си остават идеалите на ВМРО, свързани със съдбата на българите в Егейска, Вардарска и Пиринска Македония, както и подобряване на тяхното положение.

След преврата на 9 юни 1923 година, както самите „летописци“ на комунистическата партия в Либяхово признават, че „доста комунисти и земеделци се отдръпнали от активна политическа дейност. Значителен е броят на тези, които се отказали от членство в БКП и БЗНС“. В либяховската партийна организация нейните членове от 60 остават едва 5-6. Заради проявената мъдрост от дядо ми, към ВМРО се присъединяват и някои от бившите санданисти. Едни от тях са били дори активисти в комунистическата и земеделската организация, но след като се убедили, че Тодор Паница и Иван Коемджиев са основните виновници за братоубийствата и разкола, поискали да се срещнат с пунктовия войвода Атанас Попов. Ето какво ми разказа за тази среща баща ми.

Той ги изслушал и им казал:

- Вие знаете, че аз искам, когато има различия между нас да се разбираме с думи, а не с куршуми. Нашата организация е създадена за освобождение и обединение на Македония, а не за нашето взаимно изтребление. Който не е разbral това, той е слуга на дявола.

След тези думи дядо Йосиф Пашов, който бил съсед на войводата, го прегърнал и промълвил:

- Комши, много сгрешихме, но и много истини разбрахме. Идвам при теб завинаги, защото познавам цялата ти рода, която винаги е била благородна в своите дела. Проклети да бъдат Паница и Коемджията, които посяха омразата в нашето село ! Който остане при тези разбойници, ще се зарази от тяхната болест, която е опасна. Сега искам и аз да се излекувам, затова се връщам при теб.

Само секретарят на партийната организация в селото Димитър Панчелиев, заедно с двама-трима от най-близките му съратници си остават послушници на Тодор Паница и Иван Коемджиев. Но техният „наставник“ в разколническата им дейност ги изоставя и емигрира в

Югославия при сръбските екзекутори на българското население, след което се установява във Виена, където е изцяло в услуга на Коминтерна и БКП, които подготвят създаването на фалшивиката ВМРО (обединена). Тук Паница продължава своята подривна дейност срещу ВМРО и нейните лидери Тодор Александров и Александър Протогеров. Разбира се, за тази му дейност е щедро финансиран от Комунистическия интернационал и сръбското правителство.

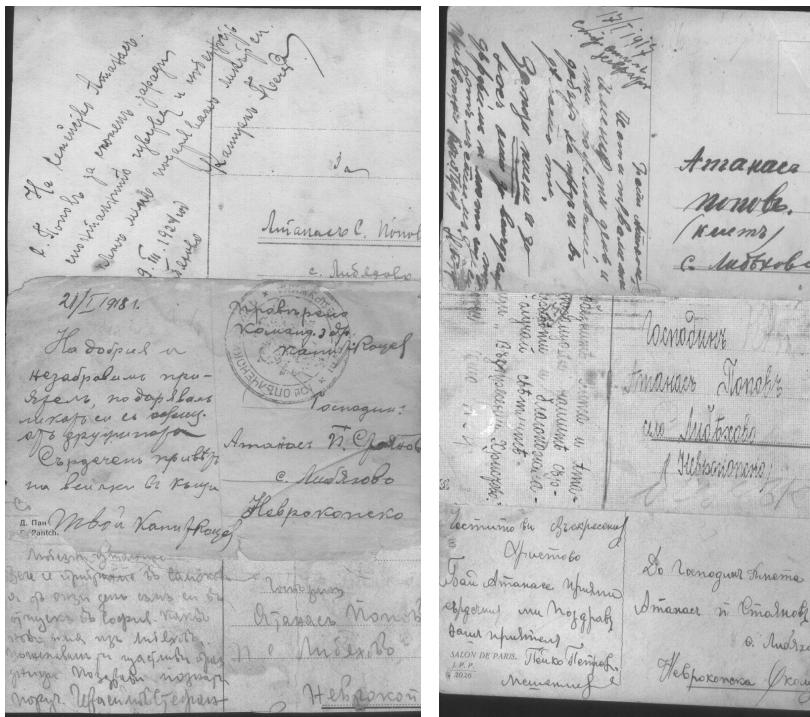
Потомъкът на комуниста Димитър Ат. Панчелиев, за да направи „герой“ дядо си като участник в септемврийското въстание лъже читателите на своята книга „Село Илинден“, че Димитър Панчелиев, заедно с капитан Пейчев са разработили план за „завземане на властта в селото за предстоящото въоръжено въстание“, което е било подготвено по указание на Комунистическия интернационал. Сам авторът признава обаче, че след като Димитър Панчелиев узнал за неговото печално начало в страната и Разложко, се скрил и минал в нелегалност.⁶² Това е една от другите десетки лъжи в тази книга. Тя е украсена с още по-гъста червена боя от така нар. от някои „екзекутор“ на свободното слово през годините на „народната власт“ Валентин Караманчев, който пък твърди, че „Либяховската застава се разбунтувала, без парола през 1923 година“. Не е вярно и твърдението му, че „Либяхово е изпепелено на Илинденската клада“⁶³. Скрива истината, че опожаряването става през Междусъюзническата война, защото не друг, а кметът Атанас Попов започва и завършва възстановяването му. А за него според комунистите не бива да се споменава нито

⁶² Панчелиев, А. Село Илинден, С. 1992 г., с. 191

⁶³ Караманчев Валентин. Мървашки песнивец. Издателство на ЦК на ДКМС, С, 1989 г., с. 7.

една хубава дума.

Капитан Пейчев не е участвувал в подготовката на септемврийското въстание в Либяхово. Той е един от най-близките приятели на пунктовия войвода Атанас Попов, към когото е запазил чисти и неподправени чувства на дълбоко уважение, които изразява в изпратената до него картичка на 9.03.1924 година. Заедно с капитан Пейчев и другите офицери от граничното поделение пунктовият Атанас Попов опазва границата в Либяхово и съседните села от контрачетите, изпращани от Тодор Паница и други разбойнически групи, които са измъчвали българското население в драмските села. В семействия архив пазя десетки писма и картички, които баща ми е скрил и опазил във вградените шкафове на нашия дом. В едно от тези писма капитан Коцев, командир на 3 дружина, изпраща сърдечните поздрави на дядо от името на всички офицери и тяхната благодарност за незабравимото им приятелство, създадено при съвместната им дейност при опазването на границата.

Стотици са поздравителните писма и честитки, които е получавал пунктовият войвода и кмет на с. Либяхово Атанас Попов от офицерите и изтъкнатите общественици, в които те изразяват своите топли чувства и признателност към него за съвместната им дейност. Горе, в ляво, е картичката на капитан Пейчев, който пише: "На семейство Атанас Попови, за спомен, заради спонтанните чувства и любезности към мен". Под нея е картичката на капитан Коцев с надпис: "На добра и незабравим приятел подарявам ликът си с офицерите от дружината".

Ако онези, които изгоряха семейния ни архив, бяхаго съхранили, щеше да възкръснат още много истини за всичко, което цели четиридесет и пет години укриваха комунистите и оранжевите земеделци в нашето село. Тогава щеше да мълкнат и „летописците“, използвани от комунистическия режим, които скверняха името на дядо

ми Атанас Попов и неговите достойни приятели в революционната борба.

Безспорна е истината, че Яне Сандански и Тодор Паница, както и по-късно ръководителите на комунистическата партия и оранжевите земеделци, са основните виновници за съдбата на заблудените и излъганите от тях в село Лиляхово, които след това стават съвсем ненужни жертви за химерното „светло бъдеще“ на комунизма.

През тези трудни години, всеобщо е било признанието на другите войводи, че както в Лиляхово, така и в другите околни села, пунктовият войвода Атанас Попов е сплотявал населението и е създал една от най- силните организации на ВМРО в Неврокопско. Това до голяма степен се дължи на неговата системна работа за преодоляване на политическите конфликти. Свое специфично проявление има този негов подход в дейността на ВМРО и по време на Септемврийското въстание, когато предпазва както членовете на ВМРО, така и неговите противници от ненужни братоубийствени борби в своя район като пунктов войвода.

Кметът Атанас Попов (торият от ляво надясно) е създавал близки взаимоотношения между офицерите от граничното поделение и първенците от пограничните неврокопски села (българи, турци и българомохамедани).

Спомням си разказите, както на някои от четниците на дядо, така също и на някои заблудени, които се бяха отказали вече от санданизма. Те признаваха, че когато Атанас Попов е бил пунктов войвода е имало ред и сигурност в живота на населението в нашите села, създаден от установената спомагателна организация на ВМРО. Онова, което не успяvala да направи тогавашната държавна власт, го правила организацията, която работила за благоустройстването и напредъка на този край. Най-голяма роля за сплотяването на хората имала прокламираната безпартийност от ВМРО и безпощадната борба срещу корупцията. Вместо да подпомага македонското движение, правителството на Ал. Стамболовски се уплашило, че македонците от Пиринския край създават “държава в

държавата". Т. нар. оранжеви земеделци започват борба срещу ВМРО. В тяхна помощ са такива предатели на македонската кауза като федералиста Тодор Паница, който е бил забелязан в сръбска униформа из някои от неврокопските села.

Спомагателната организация на ВМРО в пограничния район, където дядо ми е пунктов войвода повежда решителна, безкомпромисна борба срещу разбойничеството, контрабандата, кражбите, изнудването, рушветчийството и зулумджийството на чиновниците, както и срещу техния разгулен живот. Част от селското население, което преди това е било зачислявано в земеделската партия се включва активно да подпомага дейността на организацията.

В лицето на Атанас Попов, приближените на Тодор Паница от Либяхово виждат своя най-голям „враг“. Но хората го обичали, заради мъдростта и справедливостта му. Неговата обединителна роля на населението спечелва сърцата дори и на някои от идейните му противници, които казвали, че е взел мъдростта на поп Стоян и хубостта на майка му Мехалина. Винаги, когато съм се срещал със сподвижници на дядо от Копривлен, Садово, Горна и Долна Сингартия, Абланица, Тешово и други села са ми разказвали надълго и нашироко за съвместната му дейност с тях. Наричаха го „пунктовият“, който е оставил в сърцата им незабравими спомени за дълбока човечност и всеотдайност за подобряване живота на хората в техните села. Не забравяха да си спомнят и съветите, които е отправял към тях да бъдат мъдри и в отношенията си към онези, които били извести като противници на организацията. Направи ми силно впечатление, че те винаги споменаваха думите на бащата на войводата поп Стоян: „Кръвта вода не става. Но кръв не се мие“.

Като пунктов войвода Атанас Попов се среща и работи заедно с елита в Неврокопско. Много често офицери, лекари, прависти, учители, свещеници и други му гостуват в Либяхово. Изпитвам истинско удивление, когато чета писмата, изпращани на дядо от тези хора. В тях е отразена голямата любов и признателност към него.

*Кметът Атанас Попов(четвъртият на първия ред) сред
висши офицери и елитни личности на село Либяхово*

Своята мъдрост пунктовият войвода Атанас Попов проявява и през последвалите тежки събития в страната, когато терористичната група на Тодор Паница продължава да вилнее из Неврокопско и Драмско. Често пъти се е срещал и със своите противници от лявото крило на организацията в Либяхово и околните други села. Отстоявал е необходимостта да се постави най-после край на взаимните преследвания и убийства. Без да се страхува, някои от срещите му са били и с онези, които били заподозрени като участници в терористичната група на Тодор Паница. Искал да осъзнаят пакостните последици от ненужните конфронтации.

Прави впечатление, че в някои от „спомените“ на сподвижниците на Яне Сандански и Тодор Паница, а така също и на техните потомци се разказва как санданистите водили сражения с върховистите. Хвалят се с братоубийствените „битки“. Никога обаче, през всичките години на своята революционна дейност войводата Атанас Попов не е участвувал в такава борба, а е полагал неимоверни усилия за нейното прекратяване. Самият факт, че той не стреля срещу убиеца на баща си Иван Коемджиев, с когато се срещат очи в очи показва съвсем убедително неговото твърдо убеждение, че ВМРО не е създадена за взаимно изтребление, а за освобождение на Македония. Едва ли има друг такъв случай в историята на македонското революционно движение. През годините на кървавия комунистически режим терористът Иван Коемджиев беше обявен за „герой“, а дядо ми за „враг“.

Преди създадената братоубийствена атмосфера от Тодор Паница, Иван Коемджиев и Димитър Панчелиев, с повечето от техните сподвижници от Либяхово пунктовият войвода Атанас Попов е поддържал своите приятелски и роднински взаимоотношения. На няколко пъти другите войводи от дясното крило на организацията в Неврокопския край се срещали с него, за да го убедят, че фанатиците от групата на Тодор Паница никога няма да се променят, защото изпълнявали коминтерновски задачи, поставени от комунистическата партия. Спомням си разказите на баща ми за този тежък период, който дядо изживявал с голяма болка:

- Много нощи татко не заспиваше. Бяхме деца, но и пред нас не скриваше страданието си, че братоубийствата не спират - каза татко.

А след това продължи:

- Една вечер ни събра тримата с братята ми Стефан и Петър и ни накара да запалим свещ и да се прекръстим

пред портрета на поп Стоян.

- Деца, нека помолим дядо ви да помогне повече „кръвта с кръв да не се мие”.

Господ не помогна да спрат братоубийствата във ВМРО, защото враговете на тази най-патриотична българска организация бяха антихристи. Затова остана тази тежка рана, причинена от тях в македонските революционни борби.

Вслушвайки се в мъдрите думи на дядо за необходимостта от поставяне край на братоубийствата Георги Пашов, Петър Врачков, Атанас Ковачев, Димитър Буров и др. се отдръпнали от всяка власт политическа дейност на комунистическата партия

След деветоюнския преврат през 1923 година се забелязва своеобразно ухажване на комунистическата партия към ВМРО, зад което стои идеята за превземането ѝ отвътре и свързване на дейността ѝ с целите и задачите на Коминтерна. Когато войводата Атанас Попов научил за посещението на Тодор Александров, заедно с Михаил Монев и Димитър Влахов в Москва, ахнал и казал :

- Комунистите пак ни подготвят капан. Какво търси Тодор (става дума за Тодор Александров) при Джерзински и Чичерин, които работят заедно с федералистите ? Той не знае ли, че когато те го хвалят му кроят лош номер. До скоро ни хуляха и заедно с Паница убиваха най-добрите ни войводи и четници, а сега ни отрупват с хвалби. Не е за хубаво това.

Наученият от баща си да прави верен и точен анализ на революционната борба за свободата на Македония, войводата Атанас Попов съвсем реално е подозирал намерението на БКП и Коминтерна да създадат прокомунистическа фракция във ВМРО и да отстранят Тодор Александров и Александър Протогеров. При срещата му със Стоян Филипов разговорът между тях е

бил, както за съмненията към Алеко Паша за подмолнатата му дейност срещу Тодор Александров, така и за ходовете на комунистите с помощта на Тодор Паница да превземат ВМРО. И двамата били против участието на ВМРО в подготовкяното въстание от комунистическата партия.

Въстанието от 1923 година, което е било замислено с голяма жестокост от комунистите, в Пиринския край е неуспешно. Най-усилена е била подготовката в Разложко, но ръководството на ВМРО мобилизира четите си и ги изпраща там, за да го предотвратят. Като разбрали за съпротивата им, ръководителите на въстаниците от Разлог не се решават да водят бой с четите на ВМРО и се оттеглят от своите позиции.

ВМРО в Неврокопския край също спасява населението от подготовкяната септемврийска кървава вакханалия на комунистите. Свой съществен дял в това отношение има и дядо ми Атанас Попов. Като пунктов войвода той спомага за създаването на мирни взаимоотношения и ред в живота на населението от селата, в които ръководи организацията. Заради проявената негова мъдрост, получава силната подкрепа не само от българското население, но и на турците от селата Дъбница, Хвостяне и Петрелик, както и на българомохамеданите от родопските села Абланица, Беслен, Теплен, Вълкосел, Слащен и Kochan. Там създава чети на ВМРО, които спомагат за запазване на ред и спокойствие сред населението.

Както при преврата от 9 юни 1923, така и по време на септемврийското комунистическо въстание, четите на ВМРО, на които Атанас Попов е пунктов войвода са против участието за преследване на онези, които са били заблудени от комунистите и оранжевите земеделци. Думите на поп Стоян “кръвта с кръв не се мие” си остават като закон, който никога не нарушава войводата.

В септемврийското въстание участва убиецът на поп Стоян – Иван Коемджиев. През това кърваво събитие обаче оранжевият земеделец е вече на разположение на терористичната военна организация на БКП в София. По неговия път тръгва и синът му Георги. И двамата с баща му пак оцеляват и преминават в нелегалност, само че този път за малко. През м. ноември са заловени и осъдени на смърт от тогавашната власт.

Ето какво казва Илия поп Иванов в своето показание пред съдия – изпълнителя в Неврокопския съд през 1935 година, когато го питат дали познава сина на Иван Коемджиев:

„Лицето Георги Коемджиев добре познавам. Баща му Иван Коемджиев бе терорист на санданистите в Неврокопско. Той уби в турско време свещеника поп Стоян от с. Либяхово. След Освобождението се пресели в града и като бабайт плашеше гражданите. През време на преврата бе убит в София /1923 г./. Син му Георги Коемджиев по нищо не се различаваше от баща си и за малки работи търсеше поводи да убива”.⁶⁴

Другият син на българоубиеца Иван Коемджиев – Того, си останал в Неврокоп по време на подготовката и избухването на септемврийското въстание. В своите спомени, които оставя в Окръжния архив в Горна Джумая се хвали колко много оръжие е събрал и как се е обучавал по стрелба – в мазета, по лозя и къде ли не още. За втори път е подготвял да убие Стоян Филипов, Иван Попиванов и другите дейци на ВМРО в Неврокоп. Ядосан за отлагането на въстанието в Неврокопска околия, Того Коемджиев емигрира в Гърция. Преминава през границата в с. Ловча. Не е смеел да се опита да емигрира през Либяхово, защото научил, че дядо ми, заедно с граничните офицери, е

⁶⁴ Благоевград, ДА, Фонд 137 К, оп.1, арх.ед.31, л. 69

направил границата недостъпна за хората на Тодор Паница.

След септемврийското въстание през 1923 г., комунистите, пак с помощта на Коминтерна, започват подготовката на ново въстание, което е замислено като по-жестоко от първото. Верните на Тодор Паница комунисти и земеделци, заедно с неговите федералисти от Неврокопския край започват нелегално да се снабдяват с оръжие от Гърция през долината на Места. Оръжието било предназначено за борба против ВМРО, което най-после създава ред и спокойствие в този край. Както от други източници, така също и от спомените на Того Коемджиев, научаваме, че снабдяването на оръжие от Гърция, в което е участвувал и той, е ставало по канала в с. Ловча. Според Того връзката със задграничното ръководство на БКП и Коминтерна е била осъществявана от Екатерина Паница, съпруга на Тодор Паница.

През есента на 1923 година населението на Либяхово настоятелно иска отново за кмет Атанас Попов, защото при правителството на Александър Стамболийски кметуването на Симеон Гърнев от м. февруари 1919 до м. август 1922 година, както и на Петър Георгиев Бербатев от м. август 1922 година до м. октомври 1923 година не спомага за подобряване на жизненото равнище на населението. Вината за това не е била толкова на посочените кметове, а на онези техни ръководители, които стояли зад тях и политизирали действията им.

От края на месец октомври 1923 година Атанас Попов е отново избран за кмет на Либяхово. Още от първите дни на новото му кметуване се захваща с нови ползотворни дела за селото. Един ден в кметството идват трима агрономи от Неврокоп, поканени от него. Заедно с тях обикаля всички местности, където земята била използвана за обработка на земеделски култури, измежду които най-вече ръж, царевица и слънчоглед. Тук - таме се

садило ечемик, овес и леща. На връщане от Качолеца дядо седнал заедно с гостите на върха на баирчето над Желепица. Тук решили да отворят голямата торба, която носели и да обядват на открито. Гостите били удивени от гледката. Пред очите им блеснало цялото село. Над него извивали снага Пъзлак и Стъргач. На югоизток се гледали върховете на Боздаг и Драмския баир. От северозапад надничал Али ботуш, а близо до него - Моторог. През целия ден слънцето огрявало Желепица и околните други местности Отровата, Сливе, Свети Илия и Кириндол.

- Тук , на тези припеки, не може ли да посадим лозя?- попитал гостите дядо.

Един от агрономите разкрил тайната му, която искал да им каже след като обиколили синура на Либяхово.

- Бай Атанасе ! Кажи ми истината. Нали за отговора на този въпрос ни покани във вашето село ?

- Вярно е ! – отвърнал дядо.

И така, започнал разговорът за идеята на кмета Атанас Попов от пролетта на 1924 година да започне засаждането на първите лозя и овощни градини. Когато станало дума за различните сортове, един от агрономите споделил, че трябвало да се осигури разсад и от други краища на страната, където лозята раждали много. А другият казал, че след три години на тези места ще се роди толкова много грозде, че още отсега трябва да се поръчат и големи бъчви за руйно вино.

От моите детски години помня , че всичко казано някога над нашето лозе се събудило. Не само хубави лозя, но и китни овощни градини имаше тук. А в нашата зимна стая бъчвата беше толкова голяма, че ние с братчето ми Стоян се криехме в нея. И това благородно дело на дядо ми забравиха комунистите след девети септември 1944 година.

Пролетта на 1924 година се оказва изключително тежка за ВМРО. Започналите на 6 април преговори във

Виена се оказват коварно скроена маневра на Коминтерна за превземането на ВМРО. Така нар. Майски манифест е платформата за реализирането на този план. Тодор Паница развива трескава дейност срещу ВМРО. В специално изпратеното писмо от него до Задграничния комитет на ЦК на БКП, както и до представителя от Съветския съюз във виенските преговори той ги уверява, че между федералистите и ВМРО не може да има никакво помирение и обединение. Като терорист с голям опит по братоубийства Паница заплашва и призовава към борба за пълното унищожение на ВМРО. Според него при силно въоръжаване на федералистите и сваляне правителството на Ал. Цанков ВМРО ще бъде ликвидирана. Затова той предлага и балканските комунистически партии да вземат участие в македонското движение за създаването и използването на бойни групи за жесток терор върху действите около Тодор Александров за окончателното унищожаване на ВМРО.⁶⁵ Опасенията за клопките, които комунистите правят на Тодор Александров стават съвсем очевидни след публикуването на т. нар. Майски манифест. През месец май 1924 година оклийският началник на ВМРО Стоян Филипов се среща с пунктовите войводи от Неврокопско, с които обсъжда отношението им към преговорите във Виена.

Пунктовият войвода Атанас Попов станал пръв и попитал:

- Каква е тази борщевизация на нашата организация? Не виждате ли, че комунистите подготвят ново въоръжено въстание? Нищо чудно заедно с техните югославски приятели да възвърнат правителството на оранжевите земеделци. А и сегашното ни гледа с криво око и започна да преследва нашите хора. В цялата тази работа

⁶⁵ ЦПА, ф.226, оп.1, а.е.10, л.23- 28

има много, много коварство и тъмни замисли.

На срещата присъствуval и Н. Атанасов, който е бил един от най-авторитетните дейци на ВМРО в Неврокоп. Той погледнал дядо ми и казал:

- И аз мисля същото. Не са малко силите, които искат да овладеят ВМРО и от нея да направят свое оръдие, което да бие на ляво.

Станало дума и за недоверието на неврокопските войводи към Алеко паша. Филипов споделил, че при последната си среща с Тодор Александров го помолил да се пази от него.

Атанас Попов допълnil:

- Страхувам се, че Алеко вече е много опасен. Дано баш войводите (Александров и Протогеров) не допуснат да ги раздели. Ако това стане, не се знае каква ще е съдбата на ВМРО.

По - късно така и става. Алеко Василев се опасявал, че Тодор Александров може да разкрие как е натрупал толкова голямо богатство. Дочул, че на предстоящия Серски окръжен конгрес този въпрос щял да бъде разгледан.

След публикуването на Майския манифест Тодор Александров е притиснат от няколко страни. Коминтернът и българските комунисти замислят неговото отстраняване като лидер на ВМРО. Правителството на Ал. Цанков пък го смята вече като негов противник. Някои от министрите го наричат „бolshevik“. Третата опасност е може би най-голяма. Тя идва от Алеко Василев и Г. Атанасов, които се страхуват за подгответния революционен съд срещу тях. Все още не се знаело за тайната среща между Д. Хаджидимов, Алеко Паша и Ал. Протогеров.⁶⁶ Зад коя от посочените опасности стоят убийците на Тодор

⁶⁶ Добринов, Д. Последният цар на планините .С., 1992 г., с. 129

Александров ? На този въпрос отговорът е различен.⁶⁷ Безспорна е обаче истината, че на 30 август Щерю Влахов и Динчо Вретенаров разстреляват пред очите на Ал. Протогеров безсмъртния македонски войвода Тодор Александров.

Когато войводата Атанас Попов научава за показното убийство на Тодор Александров, укривано няколко дни от неговите очевидци, събира отговорниците на четите от околните села на Вълканската кория в Либяхово. Напомня им, че когато в организацията се вклинят бившите четници на Тодор Паница, могат да я разбият отвътре. Настьралите се около пунктовия войвода четници извадили оръжието си, което подредили върху три широки дъбови дънери. Четниците Георги Зимбилев и Тодор Бродев извадили портрета на Тодор Александров. Войводата свалил големия кръст, който носил на гърдите си и го поставил върху портрета на Александров. Четниците се доближили до него и го целували един подир друг. Над Вълканската кория проехтяла клетвата на четниците, които се заклели да продължат делото на Тодор Александров. Димитър Канчев, Ангел Главчев, Костадин Биларев и Ангел Солаков се обърнали към дядо и го помолили да им разреши да разцепят въздуха и с пущечни изстrelи.

Убийството на Тодор Александров активизира санданистите в Либяхово. Те вярвали, че ВМРО след публикуването на Майския манифест ще бъде превзета от комунистите в България, за да я ориентират на ляво и поставят в служба на Балканската комунистическа федерация и Коминтерна. Това изисквало обаче да се превземе нейното ръководство навсякъде, най-вече в основната й база - Пиринския край. Силното влияние на

⁶⁷ Гаджев, Иван. Иван Михайлов. Отвъд легендите, т. Първи. С, 2007 г., с.115-118

войводата Атанас Попов и неговия безспорен авторитет обаче ги плашел, затова отново замислили неговото убийство. Секретарят на комунистическата партия в Либяхово Димитър Панчелиев се издал пред жената на чичо ми Стефан, която е негова родственичка, и казал, че дните на нейния свекър са вече преброени и скоро тя трябвало да носи черна забрадка.

За изненада на комунистите обаче след по - малко от месец от убийството на Тодор Александров членът на ЦК на ВМРО Александър Протогеров и назначеният за секретар Иван Михайлов успяват да възвърнат нестихвашния революционен дух на дейците на ВМРО. Като отговорник от ЦК на ВМРО за организацията от Неврокоп до Кюстендил и София е определен Иван Михайлов. На 2 октомври 1924 година ръководителите на ВМРО от Неврокопския край получават Окръжно № 8121, подписано от Ал. Протогеров и Ив. Михайлов, в което се подчертава, че тежката криза след жестокото убийство на Тодор Александров е вече преодоляна. Поставя се като неотложна задача войводите и четниците да поддържат висок борчески дух и сред населението не само в пограничните райони, но и в поробените части на Македония.

Пунктовият войвода Атанас Попов, който е запазил необходимата революционна атмосфера в своя район, е изпратен да помогне на дейците на ВМРО в Драмските села, където населението го посреща с готовност да продължи борбата срещу гръцките окупатори. Заедно с него е бил и най-близкият му четник Георги Зимбилев. В драмските села създават нови чети на организацията, към които се присъединяват много младежи. През това време санданистите от Либяхово, които замислили да изпълнят смъртната присъда на Атанас Попов останали изненадани, че не могат да го открият в целия Неврокопски край. След

като се завръща в Либяхово един от граничните офицери го предупреждава, че хората на Тодор Паница го търсили упорито. Помолил го да бъде предпазлив. Това побързал да му каже и четникът Тодор Бродев, който го настоявал да се укрие у тях. Войводата Атанас Попов не се уплашил от заканите на комунистите и оранжевите земеделци и започнал да обикаля и селата от неговия район, в които създава организации на Македонския младежки съюз, които били прикрепени към местните структури на ВМРО. В тези организации младежите били възпитавани в патриотизъм, който е бил най-вече свързан с формирането на висок български национален дух и пряко участие в освободителната борба на поробеното българско население в Егейска и Вардарска Македония. В Либяхово е създадена една от най-силните организации на Македонския младежки съюз в целия Неврокопски край. С голям ентузиазъм в нея се включват почти всички младежи от селото. Четникът Тодор Бродев е определен за отговорник на младежката организация, а за секретар - учителят Пандо Воденов За няколко месеца в целия Пирински край са създадени повече от 150 структури, в които имало около 20000 членове.

Кметът Атанас Попов (първият отляво надясно) на излет в местността Стъргач с близки и роднини на семейство Сарафови

Пограничният район около Либяхово, с активната помощ на стотиците младежи от тяхната организация, става недостъпен за гръцките банди и някои от контрачетниците на Тодор Паница, които допреди напирали да навлязат на българска територия. През това време четите от района на Атанас Попов създават защитен щит на държавната граница от Годешово чак до Парил.

През тези напрегнати години най-верният помощник на дядо ми била съпругата му баба Кита, която е сестра на дядо Илия Малakov, на баба Леса Палашева, омъжена в Петрелик, и на баба Пеца Мангушева.

Баба Кита е известна като една от най-мъдрите жени в селото. Помагала на бедните и давала полезни съвети на онези, които постоянно я търсили за помощ. Най - състрадателни с дядо ми Атанас били към сирачетата в селото, които останали без родители и към сиромашките деца. Никога не забравели съветите на поп Стоян, че на тях трябва не само да се състрадава, но и помага, за да

израснат като бъдещи добри родители на своите деца. Ето част от писмото на Иван Ковачев, в което пише за майка му, която е отгледана като дете от дядо Атанас и баба Кита:

„Злощастна е била съдбата на баба Мария, моята майка .Останала като кръгъл сирак, подхвърлена на улицата, почти без никой близък и роднина. Бог ѝ подава ръка и тя е прибрана в семейството на дядо Атанас и баба Кита. Тук баба Мария намира приют и топло огнище. Добре облечена и нахранена расте като неразделна част от това хубаво семейство. Дядо Атанас и баба Кита я имат като родна дъщеря. Когато майка ми пораснала като мома и се залюбила с баща ми ѝ направили незабравима сватба. И след това синовете и дъщерите на дядо Атанас и баба Кита се отнасяли към майка ми като към родна сестра. Наричаха я Лельо Мария. По-нататък Иван Ковачев пише :“Не не е вярно, че чично ми Георги Ковачев е наказан от войводата Атанас Попов, както си измислят това враговете му. Причините за смъртта на моя чично е далеч много по-друга, която ние съхранихме потайно. Затова у баща ми и у нас, неговите деца, никога не е имало омраза към дядо Атанас. Напротив, добрите връзки между семейството на войводата Атанас Попов и нашето семейство са били винаги такива, каквито не съществуват дори сред роднини и приятели. Заедно си работехме нивите. Дъщерята на дядо Атанас стана наша снаха, омъжи се за нашия пръв братовчед Димитър Божков, син на сестрата на чично ни Георги баба Мария Божкова“.

Трогателното писмо на Иван Ковачев ми бе дадено при откриването на паметната плоча и чествуване 70-та годишнина от убийството на пунктовия войвода Атанас Попов. С просълзени очи Иван се обърна към мен и ми каза:

*Семейството на Атанас Попов и съпругата му Кита,
заедно със Зимбileвия и Малаковия род*

- Бай Атанасе! Гордей се, че си внук на такива благородни родолюбци. Носи с чест и гордост името на войводата Атанас Попов!

Такива грижи полагат дядо ми Атанас и баба Кита и към Дафина Орманова, която е била от крайно бедно семейство. И няя отглеждат още от малка, а след това като мома ѝ правят хубава сватба и се задомяват у Мангушеви. У нас израства и бай Илия Манасиев.

След конгреса на ВМРО, проведен от 9 до 12 февруари 1925 г. в с. Брежани (Сърбиново), Пиринският край отново е определен като основна база на организацията, където са съсредоточени нейните въоръжени сили. Главната роля на четите е свързана с борбата за освобождението на поробеното българско население в Егейска и Вардарска Македония. Пред

кореспондента на германския вестник „Тагес Блат” Иван Михайлов казва, че Пиринска Македония е моделът за обществено устройство за българите от Егейска и Вардарска Македония. Според него тя може да стане стожер за бъдещото обединение на цяла Македания.

Поради тежките задачи, поставени от ЦК на ВМРО за укрепване на организацията в Неврокопския край, през 1925 година пунктовият войвода Атанас Попов отстъпва кметското място на своя помощник в неговата чета Георги Атанасов Калайджиев.

През началото на 1925 по настояване на Георги Димитров и Васил Коларов Тодор Паница се ангажира да мобилизира комунистите, федералистите и оранжевите земеделци чрез свои хора в Неврокопско за извършване на терористични действия срещу властта и дейците на ВМРО в Пиринския край. Създадена е емигрантска организация, която подготвя контрачети за прехвърлянето им в Неврокопска окolia. Една от тях е успяла да премине границата по канала през с. Ловча и да се укрие с помощта на някои комунисти и земеделци от Либяхово, Лъки и Гайтаниново, които получавали по емигрантския канал писмата, изпращани от ръководителите на емигрантската организация в Гърция.

На конгреса на федералистите, проведен на 20 февруари 1925 г. в Солун, Т. Паница идва от Виена със специална мисия. Конгресът се ръководи от Хр. Дорович, който е представител на сръбското правителство. Основните решения на този форум са свързани със свалянето на правителството на Ал. Цанков и унищожаването на ВМРО. Това изисквало, според участниците в конгреса, да стане чрез „революция, т.е. с ново въстание, в което да вземат участие политическите емигранти (комунисти, земеделци и федералисти), които се намирали в Гърция и Сърбия, заедно със сръбско и

гръцки войски.⁶⁸

Активно участие в Солунския конгрес вземат някои комунистически и земеделски ръководители от Неврокопския край, които са вече възстановили каналите си за пренасяне на оръжие. Става пределно ясно, че Тодор Паница е бил троен агент. Той е работил едновременно с централите на бълшевиките, гръцките и сръбските власти. По признание на Магдалена Измирлиева Паница се е срещал със сръбски и гръцки генерали, с които е съгласувал своите антинародни акции. Уговарял се е с гърците за превземането на Пиринска Македония с тяхна военна помощ. Когато в Македония се извършвали неописуеми ужаси срещу българското население от сръбската и гръцката власт, точно тогава, "Паница си пиеше кафето в кабинетите на Жика Лазич и гръцките полицейски шефове. А за прилагането на безчовечните насилия над народа ни Паница направо, конкретно съдействуващ на поробителските власти"- пише Ив. Михайлов. По-нататък той продължава да твърди: "Страхотна е измамата, която Паница употребяваше, за да заблуждава някои българи, че работи за освобождението на Македония, когато в същност съдействуващ на поробителя ни".⁶⁹

За изпълнението на решенията на Солунския конгрес в Неврокопския край се активизира дейността на съратниците на Тодор Паница, които са подпомогнати от нелегални групи, в които били включени политически емигранти от Гърция. Мария Папалезова, дъщеря на партийния функционер в Неврокоп Г. Папалезов се хвали в

⁶⁸ Тюлеков , Д. Непубликувани документи за съдебно-наказателната дейност на ВМРО в Петрички окръг през 1925 г. Известие на държавни архиви, бр.94, 2007

⁶⁹ Кърничева, Менча. Защо убих Паница .София,, 1993 г.,с.8-15 ;
Иван Михайлов.Спомени. София,1967 г.,с.194,с 233

своите спомени, че баща й е възстановил каналите за връзка с партийните организации в околията, за които е било предназначено оръжието. По указание на военния отдел на БКП са създадени терористични групи наречени „шесторки”.

Въпреки, че от 2 април 1924 година комунистическата партия у нас е забранена от Върховния касационен съд, нейният военен отдел не престава да извършва терористични действия в страната. За съжаление съратниците на Тодор Паница в Либяхово, под ръководството на Димитър Панчелиев, също се включват активно в подривната мрежа срещу ВМРО и правителството. Техните имена стават известни, когато е намерен шифъра и симпатичното мастило, с което са съставени списъците на участниците в подгответните терористични действия в Неврокопския край. Разкрити са и паролите на куриерите, получавали писма и оръжие по емигрантския канал.

Никак не е случайно това, че с акт № 219 от 20.11. 1979 година подборно са взети архивни единици от Фонд № 84 – К на Държавния архив в Благоевград, които са на Полицейско-административния отдел на Околийско управление в град Неврокоп от 1924 до 1939 г. и са предадени на МВР. По този начин се укрива документираната истина за саботажните действия на комунистите през тези години, за техните нелегални групи, за конспиративната дейност на партията им. Тези и други материали показват съвсем убедително истината за така нар. Дъбнишки събития, която е съвсем друга, а не тази, която фалшифицираха лъжеисториците и псевдописателите през годините на комунистическия режим.

На 8 март 1925 г., при съгласуваност с правителството на Демократичнияговор, ЦК на ВМРО

упълномощава Йордан Гюрков да разкрие организаторите на подготвените терористични актове. Когато в началото на месец април 1925 войводата Атанас Попов научава за шифъра и симпатичното мастило, с което са писани писмата на емигрантската организация, в които били вписани и имената на някои от комунистите и земеделците в Либяхово, направил опит да се срещне с уличените за извършване на погром над правителството и ВМРО. Помолил ги да се откажат от замислените терористични действия. Едни от тях признали пред него, че са сгрешили, но другите пък, които били по-близко до секретаря на партийната организация в селото Д. Панчелиев, заявили, че няма да се откажат от това, което са подписали. Похвалили се, че оръжието е в тях и никой няма да смее да ги арестува, защото съвсем скоро ще бъдат на власт.

На 16 април 1925, на Велики четвъртък, една от „шесторките“ на военната организация на Българската комунистическа партия извършва атентата в църквата „Света Неделя“, който е най тежкият терористичен акт не само в България, но по това време и в света. Убити за над около 150 души, а други след това умират от тежките рани. Общийт брой на жертвите са 213, а ранените – 500 души.

При атентата в църквата „Света Неделя“ загиват 12 елитни генерали, 26 други висши офицери, 3-ма депутати, много граждани и деца. Сред ранените са министър председателят Ал. Цанков, министърът на вътрешните работи генерал Русев, заместник председателят на Народното събрание Борис Вазов. Идеята на атентаторите е била да унищожат всички членове на правителството, а след това да завземат по-лесно властта.

За да се избегне извършването на замислените други терористични действия, тогаващата власт предприема решителни мерки за издирането на терористите в различни краища на страната. Разкрити са и

приятелите на Тодор Паница в Неврокопско, които поставили подписите си с невидимо мастило в декларация, според която изразяват своят готовност да изпълняват всички поставени задачи от ЦК на БКП, свързани със свалянето на властта и унищожаването на ВМРО.

След кървавата вакханалия в църквата „Света Неделя“ пунктовият войвода Атанас Попов преживява едни от най-тревожните и неспокойни дни и нощи. Осъжда терористите, които извършват кървавия акт в молитвен дом по време на опелото на убития преди два дни о. з. генерал Костадин Георгиев пред църквата „Свети Седмочисленици“, на път за вечерна служба, заедно с внучката си. Сравнява тяхната жестокост със садизма на Иван Коемджиев, който е разстрелял баща му също по време на молитва. Никак не е случайно, че българоубиецът след Неврокопските събития е бил на разположение на терористичния военен отдел на ЦК на БКП, ръководен от о. з. майор Коста Янков.

По-късно полицейските документи потвърждават имената на основната група от Либяхово, която е уличена в конспиративни комунистически терористични намерения.⁷⁰ Най-близките четници дошли при войводата Атанас Попов и му казали, че някои от комунистите и земеделците в селото ги заплашвали. Уверявали ги, че „сега вече е краят на властта и на ВМРО“. Дядо се обърнал към наобиколилите го приятели в революционната борба и казал:-

- Проливането на човешка кръв е заразна болест на комунистите. Но ние трябва да бъдем мъдри и тогава, когато страдаме от тяхната жестокост. Страхувам се, че сега ще стане нещо страшно, много страшно, ако се

⁷⁰ Димитров, Г. В. БКП и бежанският въпрос 1920-1929 г., Бл., 1986, с.215

започне да се пролива отново кръв.

Още същата вечер, потайно войводата Атанас Попов посещава за втори път заподозрените от властта в нашето село, които са били разкрити като съучастници в подготвените терористични актове в Неврокопско. Едни от тях били негови приятели, преди да тръгнат със Сандански и Паница. Посъветвал ги да се скрият в Гърция или да отидат на друго място в страната, докато отмине бурята, за да се спасят от наказанието, което подготвяло тогавашната власт.

При едно гостуване у нас чича Таша, която е братовчедка на Димитър Ат. Панчелиев, жена на чично ми Стефан, сподели с мен, че дядо я изпратил, за да му каже да се скрие някъде заедно с неговите хора. Паначелията обаче се държал наперено с нея и й казал, че не иска съвети от никого, защото комунистите са били силни хора, които не се страхували от нищо.

Чича Таша разказала на дядо за разговора ѝ с Панчелията. Войводата я погледнал натъжен и казал:

- Вземи и Стефан с тебе. И все пак, поговорете и двамата отново с него. Ти си млада булка, но си умна. Дано се вслуша в твоята молба, защото не се знае какво може да се случи с него, ако го арестуват. Сега всички са полудели.

Когато чично Стефан и чича Таша отишли пак у Панчелиеви, той бързал да излезе. Вън го чакали неговите хора. Но на външната порта се обърнал към чично Стефан и му казал:

- Кажи на татко ти, че не аз, а той трябва да се скрие някъде, защото този път няма да му се размине.

Сигурно Панчелията е намеквал за разминаването на дядо със смъртта през 1922 година на Папазчайр, когато му бил подготвен предварително гроб. Когато чично и стринка се върнали в къщи и двамата плакали като малки деца. Нямали кураж да кажат на дядо за заканите на

Панчелията.

Помня казаното от баща ми, че една късна вечер дядо потърси Симеон Гърнев, с когото бил в близки, приятелски взаимоотношения още от детските години. Показала се баба Магда. Попитал я дали Симеон е в къщи. Тя му казала, че напоследък се прибирал много късно. Помолил и нея да го убеди да забегне в Гърция, за да бъде сигурен, че няма да го арестуват полицайт. Баба Магда се оплакала на дядо, че комунистите го търсили постоянно и не могъл да се отърве от тях.

Войводата Атанас Попов побързал да се срещне и с дядо Димитър Захариев, когото помолил да му помогне, за да се спасят онези, които са заподозрени от властта. Но и него не послушали. За пореден път те проявили своя ляв фанатизъм. Онези, които приели съветите на войводата преминали границата и се разминали със смъртта. Съседът му Стою Ковачев, Илия Полянов, Петър Бараков и Ангел Праматаров се укрили в Гърция и се завърнали невредими след една година, когато отшумели преследванията на комунистите.

Георги Ат. Калайджиев, един от четниците на Атанас Попов, уплашен след девети септември 1944 г., за да не бъде ликвидиран, казал че и той е предупредил „някои от тях за предстоящите арести и ги съветвал да не ходят в Неврокоп, а да бягат”.⁷¹ Двама от оцелелите четници обаче казваха, че това не е вярно. По време на арестуването на отведените в Дъбница кметът Георги Калайджиев си е бил в Либяхово. След девети септември 1944 г., за да се спаси от грозящата го смъртна присъда той, за разлика от другите четници на дядо, се сближава с потомците на предишните му противници. Единственото наказание, което получава е било свързвано с изселването

⁷¹ Панчелиев Ат. Село Илинден .С., 1992 г., с.192 .

на семейството му. Друг четник на дядо пък ми каза, че Калайджията е бил братовчед на брата Гюрови, които се застъпили за него.

След кървавия атентат в църквата „Света Неделя“ започват така нар. Дъбнишки събития. Войводата Атанас Попов събира своите четници от Либяхово и околните села и им казва, че безумието е направило някои от противниците на ВМРО убийци. Но ги помолил те да не бъдат като тях:

- Не искам никой от вас да бъде участник в ответните удари на властта. Нищо, че тя прави опит да използва и някои от нашите в другите райони на страната - казал войводата на своите четници.

И този път войводата Атанас Попов остава верен на казаното от баща му, че „Кръвта с кръв не се мие“. Преди да започнат арестите на заподозрените в подготовката на терористични действия, а и след това, по време на разпитите им в Дъбница пунктовият войвода Атанас Попов не е бил в Либяхово. По нареддане на окръжното ръководство на ВМРО и по молба на населението от съседните села Везмен, Вълково и Зърнево е заминал там, където е организирал местните чети в защита от изdevателствата на гръцката власт. През това време някои от политическите емигранти и федералистите направили опит да разбият създадените организации в Драмска окolia към Младежкия културно-просветен съюз, но четите на ВМРО и населението дали достоен отпор на онези, които били в услуга на гръцката власт. В някои от другите драмски села е бил и Андон Великов Качарков (Дончо войвода), заедно с още четирима четници за организиране на българите – македонци и преследване на политическите емигранти, които били избягали в Гръцка Македония и от там водили борбата си против ВМРО и

правителството в България.⁷² Населението от драмските села настоявало войводата Атанас Попов да остане повече време при тях, защото неговата мъдрост бързо променяла поведението на някои от контрачетниците, които отказвали нареджданията на Тодор Паница.

Когато се завърнал от Драмско, войводата Атанас Попов научил от кмета Георги Калайджиев за арестуването на някои от санданистите от нашето село и задържането им в Дъбница. Това го разтревожило. Направил опит да бъдат освободени. Тръгнал за Неврокоп като искал да увери, както оклийския управител, така и войводата Стоян Филипов, че с тях може да разговаря така, че да се откажат от намеренията им. За съжаление било вече късно. Действията на задържаните от Либяхово били определени като противодържавни. Не е вярно, че така нар. Дъбнишки събития са дело само на ВМРО. Официалната власт организира и извършва арестуването на участващите в борбата срещу нея. Полицията и военните съдействуват за издирването, арестуването и отвеждането им в Дъбница. Съвместните действия на правителството и ВМРО са своеобразен отпор за подготвения унищожителен удар срещу тях от комунистите, оранжевите земеделци и федералистите.

Близките на убитите от нашето село не можаха да разберат, че дядо ми Атанас Попов не само е стоял далеко от това, което е ставало в Дъбница, но е преживявал с голяма болка извършените убийства. Когато научил за убийството на Симеон Гърнев и Петко Тунчев, насылзил очите си и казал на баба Кита:

- Защо не ме послушаха ? Със Симеон работехме добре и когато беше кмет на селото след мен. Никога между нас не е имало кавги и омраза. Той беше различен от

⁷² Благоевград, ДА, Фонд 137 К оп.1, арх.ед.31, л. 42 - 43

комунистите, от които трябваше отдавна да се откъсне.

Независимо, че Димитър Панчелиев е бил зареден с голяма омраза към войводата Атанас Попов от Коемджията и Паница, когато научил, че е успял да избяга, казал на чича Таша, че сигурно се е укрил в Гърция, където вече били Поляната и другите, които го послушали и избягали още преди да започнат арестите в Либяхово.

След девети септември 1944 година някои от комунистическите лакеи се опитаха да сквернят името на войводата Атанас Попов, но нито те, нито пък техните „изследователи“ не откриха никъде неговото име, свързано с Дъбнишките събития. Напротив, и този път либяховският пунктов войвода проявява своята мъдрост и хуманизъм, въпреки вече произнесената му смъртна присъда. Неотдавна един от синовете на убитите в Дъбница от Либяхово най-после призна голямата вина на фанатично привързаните към комунистическата партия, които проявявали винаги своята високомерност, самонадеяност и ненужно участие в нейните терористични действия.

Не мога да отмина бегло Дъбнишките събития, защото след девети септември 1944 г. някои политици и историци се опитаха да ги хиперболизират и представят като „първия фашистки крематориум в света“.⁷³ Тъмночервени „писатели“ развихриха въображението си, за да „докажат“ с измислицата като тяхно художествено изразно средство „истината“ за „крематориума Дъбница“, за „къщата на ужасите“. Специална партийна задача са получавали в това отношение Георги Караславов и Валентин Караманчев, които съчиниха неверни и неточни „комунистически истини“ за Дъбнишките събития. Все още си остава без отговор въпросът защо придворният „писател“ на ЦК на БКП Г. Караславов и директорът на ДСО „Българска книга и печат“ В. Караманчев, един от

⁷³Тюлеков, Д. Обречено родолюбие. Бл., 2001 , с.113

най-високопоставените цензори на печата при режима в управлението на Т. Живков, се захванаха със създаването на „герой“ от Дъбнишките събития, а заместник началникът на Шесто управление на Държавна сигурност Костадин Кюлюмов превърна българоубиеца Яне Сандански в „национален герой“. Емил Груев твърди, че и тримата са били „редовни клиенти“ на баба Ванга. Защо? И на този въпрос няма отговор. Знае се обаче, че роднина на Валенти Караманчев е бил персоналният наблюдател от Държавна сигурност на пророчицата. Веднъж, когато Г. Караславов слизал от правителствената „Чайка“ тя го дамгосала навеки с омерзение като му рекла: „Бездушник, безбожник, бъди проклет!“⁷⁴.

Някои казват, че атеистът Караманчев се е отказал от баща си, заради това, че той е бил вярващ християнин и щял да му попречи на кариерата. Ако това е вярно, става пределно ясно какви големи „жертви“ е направил „дъбнишкият писател“, за да се хареса на комунистическата власт.

Подведени бяха и художници, композитори и поети, за да отразят и те „героизма“ на хвърляните в „горяща пещ“ и „варница“ или погребвани полуживи в общ гроб в Дъбница. Както основателно пише Д. Тюлеков „истината е по-различна“ от тази, която се рисуваше като „изключително мрачна и умопомрачителна“.⁷⁵

Бях цели осем години учител по български език и литература в с. Дъбница. Там научих „другата истина“, която комунистическата власт укриваше. Някои от очевидците на Дъбнишките събития споделяха с мен, че не са очаквали толкова много да се лъже за разпитваните и убитите. Дядо Мустафа не се уплаши да ми каже:

- Даскале! Някои от тези, които ги убиха ние ги

⁷⁴ www.press-bg.com/article/5889

⁷⁵ Тюлеков, Д. Обречено родолюбие. Бл., 2001, с.113

познавахме. Не бяха хубави хора. Те идваха по нашите села с Тодор Паница и вършеха големи зулуми. Какво ли не търсеха от нас. Когато отказвахме да им дадем пари или някои скъпоценности, които пазехме от деди и прадеди, ни плашеха, че ще ни затрият, когато дойдат на власт.

В навечерието на настъпващите промени у нас, през 1988 година излезе брошура на Иван Александров „За ново мислене и нов подход по някои въпроси от българската история, в която авторът пише :”Случаят с Дъбнишките събития е по-друг. Историческите свидетелства сочат, че там са наказани не просто комунисти и демократи, а уличените в сътрудничество с чуждите завоеватели и подтисници в поробена Македония и в прояви против националноосвободителната борба на ВМРО. Именно тези свидетелства разкриват връзките на дейци от „левицата“ с поробителите“⁷⁶ Съвсем достатъчно е да се прочетат протоколите, които отразяват разпитите на задържаните в Дъбница, за да се разбере, че повечето от тях са освобождавани след като ставало ясно, че не са участвали в подготвените нови кървави събития след атентата в църквата „Света Неделя“. А за това колко са били жертвите – пак преувеличаването е голямо. Партийният функционер Г. Мадолев твърди, че са 38, Г. В. Димитров ги смята над 40, К. Палешутски ги увеличава на 79, П. Галчин нараства числото на 100, а Ат. Панчелиев твърди, че загиналите са над 120.⁷⁷⁷⁸ Никой от посочените броячи на жертвите на Дъбнишките събития обаче не се постара да изброя жертвите на главореза Тодор Паница и неговите последователи в Неврокопския край.

Интересно, защо комунистите и техните послушни

⁷⁶ Александров, Ив. За ново мислен и нов подход по някои въпроси от българската история. С., 1988 г.с.69-70

⁷⁷ Тюлеков, Д. Обречено родолюбие. Бл., 2001 , с.114

⁷⁸ Панчелиев, А. Село Илинден , С.1992 г., с.193

глашатаи не искаха обаче да анализират Дъбнишките събития обективно и да дадат отговор на въпросите : „Имаше ли виновни сред жертвите, за да се стигне до техните убийства ? Защо премълчаваха или скриваха другите истини ?“ Някои от онези, които пишеха за Дъбнишките събития направиха по-голяма пропастта между потомците на едните и другите жертви, която все още не е преодоляна.

А кои са тези тежки събития, виновници за които са Българската комунистическа партия, оранжевите земеделци, федералистите и пратениците на Коминтерна ?

Нека да не се забравя, че част от задържаните в Дъбница са активни участници в окървавените от Тодор Паница и неговите контрачети Неврокопски събития. Други са участвували в подготовката на септемврийското въстание. Обвинението срещу тях е свързано с атентати срещу дейци на ВМРО и представители на властта, както и с подготвяната касапница от федералистите на Солунския конгрес за свалянето на правителството и унищожаването на ВМРО. Най - силни са били обвиненията заради декларираната готовност в „невидимото писмо - декларация“ да се участвува в ново въоръжено въстание. Сигналът за него е бил именно кървавият атентат в църквата „Света Неделя“, след който в пограничните села на Неврокопска окolia милицията и четите на ВМРО са в пълна бойна готовност, защото политическите емигранти - комунисти и земеделци, както и въоръжени федералисти напират да навлизат в България.

Ако не бяха извършени посочените събития, вярвам, че нямаше да се стигне и до Дъбнишките събития, които както войводата Атанас Попов, така също и никой друг от нашето семейство не ги е приемал за справедливи, защото всички ние помним незабравимите думи на поп Стоян :

„Кръвта с кръв не се мие“. Известен е обаче девизът на комунистите: „Кръв за кръв“, с който винаги са превземали властта. Не е вярно, че картината в Дъбница е била толкова ужасяваща, такава каквато е била в църквата „Света Неделя“.

Не бива да се забравя, че в Дъбница наистина са били арестувани много заподозрени за участие в предишни, както и за предстоящи кървави събития, планирани от БКП, Коминтерна, с активната помощ на гръцките власти. Но те са били разпитвани и повечето освобождавани. Съвсем основателно някои съвременни изследователи правят опит по-реално да анализират и преценят какво се е случило в Дъбница.⁷⁹ ⁸⁰ Нито един от някогашните комунистически анализатори на Дъбнишките събития не намери вина у онези, които с действията си са застрашавали живота на населението в Неврокопския край. Никой от тях не спомена името на българоубиеца Т. Паница, който е подготвял политическите емигранти - комунисти и земеделци в Гърция и Сърбия като терористи, за да свалят тогавашната държавна власт и унищожат ВМРО. Той е действувал заедно с гръцкото и сръбското правителства срещу българския народ и е бил основен ръководител на терористичните групи в Неврокопско, подбудител на тяхната антинародна дейност.

През годините на „народната власт“ навсякъде, по митинги и в комунистическия печат, се говореше и пишеше за „михайловистките банди“. Това говорене беше не само ненаучно, но и политически вредно, защото вече и някои от историците на комунистическата партия знаеха и пешеха, че „братоубийствата (българоубийствата) и то към

⁷⁹ Тюлеков Д. Обречено родолюбие. Бл.2001 г., с.111-115

⁸⁰ Александров Ив. За ново мислене и нов подход по някои въпроси от българската история. С., 1988 г., с.69-70.

ръководни дейци вътре в самата ВМРО са свързани не с другого, а с името на Яне Сандански.⁸¹ Безспорна истина е, че Сандански и Паница разбиват единството в революционната борба за свободата на Македония. Заедно с тях, и онези комунисти и оранжеви земеделци, които подготвели кървавата баня в Неврокопско след Солунския конгрес, с помощта на Коминтерна и гръцките власти, бяха обявени за герои. Един от тях е Георги Папалезов⁸². А измежду подведените от него бяха и „активисти“ от Либяхово, които са имали контакти с политически емигранти в Гърция, с чиято помощ са пренасели оръжие от там, необходимо за подготовката на ново въоръжено въстание, под ръководството на военния отдел на БКП и Коминтерна.

Къде е бил Тодор Паница по време на Дъбнишките събития?

Десет години след разстрела на неговия учител по братоубийства и незаконно забогатяване Яне Сандански, Тодор Паница вече е станал много по-богат от него. Той е посял семето на взаимната омраза и сега е очаквал колко много ще порасне чудовището на братоубийствата. Насъскал послушниците си от Неврокопско за извършването на нови братоубийства и ги е изоставил. Преди и по време на Дъбнишките събития е във Виена, където е изцяло в услуга на БКП и Коминтерна. Забогатял неизмерно много, води охолен живот с цялото си семейство, но не престава да изпраща контрачети на българска територия от Егейска и Вардарска Македония.

В началото на 1925 година пунктовият войвода Атанас Попов се среща с Менча Кърничева при едно от посещението й в Пиринския край. Тогава тя е гостувала

⁸¹ Александров, Иван. За ново мислене и нов подход по някои въпроси от българската история. С., 1988 г., с. 73-74

⁸² Благоевград, ДА, СП 237, 535

няколко пъти на Йонко Вапцаров в Банско, заедно с Иван Михайлов, където, според проф. Иван Саандев, се запознава с поетесата Елисавета Багряна.⁸³ Менча Кърничева, е била удивлена от усилията на пунктовия войвода Атанас Попов да разкрие убиеца и гроба на Михаил Даев. Тя вече е проследила всички други извършени убийства от Тодор Паница в македонското революционно движение, най-известно от които било на Борис Сарафов и Иван Гарванов. Мелпомена е таела дълбоко в себе си решението да прекъсне неговата рodoотстъпна дейност. От войводата Атанас Попов научава, че Паница, заедно Иван Коемджиев, е извършил не само убийството на Михаил Даев, но преди това е убит и свещеника Петко Гюров. Неврокопският войвода Стоян Филипов пък допълнил, че и злодейското убийство на бащата на войводата Атанас Попов - свещеник Стоян Зимбilev, е извършено от най-близкия съратник на Паница в Лиляхово Иван Коемджиев.

Когато на 25 май 1925 г. във Виенския Бургтеатър Менча Кърничева с няколко куршума поваля българоубиеца Тодор Паница, Неврокопският пунктов войвода Атанас Попов изпраща до родителите ѝ телеграма, с която ги поздравява, че са възпитали такава достойна за прослава дъщеря, която наказва заслужено рodoотстъпника Паница, който е причинил толкова много страдания на невинни хора и пакости на македонското революционно дело. Ето пълният текст на телеграмата:

„До родителите на Менча Кърничева
Лиляхово – родното село на Борис Сарафов.

Трепна от въздорг при радостната вест за убийството на рodoотстъпника Паница, който до момента

⁸³ Неизвестни факти в анкетите на Иван Саандев с Габе и Багряна , в. Сега (интернет издание) №8.11.2005 г.

на зловещата си смърт в унисон с вековните ни врагове се готвеше да нанесе смъртен удар на изстрадалия ни народ.

Духът на непрежалимия ни Сарафов е спокоен.

Мелпомена - самоотвержана дъщеря на Македония – отмъсти достойно ! Поклон пред великия ти подвиг, Мелпомене !

Поклон на Вас, родители на великото дете на Македония !

Атанас Попов”⁸⁴.

Според пунктовият войвода на ВМРО Атанас Попов - Тодор Паница, след убийството на Сандански, е бил основният виновник за ненужните жертви в Неврокопския край, както от дясното, така също и от лявото крило на организацията. Именно затова изпраща телеграмата до Менча Кърничева, в която го определя като рodoотстъпник, който заедно с вековните врагове на България е подготвял да нанесе нов смъртен удар на изстрадалия ни народ.

Спомням си тревожните вечери в нашия дом през годините на комунистическия режим. Баща ми не ни пускаше навън, за да не се уплашим от агентите на Държавна сигурност, които ограждаха къщата ни .Затова пък ни прегръщаше с брат ми Стоян и започваше да ни разказва за онова, което беше научил от дядо ми Атанас. Една вечер ни разказа как Тодор Паница още от времето на Първата световна война е направил крупно състояние в Драмско, за което войводата Атанас Попов е знаел не само от селяните, които са били ограбвани, но и от тютюнотърговците, които пък давали големи комисационни на Паница. Когато населението от Зърнево, Вezмен, Вълково, Белотинци и другите драмски села умиralо от глад Паница , заедно с гръцките полицаи, е извършвал своите обири в къщите и на най-бедните.

⁸⁴ В-к Независима Македония,бр.116, 03.07.1925 г.,с.1

Препрочитам спомените на Менча Кърничева за пребивавеното ѝ във Виена при балдъзата на Тодор Паница - Магдалена Измирлиева. Оживяват отново разказите на татко и за онова, което е научил от баща му войводата Атанас Попов за рodoотстъпната дейност на Паница. Това са същите истини, до които Менча Кърничева успява да се добере в дома му и да узнае всичко за неговата рodoотстъпна дейност. И баща ми разказваше за това, че Паница е имал сръбски паспорт, с помощта на който е пътувал ту в Сърбия, ту в Гърция, когато е ходил често при офицерите от Солунския гръцки гарнизон, с които е съгласувал дейността на неговите контрачети, изпращани често в Неврокопския край през канала в с. Ловча. Цялата тази дейност той е съгласувал с большевиките във Виена, най-вече с Черски и Димитър Влахов. И след убийството на Паница неговите контрачети продължавали да проникват в Неврокопския край.

През м. август 1925 г. четата на войводата Атанас Попов, заедно с войниците от граничното поделение в Либяхово на няколко пъти отблъскват вражески контрачети, изпращани от Гърция, които правили опит да проникнат на българска територия. Някои от тях обаче успяват да минат през с. Ловча, за което прави официално съобщение и окръжният управител Н. Консулов.⁸⁵ Именно затова някои от четите от района на дядо подсилват граничните постове на Стъргач, в Ловча и Парил. Още по-напрегнато е било положението на Петричката граница, където малобройната гранична войска не можа да издържи на напъна на гръцки войкови части, поради което отпор дава четата на струмишкия войвода Г. Въндов, който мобилизира мъжете за отбрана на града. Към Петрич, в защита на границата от гръцките войски се отправят не

⁸⁵ Тюлеков Д. Обречено родолюбие. Бл., 2001 г., с 144

само четите, но и доброволци членове на ВМРО.⁸⁶ Баща ми си спомня, че през лятото и есента на 1925 година дядо много често, заедно с четниците от Тешово, Гайтаниново и Ловча, са охранявали границата от постоянните набези на вражески чети и гръцките войници. Стигали и до Голешево, където отделни подразделения на гръцката армия правили опит да навлязат в българска територия.

Неспокойно е било и по границата в селата Теплен и Беслен, където в помощ на граничарите били четниците от селата Горна и Долна Сингартия, Петрелик, Садово и Абланица. Вероятно Димитър Ат. Панчелиев, за когата неговите близки твърдят, че не се знае къде е бил убит след бягството му от Дъбница, да е бил заловен от гръцки войници на границата в Теплен, които стреляли безразборно по всеки появил се български селянин или граничар.

Към края на 1925 година т.нр. Македонска темида получава одобрението на населението, което най-после заживява спокойна, необезпокоявано от навлизашите през границата контрачетници и ренегати. Самият летописец на комунистическата партия в Либяхово Ат.Панчелиев признава, че „михайловистите вече нямали противници.⁸⁷ Наистина, всички младежи станали членове на младежката ВМРО, но не задължително, както той пише, а съвсем доброволно, защото се уверили, че спомагателната организация създава ред и спокойствие в селото.

Още през 1924 г. като кмет на селото Атанас Попов решил в Либяхово да бъде изградена казарма за войниците, които охранявали границата. Поканил някои от повисшите офицери в управлението на тогавашните гранични войски, които не само, че се съгласили, но и обещали да помогнат при планирането и строителството на сградата.

⁸⁶ Тюлеково Д. Обречено родолюбие. Бл., 2001 ,с.145-148 /

⁸⁷ Панчелиев Ат. Село Илинден. С., 1992 г.,с.196

След по-малко от една година, когато кмет на Либяхово е бил Георги Калайджиев, започнало събирането на строителни материал. Димитър Божков е запомnil това, което е научил от по-възрастните в селото. Отначало били докарани едри камъни зад църквата, където някога било старо гробище. Когато пунктовият войвода Атанас Попов се завърнал от продължително пребиваване в драмските села казал на кмета :

- Георги, това място, където сте стоварили камъните не е подходящо за казарма. То е свято и е близо до църквата. Казармата ще бъде на баирчето до Габаре, от където се гледа не само селото, но и цялата граница.

Въпреки големите трудности по границата, през есента на 1925 година пунктовият войвода Атанас Попов, заедно с командира на граничното поделение, полагат неимуверни усилия за довършване сградата на граничното поделение в Либяхово. При откриването ѝ присъствуват висши офицери, гости от Неврокоп и София. В словото си началникът на заставата подчертава голямата заслуга на войводата Атанас Попов за съвместната му ползотворна работа с граничарите при опазването на границата.

През студената зима на 1926 година през границата в Либяхово започнали да преминават преследвани от гръцката власт селяни от драмските села Безмен, Белотинци, Вълково и Зърнево, които се оплаквали от организацията „Гръцко- македонски юмрук“. При срещите си с пунктовия войвода Атанас Попов и граничните офицери те показали печатни материали, в които били написани наредбите на организацията за забрана на българското население да използва майчиния си език на обществени места, в търговски сгради, на срещите и събранията, веселбите, гощавките и сватбите. Нареждало се навсякъде да се говори на гръцки език. Гръцкото правителство дало указание на всички военни и

политически власти, на държавните и частни чиновници да не дават, нито да приемат данни на друг език освен на гръцки. Тази антибългарска организация е създадена за непрестанно преследване на българското население, за да се застави да напусне родните си места.

Няколко дни след срещата на пунктовия войвода Атанас Попов със селяните от драмските села подбран най-смелите от четата в Либяхово и другите села от неговия район, които с помощта на трима граничари стигнали до село Зърнево. Там ги чакали някои от местните четници на ВМРО, които задържали един от местните управници. Войводата Атанас Попов започнал кратък разговор с него, от който се убедил, че наистина местното население е било подложено на обезбългаряване с различни средстав и методи. Думите на войводата накарали заловения управник да признае, че наистина трябало да се постави край на нечовешкото мъчение над българското население. Обещал да вразуми онези, на които имал доверие, че няма да го предадат на полицейския началник. В същото време дядо посъветвал четниците да не прибягват към замисленото от тях нападение на полицейското управление, за да не се повторят жестокостите на гръцката полиция след бомбения атентат в Лерино на 16 октомври 1925 година .

Не минало много време след като пунктовият войвода Атанас Попов, заедно с четниците, се завърнал в Либяхово, началникът на заставата му се похвалил, че гръцкият му колега поискал среща с него. На нея станало ясно, че околийският управител в Зърнево наредил на гръцките гранични власти да престанат с крайностите в отношението си към местното българско население. В драмските села се разнесла мълвата, че след като войводата Атанас Попов пристигнал потайно в Зърнево, гърците станали по-кротки в отношението им към тях.

През месец април 1926 г. отново изборите за кмет на

Либяхово са спачелени от ВМРО. Кметското място заема Ангел Кръстев Главчев, който е бил активен член на спомагателната организация. При първата му среща с войводата Атанас Попов бил обсъждан въпросът за подобряване дейността на църквата. Тогавашният свещеник Атанас Петков не бил от Либяхово. Често пътувал до родното му село Орешец, Белоградчишко и сам пожелал да напусне. Тогава дядо повикал Атанас Икономов, който бил един от най-напредничавите сред по-младите мъже в Либяхово и имал богата музикална култура. Помолил го да кандидатствува за мястото на свещеник Петков. На 23 юни повече от 200 жители на Либяхово подкрепят кандидатурата на Атанас Икономов за свещеник в селото.

На 17 септември 1926 г., след положените изпити, новият свещеник Атанас Икономов е ръкоположен в Горна Джумая. Либяховската църква се превръща в духовен храм, в който се извършва разнообразна черковна дейност, която спомага за обединяването на жителите. Първата служба новият свещеник посвещава на убития през 1912 г. поп Стоян от злодея Иван Коемджиев. Обещава пред богомолците да поднови и продължи неговото богато и благородно църковно дело. Така и става. През всичките години от свещеническата дейност на Атанас Икономов той се проявява като един от най-добрите свещеници на селото. Преди да умре помолил да го погребат до поп Стоян зад югоизточната стена на църквата в Либяхово. От тогава двата рода Попови и Икономови се сближават задълго. Комунистите обаче разделиха свещениците Стоян Атанасов Зимбилиев и Атанас Икономов след смъртта им. И досега в църквата в Либяхово не е вписано от тях името на прадядо ми поп Стоян сред другите свещеници, някои от които са и неизвестни. А той е посветил цели двадесет и осем години тук, в служба на бога и населението на селото.

В цялостната революционна и обществена дейност на войводата Атанас Попов своеобразно участие има и съпругата му Кита, която преживява всички негови трудности и изпитания. Санданистите я заплашвали, че скоро ще носи черна шамия, т.е. ще остане вдовица. Нейният твърд характер бил подложен на непоносими удари, когато ѝ казвали, че ще заптисат и децата им с дядо Атанас.

Постоянното напрежение, както и грижата за отглеждането на тримата сина - Стефан, Петър и Кръстьо, двете дъщери Стоянка и Мехалина, а заедно с тях и на приютените в семейството други деца-сирачета, дава сериозно отражение върху здравословното състояние на баба Кита. Въпреки изключителните грижи на дядо, баба заболява и издъхва пред очите на децата си, на които поръчала да помагат на баща им в неговата народополезна

дейност.

Атанас Попов (в средата) след смъртта на жена му Кита с всички деца, отгледани от тях - синовете Стефан (прав отляво), Петър (клекнал отпред) и Кръстьо (прав отляв до баща си),

дъщерите Стоянка (в скута на баща си) и Мехалина (в ръцете на Леса, сестрата на баба Кита), доведените Мария Ковачева (правата отляво) и Дафина Мангушева (правата отдясно).

Без баба дядо е трябало сам да извършва, заедно с революционната и обществена дейност, и всичките семейните грижи. Така продължава повече от една година. Един ден се срещат с баба Магда Гърнева, съпруга на приятеля му от детинство Симеон, убит по време на Дъбнишките събития. Когато станало дума за трудностите при отглеждането на децата им, дядо й предложил да се съберат и заедно да се грижат за тях. Баба Магда, която изпитвала топли чувства и уважение към дядо му напомнила, че те са били побратими и нямало как да се оженят.

След този разговор войводата още повече се привързal към баба Магда, но вече като нейн побратим. И тъгата му към дядо Симеон Гърнев станала по-голяма за това, че не го послушал, за да се спаси от грозящата го смърт. След два месеца войводата Атанас Попов взема за втора жена баба Петра Работова от с.Лялево, която поема грижата за осиротелите му деца, заедно с нейната дъщеря Хриса, които заживяват като родени от една майка. И до ден днешен потомците на дядо Атанас и баба Петра се тачат като най-близки роднини. Угодникът на комунистическия режим Валентин Караманчев, който като „главен цензор“ прекърши перото на много истински писатели и тук бръкна с омърсената си рък, но не можа да „разтури“ красивите взаимоотношения между децата на дядо Атанас и баба Петра.

През 1927 г., един ден преди провеждането на четвъртия редовен конгрес на Неврокопска революционна околия в с. Гърмен, окръжният пълномощник на ВМРО Йордан Гюрков пристига в Либяхово, заедно с кмета на Неврокоп Никола Атанасов и Илия поп Иванов. Като

научили за посещението им, най-будните мъже от селото поискали да се срещнат със скъпите гости. Те се похвалили, че войводата Атанас Попов и кметът Ангел Главчев се грижили много добре за цялото население. Не скрили пред тях, че при предстоящите избори искат отново за кмет на селото войводата Атанас Попов, който в най-тежките години след войната съумява да възстанови Либяхово като съвсем ново село и нямало нищо направено без неговото пряко участие. Похвалили се, че ако войводата стане пак кмет, няма да има друг като него в неврокопските села. Тогава Илия Поп Иванов се обадил и казал, че приятелят на дядо Никола Атанасов е най-добрият градски кмет в Пиринско, а Атанас Попов възстановил Либяхово като село с истински градски вид. Огледал широкия площад, обърнал се и вперил очи към най-правата улица от Ширината до Калайджиеви и казал, че такова просторно село няма никъде в Неврокопско.

Йордан Гюрков застанал в средата между насьbralите се мъже и им казал, че без Атанас Попов и спомагателната организация на ВМРО в Либяхово и околните села не може да бъде тази, която е била известна като една от най- силните в цялата околия. Тогава кметът на Неврокоп Никола Атанасов успокоил насьbralите, че щом селото отново иска за кмет войводата, оклийското ръководство на ВМРО ще вземе своето разумно решение. Но според него сигурно той може да бъде и кмет, но да си остане и като пунктов войвода, защото ВМРО като спомагателна организация е имала като основна задача да се грижи за благосъстоянието на населението.,

След обяд войводата Атанас Попов поканил гостите на селото към лозята в местностите Жилепица, Борчика и Отровата, които били засадени по негова инициатива като кмет през 1923- 1924 година. Те били удивлени от красивата гледка, когато прегърнали с поглед обсипаните с

едро узряло грозде лозовите насаждения. Отседнали в красива съградената колиба над лозето на Атанас Попов, в която имало две стаи и тераса, от която се прегръщало с поглед Либяхово с новите му къщи. При гостите дошли стопаните на Малаковото, Пашовото, Главчевото, Радевото, Икономовото, Мангушевото, Биларевото, Дерменавото, Бекяровото, Чипиловото, Бродевото, Халембаковото и Влаховото лозе. Всеки донесъл грозде от своето лозе, за да да го вкусят гостите. Дядо Иван и дядо Ильо Малакови се похвалили с едрозърнестия памид, а дядо Даскал, свещеникът Атанас Икономов и Йосиф Пашов - с най-сладкото бяло грозде. Баща ми и двамата ми чичовци Стефан и Петър набрали в домашно уплетени кошници от петте сорта грозде в нашето лозе за гостите. Показали и различните сортове ябълки, сливи и круши. Цялото лозе било обградено с овощни дръвчета. Такова го помня и от моите детски години. И другите лозя били оградени с овощни дръвчета-сливи, ябълки, круши, праскови, зарзали, мушмули. Така запомних и аз тези хубави лозя, където се събирахме есен и пълнехме кошовете с грозде и плодове. Такова чудо в Либяхово е нямало от неговото създаване. Никой обаче през годините на т. нар. „народна власт“ не се погрижи да бъдат запазени тези китни либяховски лозя и овощните дръвчета около тях. Безразборно се сечеха и хубавите „диви“ круши по нивите, които бяха малки, но много сладки, както и киселиците (малки ябълки), поставени през зимата на топло в плевните.

Когато гостите си тръгнали, лозарите ги изпратили с песента „Изгрей зора на свободата“. Кметът на селото Ангел Главчев развял знамето на ВМРО. Минавайки покрай Вълканче и река Мътница дядо показал на гостите и вече създадените първи зеленчукови градини.

На следващия ден, след посещението на Йордан

Гюрков, Никола Атанасов и Илия поп Иванов в Либяхово, се провежда конгресът на Неврокопската революционна околия, в с. Гърмен, който се открива от Илия поп Иванов, а след това е председателствуван от кмета на Неврокоп Никола Атанасов. На конгреса присъствуваат 15 редовно избрани делегати, между които Илия Попиванов, Никола Атанасов и Илия Гаджев от Неврокоп, Атанас Попов от Либяхово, Никола Попов от Мусомище,Хаки Чауш от Фустаня, Стоян Пашкулев от Гърмен, Стоян Шутев от Ковачевица, Тодор Костадинов от Долен, Р..Рачков от Тешово, Иван Варадев от Долна Сингартия, Даут Арнаудов от Сатовча, Костадин Мълчанков от Скребатно, Димитър Кромидов от Неврокоп, Мулла Рушан Хаджиев от Дъбница.

На конгреса присъствуваат и членовете на Окръжния комитет на ВМРО: Йордан Гюрков и Иван Вапцаров, районния началник от Неврокоп Илия Стефанов, членовете на оклийския комитет Стоян Филипов, Стоян Попов, Тодор Гелемеров, Георги Малинов и Костадин Василев.

Преди да започне работата на конгреса е почетена паметта на загиналите за свободата на Македония, след което председателят на конгреса Никола Атанасов призовава за откритост, искреност и смелост при дебатите. Обсъдено е положението в оклията и дейността на оклийския комитет, както и бойната част на организацията.

По време на една от почивките на конгреса членовете на окръжния и оклийския комитет се срещат с войводата Атанас Попов. Било обсъдено искането на населението в Либяхово да бъде издигната отново кандидатурата му за кмет. Решено било да се уважи това желание на либяховци, но при условие, че Атанас Попов си запази и задълженията като пунктов войвода. Иван (Йонко) Вапцаров споделил пред другите войводи, че когато Менча

Кърничева му гостувала в Банско, преди да убие Паница, разказвала с възторг за впечатленията си от войводата Атанас Попов, за неговия благ характер, но и за твърдостта и решителността му в борбата за свободата на Македония. Стоян Филипов изказал благодарност на Атанас Попов заради изпратената от него телеграма, публикувана във в. „Независима Македония“, в която поздравява Менча и родителите й за нейния героичен подвиг да отмъсти на Тодор Паница, заради неговото предателство към българския народ.

След конгреса в Гърмен войводата Атанас Попов се завръща в Либяхово, където нетърпеливо го очаквали най-будните мъже от селото. Той ги уверил, че както още от 1913 г. до сега, така и по-нататък ще работи за по-нататъшното благоустройстване на селото, за да го направи като притегателен общински център в Неврокопска окolia. Още в началото на 1927 година пунктовият войвода ВМРО Атанас Попов поставя като неотложна задача пред спомагателната организация и кметството използването на водоизточника в местността „Сливето“, намиращ се от дясната страна на Вълканската кория, под Свети Илия. За разлика от другите източници, които били използвани до тогава на Долния бунар и Вълковица, както и направените домашни бунари, водата от Сливето била студена, пивка и не съдържала варовик.

Войводата Атанас Попов (петият отляво надясно от втория ред) със своята чета от с. Либяхово.

Всички мъже и младежи от селото започнали да изграждат водопровода, който минавал през полето. Когато стигнали до реката се изчакало, за да пресъхне малко, след което били положени специални тръби под коритото в канал, изкопан по - дълбоко, за да не отвлича тръбите, когато реката стана пълноводна.

Тогавашният кмет на селото Ангел Главчев помолил пунктовия войвода Атанас Попов да потърси помощта на неговия приятел Петко Сарафов, за да определи окончателно най-високото място до което да бъде прокопан каналът. След няколко дни било отмерено, че водата може да идва с пълна тръба до камбанарията на църквата, където било изградено съвременно съоръжение, от което водатата потекла към Ширината, Даскаловата махала / до Ормановата и Врачковата къща /, пред дюкяна на дядо Атанас Чехлев и пред Бадаловата къща. Пъзлаканскаята махала използвала чешмата до каптажа, от която според някои водата била най-студена. Когато водата потекла бистра като сълза от всички чешми в селото, цялото население излязло на площада. Бил изтински празник.

През пролетта на 1928 г. Атанас Попов е избран за трети път кмет на Либяхово. И този път е трябало да се изправи пред нови немалки трудности. В историята на Либяхово няма друг такъв случай на привързаност и доверие на населението към такава личност, която е спомогнала за оцеляването на селото и преодоляването на неизмерими трудности в живота на неговите жители. Изключение в това отношение е четиридесетгодишното кметуване на Иван Коджабашията, прадядо на кмета Атанас Попов. Комунистическите летописци поставиха в дълбока сянка и тази истина, че цели десет години в най-

трудния период от живота на населението в Либяхово дядо ми отдава всички свои сили и способности не само да възстанови селото след неговото изпепеляване от гърците, но и да го запази като общински център, който е бил най-будният в целия Неврокопски край.

Разрушителното земетресение в Чирпан и Пловдив, което е станало на 14 април 1928 година продължило цяла седмица. Наближавала и икономическата криза у нас, свързана с обезценяването на лева. Отново се заредили неспокойни дни и нощи на кмета Атанас Попов, изпълнени с грижа за населението на Либяхово.

Когато Петко Сарафов научил за поредния избор на Атанас Попов за кмет на родното му село дошъл отново на гости на нашето семейство, заедно с жена си и двете му сестри – Кипра и Злата, които отрупали с подаръци децата на войводата. Баща ми разказа, че на една от вечерите станало дума за имотите, които баба Сирма предоставила на дядо да се грижи за тях. Дядо споделил пред гостите, че на специална среща с учителите и по-будните хора от селото било взето решение да се създаде читалище, което да носи името на Петър Сарафов. Тази новина зарадвала гостите. Петко Сарафов дал идеята сградата на читалището да се построи върху техния имот, където била запазена малка склупена къщурка, използвана преди това от граничарите. Предложил на дядо всички разходи да се изплатят от получаваните наеми от техните имоти.

Баща ми и майка ми често разказваха за това гостуване на Петко Сарафов и сестрите му у нас. Един ден Кипра и Злата Сарафови отишли в Мангушевата къща, за да запалят свещ на мястото, където е бил разстрелян поп Стоян. Първа ги посрещнала майка ми, която била на шестнадесет години, но известна вече със своята моминска хубост. Когато баба Серафимка ги поканила на трапезата, Кипра Сарафова, която била гимназиална учителка,

помолила майка ми да седне до нея. Огледала я от петите до главата и казала :

- Кипре, каква си хубавица ! С твоето и моето име кръщават само красивите и умните деца.

Дядо Велик побързал да се похвали, че дъщеря му е най-добрата в училище. Така казвали учителите. Лекарката Злата Сарафова допълнила, че едни от най-красивите и умни български момичета са ученолюбиви.

След тази среща майка ми и двете сестри на Петко Сарафов се сближили и често си изпращали картички и писма. По-късно, когато майка се омъжила за баща ми, на няколко пъти им гостували в София.

Една година, след гостуването на Петко Сарафов и сестрите му в Либяхово старата Сарафова къщичка била преустроена, разширена и превърната в читалище, в което имало малка читалня, сцена и салон. Тук закипял богат културен живот. Отначало учителите, а след това и по-будните младежи и девойки от селото се изявяват като талантливи самодейци в областта на театралното изкуство. Били създадени певчески и танцови самодейни колективи. В читалищната сграда се събирали и възрастните хора от селото, които пригодили долния край на салона като място, където сядали на турско кафе. Тук научавали последните новини в страната и чужбина.

Радостта на пунктовия войвода Атанас Попов от преуспяването на Либяхово като културен общински център, както и от създаденото спокойствие на границата, което направило живота на населението в селата от неговия район необезпокоен от федералистките контрачети и политическите емигранти, които обслужвали гръцките власти, била помрачена от породилото се взаимно съмнение и недоверие между някои от ръководителите в ЦК на ВМРО. Издаваните присъди срещу заподозрени в съучастие при убийството на Тодор Александров

започнали да стават все повече. Това според дядо ми е водело организацията пред зинала пропаст, от която щели да паднат немалко достойни дейци, които са посветили живота си на македонските революционни борби. Тези опасения той споделил с най-близките си приятели от Неврокопския край Никола Атанасов, Илия поп Иванов и Стоян Филипов, на които казал, че продължаващите братоубийства са лош знак, който предвещава ново разцепление на ВМРО.

През пролетта на 1928 противоречията между Иван Михайлов и Александър Протогеров стават съвсем явни. Пунктовият войвода Атанас Попов започва обиколка из селата от неговия район. В разговор с дейците на спомагателната организация подчертава необходимостта от преодоляване на опасността от проявление на междуличностните недоразумения и дрязги в името на общото дело. Различията и споровете във ВМРО според него трябва да са свързани с намиране на най-верния път в борбата за свободата на Македония, а не да създават условие за взаимно изтребление. Скоро обаче научава, че двамата ръководители на ВМРО Иван Михайлов и Александър Протогеров, вместо да се срещнат и преодолеят различията си, започнали да общуват помежду си с писма, в които се очертават техните противоположни становища за дейността на организацията.⁸⁸

Своеобразна кулминация в предстоящата криза във ВМРО е отдръпването на Александър Протогеров от редовете на ВМРО. На събранието на организационния съвет от 6 март 1928 година той заявява пред присъстващите негови съидейници, че се оттегля от редовете на ВМРО. Това е бил своеобразен протест против изразеното недоверие на Иван Михайлов, който е скрил пред Протогеров пътуването си в чужбина по важни

⁸⁸ Истината за кризата във ВМРО. С., 1929 г., с.87-93

организационни дела. Тази декларация предизвикала тревожно вълнение сред членовете на Задграничното представителство на ВМРО.

На 14 март 1928 г. Александър Протогеров, вместо да присъства на второто събрание на организационния съвет, изпраща специално написана декларация за причините, заради които решава да напусне организацията. В т.11 от декларацията той пише:

„За голямо съжаление трябва да констатираме, че една част от нарицаемите дейци, които никога не са се борили в поробена Македония, или са влизали само няколко дена, колкото да се наричат борци, без да имат борчески дух, издържат се или за приятелство, или за шум, или за антураж, или... Подчертавам ви: на всяка цена запазете организацията да бъде вътрешна, да се управлява от вътрешни борци, а не от такива от емиграцията. Щом ръководителите на организацията не са вътрешни, не са борци вътре, с право емиграцията ще се намеси в това ръководство, и организацията ще стане външна.”

Декларацията на Александър Протогеров се посреща с голяма тревога от пунктовия войвода Атанас Попов. Особено впечатление му прави основният мотив на деца, отдал целия си живот на ВМРО, че това той прави „само от една единствена мисъл да има единство и абсолютно доверие в ръководещите хора”.

Приблизително три месеца по-късно, на 25 юни 1928 г., Иван Михайлов изпраща специално писмо до Ал. Протогеров и Г. Христов, членове на ЦК на ВМРО, в което признава, че „От няколко месеца насам ВМРО преживява една криза, която уронва във висша степен нейния престиж и унищожава дисциплината ѝ”.⁸⁹ В края на това писмо Иван Михайлов пише: „Най-важното за мен е да се свика конгрес в най-близки дни, за да се отчетем пред него и да

⁸⁹ Истината за кризата във ВМРО. С., 1929 г., с.86

престане днешната убийствена анархия за ВМРО”.

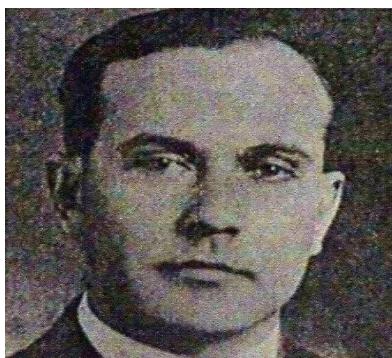
Протогеров и Г. Христов изпращат отговор на Иван Михайлов още на следващия ден. Те обвиняват Иван Михайлов за незаконното отлагане на конгреса, поради което започват „разногласията, недоброжелюбието и недоверието”⁹⁰.

Въпреки че двамата ръководители на ВМРО подчертават необходимостта от възстановяване на единството в организацията, то не се постига, а пропастта между тях става все по-дълбока. Само четири дни след писмото на Ал. Протогеров, на 7 юли 1928 година, през нощта, той е убит, заедно с неговия четник Атанас Гоцев.

След трагичната гибел на Александър Протогеров започват отново поредните братоубийства във ВМРО. През това време пунктовият войвода Атанас Попов като кмет на Либяхово преживява мъчително тежко процесите на новото разцепление между ръководителите на организацията, на която посвещават живота си не само той, но и дядовците му Георги и Атанас Зимбилеви, както и баща му свещеник Стоян Зимбилев. Много често при него идвали някои от неврокопските войводи, които не забравели да си спомнят думите на поп Стоян, че „ВМРО е създадена за обединение в името на свободата на Македония, а не за разединение и взаимно изтребление”.

В дома на кмета на Либяхово гостувал и първият секретар на Македонския младежки съюз Асен Аврамов,

който прави опит да възстанови единството във ВМРО след убийството на Александър Протогеров. Той е бил силно привързан към семейството на кмета Атанас Попов, в което дейците на

С., 1929 г.с.91-93

*Адвокатът Асен Аврамов, Първи секретар на ЦК на
Македонския младежки съюз и виден деец на ВМРО.*

ВМРО винаги са били за обединението в името на борбата за свободата на Македония. През лятото на 1928 година обиколил заедно с дядо селата от неговия район и останал удивлен от сплотеността между членовете на спомагателната организация, която е променила коренно живота на местното население. С най-добри впечатления Асен Аврамов останал от това, което е било направено в Либяхово под ръководството на Атанас Попов като кмет и пунктов войвода. Затова той споделял с другите неврокопски войводи, че ако във ВМРО е била внедрена мъдростта на такива нейни дейци като поп Стоян и неговия син Атанас, нямало да изпадне в тази тежка криза.

Преди десет години бях поканен на гости у политическия емигрант от Петрич Георги Данев. На вечерята жена му Мия, белгийка по произход, ме попита какво съм на войводата Атанас Попов от родното село на Борис Сарафов. Когато й казах, че съм негов внук и нося името му, тя напълни очите си със сълзи, прегърна ме и ми каза, че често Асен Аврамов, с когото е работила заедно в чужбина, е говорил с възторг за нашето семейство. Разказвал й за дядо ми, който според него бил един от най-скромните неврокопски пунктови войводи, но всеотдаен в своята революционна и обществена дейност.

Още от първите дни на предишното, второ по ред кметуване на Атанас Попов в родното му село Либяхово през 1923 и 1924, а и след това през 1928 г., е направил много за обновяване дейността на училището и църквата като институции, които спомогнали за издигане на образователното и духовно равнище на населението и подрастващото поколение. Особено привлекателни за всички станали училищните тържества при откриването и закриването на учебната година. Много често дядо Даскал, който е бил главен учител и свещеникът Атанас Икономов идвали при кмета, за да споделят своите хубави идеи. В

началото на новата учебна 1928 година тримата решили откриването ѝ да става с водосвет за благословия на учениците.

Заедно с постоянните грижи за окончателното оформяне на Либяхово като един от най-големите общински центрове в Неврокопския край Атанас Попов не забравял за мъките и страданията на останалите под гръцка власт българи в съседните Драмски села. На 18 септември 1928 година няколко четници на ВМРО от с. Зърнево нападнали гръцкия пост при местността Каровча. От Драма била изпратена цяла дружина, за да ги преследва. Петима от тях се добрали до Либяхово и потърсили кмета за помощ. Дядо ги скрил у нас, където прекарали няколко дни. В разговорите с тях разбрали, че някои от войниците от гръцкия пост започнали отново да тормозят местното българско население от Везмен и не му разрешавали да наглежда нивите си, които били близо до границата. Новият началникъ на гръцката застава забранил на останалото българско население във Везмен да използва своето езично наречие, което е било почти еднакво с либяховското. Наредено било да се говори на гръцки език навсякъде, дори и по време на семейните срещи. И в останалите села в Драмско гръцката власт е извършвала големи насилия, свързани с обезбългаряването. За този случай по-късно съобщила и агенция „Асошиейтед Прес“.

Когато Асен Аврамов и кметът на Неврокоп Никола Атанасов научили от Атанас Попов за укритите четници от Везмен в дома му, двамата дошли в Либяхово. На срещата бил и началникът на заставата, който предложил кметът да поисква среща на границата с управителя на Зърнево, но Аврамов и Атанасов не се съгласили, научили, че в драмските села отново се появили някои от политическите емигранти от България, които настройвали околовийският началник в Зърнево срещу кмета на Либяхово. Опасявали

се, че може да му се подготви лоша клопка. Четниците настоявали да им се помогне да се върнат във Везмен, където ги очаквали техните другари. Така и станало. Офицерът, задно с петима граничари, осигурили преминаването им през гората под Стъргач, от където се прибрали незабелязани от никого във Везмен.

Преди да си тръгнат за Неврокоп Асен Аврамов и Никола Атанасов се обърнали към дядо с молба да бъде предпазлив, защото успехите му в Либяхово и околните села породили отново завистта и злобата на враговете му. Освен това, казали, че след убийството на Александър Протогеров комунистите и земеделците от Неврокопския край отново се активизирали и отправели закани към дейците на ВМРО.

И след избирането му отново за кмет на Либяхово войводата Атанас Попов си остава една от основните фигури в дейността на ВМРО в Неврокопския край. Но по познатия вече коварен начин комунистите замислят убийството му. Използват сина на избягалия по време на Дъбнишките събития секретар на комунистическата партия в Либяхово Димитър Ат. Панчелиев. Подборът на убиеца на дядо ми подсказва, че терористите - комунисти създават дълбоки, тежки рани и между роднините. От рода на убиеца е жената на чичо ми Стефан, син на Атанас Попов. С подготвеното убийство на Атанас Попов се целяло да се нанесе удар на ВМРО не само в Либяхово, но и в околните села, на които той продължавал да е пунктов войвода. Комунистите създали специална група от млади техни симпатизанти, чрез които да разбият отвътре спомагателната организация на ВМРО. Един от тях е и Димитър Димитров Панчелиев, който е само на 21 години, но надъхан да продължи кървавата борба срещу дейците на ВМРО. И синът на секретаря на комунистическата партия в Либяхово, както и децата на убиеца на поп Стоян – Иван

Коемджиев, били обучавани от бащите си как с измама да унищожават техните „врагове“. Приликата между тях в това отношение е удивително голяма.

На 20 октомври 1928 г., надвечер, към 7 часа, кметът Атанас Попов приключи работното си време в общината и се отправил към дома си. С него бил и разсилният дядо Ильо Орманов. На долния край на Ширината, когато дядо Ильо се отклонил към Зимбileвата къща, убиецът Димитър Димитров Панчелиев го издебнал и тръгнал след дядо със зареден пистолет. Настигнал го пред Бродевата къща, която е почти залепена до нашата. И за да стреля по – точно, убиецът се провикнал: -

- Свато, искам да те попитам нещо.

Дядо се обърнал и злодеят стрелял направо в сърцето му. Това става близо до портата на родната му къща. Изстрелът прекъснал песента на децата, които пеели наблизо хайдушка песен. Сред тях били и двете дъщери на войводата - Стоянка и Мехалина. Жена му и тримата синове Стефан, Петър и Кръстьо го очаквали на трапезата с пригответената от баба Петра баница. Като чули изстrelи скочили навън. Убиецът се скрил, а дядо лежал повален на земята. И този път враговете на македонското революционно движение използват показно убийство, с което целели да създадат страх у населението, което подкрепяло ВМРО.

Атанас Попов – злодейски убит пред дома му в село Либяхово

Убийството на войводата Атанас Попов се разнася като светкавичен гръм в целия Неврокопски край. За кратко време четите се събират в Либяхово. Завардени са всички пътища. Четата, която е била на Садовската курия,

*Сградата на
някогашния
Общински съвет, а
сега кметство на
с.Илинден.*

до м. Дълга Мара залавя убиеца и изпълнява смъртната му присъда. Към Либяхово се стича много народ от селата в околията, който изчаква два дни, за да се прости завинаги с пунктовия войвода Атанас Попов.

Погребението на дядо ми се превръща в масова демонстрация на единството между дейците на македонското революционно дело от целия Неврокопски край. На погребението идват войводите Стоян Филипов, Никола Атанасов, Дончо Войвода, Илия поп Иванов Михаил Скендеров. Тук е и елитът на този край - общественици, политици, офицери, културни и просветни дейци, представители на всички съсловия.

Под звуците на неврокопската духова музика траурното шествие тръгва от дома на войводата Атанас Попов, минава през Шираната, където се е стекло цялото село. След това продължава към църквата. Тук, на височината пред камбанарията шествието отново спира.

Старият учител Димитър Бекяров се обръща към покойника и го моли да отвори очи, за да се порадва за сeten път на хубавото село, което войводата е изградил с неимоверни усилия и любов към хората. В черквата на Света Богородица доктор Харалампи Алексиев описва житетския път на войводата Атанас Попов, изпълнен все с хубави дела в борбата за свободата на Македония. На гроба на войводата кметът на град Неврокоп Никола Атанасов, близък идеен приятел на дядо, произнася пламенна реч, в която се изтъква всеотдайната народополезна дейност на Атанас Попов като изтъкнат общественик и революционер от Неврокопския край. След словото на Н. Атанасов проехват изстрелите от пушките на четниците, които разцепват небесния свод, за да оповестят голямата загуба на един достоен син на България.

Няколко години след убийството на дядо баба Магда Гърнева често се отбивала през нашата къща, за да види децата на нейния побратим Атанас. На Коледа подарявала на дъщерите му Стоянка и Мехалина обувки и дрешки. Леля Мехалина си спомня, че веднъж им казала:

- Чичо ви Симеон и баща ви бяха много добри приятели, но ги разделиха други. Не забравяйте, че ние сме много близки отдавна.

След убийството на пунктовия войвода Атанас Попов за кмет на Либяхово е избран Велик Иванов Мангушев, баща на майка ми. Той продължава започнатата дейност на Атанас Попов, свързана с построяването на читалището и хубавата сграда на общинския съвет, която и в наши дни краси площада на Либяхово.

Много често дядо Велик ми разказваше за неговото кметуване в Либяхово. Баба Серафимка допълваше това, което слушах от дядо Велик.

- Насе, всичко което направиха дядо ти Атанас и неговите приятели от организацията за нашето село трябва

да се помни. Вашият род и Сарафови са най-личните. Те бяха като роднини.

Учителят Велик Мангушев си спомня, че когато Кръстьо Сарафов дошъл в Либяхово отишъл при дядо Велик, с когото се разходили из Поляната. След това седнали на един от големите корени на големия бряст и раззовили детските си години.

- Велике, помниш кога се суркахме тук. Аз бях с нови, скъпи панталони, които ми бе купила майка. Като дойде при нас ядох пердах от нея, който няма да забравя.

За тази среща на дядо Велик и Кръстьо Сарафов ми разказаваше и майка. Големият български артист прегърнал с поглед селото и възкликал :

- Благословен да бъде войводата Атанас Попов, който заедно с брат ми са избрали този парижки строителен план, за да има широки улици и голям площад. Кажи ми, Велике, има ли друго такова хубаво село като нашето в Неврокопско.

- Няма Кръстьо! Затова трябва да благославяме и войводата, и брат ти Петко.

Преди да си тръгне Сарафов събрал ситни камъни от сурканицата (пързалката) на Поляната, завил ги кърпа и казал:

- Тези мънисти ще ми напомнят за хубавите детски години в Либяхово.

През м. май 1930 година отново за кмет на Либяхово е избран активен деец на ВМРО Това е един от четниците на пунктовия войвода Атанас Попов - Костадин Атанасов Биларев, който продължава успешно делото на спомагателната организация и неговите предшественици.

Всяка година след злодейското убийство, на лобното място на войводата Атанас Попов в Либяхово се стича хиляден народ от околните села и Неврокоп, за да почете паметта му. Особено вълнуваща е панихидалата през 1933 г.

по случай 5-годишнината от трагичната му смърт.

В публикацията „Почит към паметта на Атанас Попов“ във в. Македонско огнище от 1933 г. се очертава съвсем ясно и убедително голямата известност и авторитета на войводата Атанас Попов сред признателното население от Неврокопския край. Ето какво е написано:

„Изминаха 5 години от преждевременната и трагична смърт на известния в целия Неврокопски край организатор на населението, защитник на македонската правда и борец за свободата, кмет в продължение на десет години на граничното село Либяхово, Атанас Попов, убит от злодеи. Колкото повече се отдалечаваме от деня на неговата кончина, толкова повече се откроjava действително грамадната революционна и културна дейност на големия покойник. И затова на поканата на неговите съселяни на 24 октомври т. г. хиляден народ се събра на лобното място, на панахида за Атанас Попов. Този ден граничното Либяхово добре превинчен видър. Тук съз селяни от всички околни села, мнозина гости от града, около 100 ученици от Неврокопската гимназия начело с директора и нвънковичи учители и учители, водени по този повод от учени секция на Мак. Млад. организация в Неврокоп.“

След божествената литургия цялото множество се събра около специално построена апайл на лобното място. Петьма свещеници и черковния хор от градската катедрала отслужиха Тържествена панахида. При изпъване на „вечната память“, хилядното множество коленничат. Един от стартий мъстни учители държи кратка реч за дългият Атанас Попов. След него г-нъ Асен Аврамов произнесе възхнаведено слово за покойника село Либяхово и за бъдещите ни за свобождение. Той напомни, че днешната хилядна панахида

нъма за цель да минифестира нашето единство и силата пред убийците на Атанас Попов, а само преди враговете на Македония, за да се подкрепи Попова готовност да се проявят дълго му.

След панахидата се обраzuва грамадна манифестиация, която отиде на гроба на покойника във вид на 2000 души, събрали се на лобното място, на панахида за Атанас Попов. Този ден граничното Либяхово добре превинчен видър. Тук съз селяни от всички околни села, мнозина гости от града, около 100 ученици от Неврокопската гимназия начело с директора и нвънковичи учители и учители, водени по този повод от учени секция на Мак. Млад. организация в Неврокоп.“

Едно добро начало е свършено. Мак. ученическа секция и управата на гимназията ще трябва да посети и обиадащи всички наследни места на Неврокопската околия.

Приложени

Потребителна марка, дава средства върху цената на рачището за освобождението на

на панахида за Атанас Попов. Тоя ден граничното село Либяхово доби празничен вид. Тук са селяни от всички околни села, мнозина гости от града, около 100 ученици от Неврокопската гимназия, начело с директора и

ученическата екскурзия биде осмислена този ден и със един по-прикрасен реферат за действието на Борис Сарафов членът на ученици Господарственният Либяховци дадоха обяд на всички свои гости.

Подир обядът учениците ведно са директора и г-нъ А. Аврамов, представители на граничната на 6 посты. Изкачка се на височината 1650 и от тамъдълко се влягаха в южните части на нашата Родина. Входуващите и решени да следват заветът на великия покойник икона учениците през всичкото време първажа национални маршове.

Едно добро начало е свършено. Мак. ученическа секция и управата на гимназията ще трябва да посети и обиадащи всички наследни места на Неврокопската околия.

След

божествената литургия цялото множество се събра около специално построен

аналой на лобното място. Петима свещеници и черковният хор от градската катедрала отслужиха тържествена панахида. При изпяване на „вечная памет“, хилядното множество коленичи. Един от старите местни учители (б. а. Димитър Бекяров) държа кратка реч за делата на Атанас Попов. След него Асен Аврамов (б. а. изтъкнат деец на ВМРО, един от най-близките съратници на Иван Михайлов) произнесе вдъхновено слово за покойника, село Либяхово и за борбите ни за освобождение. Той напомни, че днешната хилядна панахида няма за цел да манифестира нашето единство и сила пред убийците на Атанас Попов, а само пред враговете на Македония, за да се подчертава именно пред паметта на Попова готовността да се продължи делото му.

След панахидата се образува грамадна манифестация, която отиде на гроба му, където се положиха венците на поклонниците⁹¹

Революционната дейност на войводата Атанас Попов и неговият безспорен авторитет като кмет на едно от най-големите села в Неврокопска окolia не се забравят от неговите последователи, съратници и обикновените хора, на които е посветил живота си. В спомените им остава незабравим с благородството в неговите мисли и дела. Винаги, когато в селото се идвали войводите на ВМРО, изтъкнати държавници и културни дейци се отбивали в къщата му, за да си спомнят за срещите с Атанас Попов и утешат децата му, които останали кръгли сираци в крайна бедност.

В целия Неврокопски край се разнася славата на пунктовия войвода Атанас Попов. Най-близките му приятели разказват за неговата всеотдайност към революционното дело, предадена от баща му поп Стоян. Някои от тях

⁹¹ В-к Македонско огнище", 1933, бр.28

усещали влиянието на безстрашието на Борис Сарафов, Михаил Даев и Тодор Александров, на които войводата Атанас Попов приличал, както със своята всеотдайност в революционното дело, така и с чара на неговата осанка.

Не познавам друг род от Неврокопския край, който да е дал толкова скъпки и свидни жертви в революционната борба за свободата на Македония. И прадядо ми свещеник Стоян Зимбилиев, и дядо ми Атанас Попов са злодейски убити без никаква вина.

Борис Мангушев

След убийството на дядо ми

Атанас Попов групата, която била специално създадена от комунистите, за да разбие организацията на ВМРО в Либяхово се активизира. В нея били Вълчо Джегълов и Иван Петров Панчелиев, които често буйствали и се хвалели, че ще превземат ръководството на Младежкия македонски съюз отвътре, за да го ликвидират. За това тяхно намерение узнало ръководството на ВМРО в Неврокоп, което изпратило Тодор Безев от Копривлен, за да сплаши Вълчо Джегълов, който е бил един от основните организатори на младежката група, която подготвяла удара срещу ВМРО в Либяхово. Тодор Безев повикал и Борис Мангушев, за да разговарят с Джегълов. Той обаче бил заедно с Иван Панчелиев.

Неочаквано се чул изстрел. Завързала се престрелка. Тежко ранен бил Иван Панчелиев, а Вълчо Джегълов се престорил на убит. Борис Мангушев се навел над него, осветил го с фенерчето, за да му помогне да стане, но Джегълов насочил пистолета си към него и го разстрелял. Така се стигнало до кървавата вечер на 21 януари 1931 година. Борис Мангушев бил още жив, когато го занесли в дома му, завит в домашна

черга. След това издъхнал пред люлката на първородния му син Тодор.

Най-големият син на войводата Атанас Попов, чично ми Стефан, е преживял тежко това, че роднина на жена му Анастасия извършва убийството на баща му. Заболява тежко, след което почива. Чично ми Петър, който също така понася тежко убийството на дядо, разклаща здравето си. Баща ми и двете му сестри Стоянка и Мехалина, се оказват най-издържливи след осиротяването на семейството.

Убийството на дядо Атанас заварва баща ми като ученик в Неврокоп. Спомням си, че моята учителка Елена Бояджиева от гимназията винаги изпращаше поздрави на баща ми. Когато ме срещаше, често говореше за него. Казваше, че се отличавал като един от най-будните и хубавците в техния клас, който е спечелил симпатиите им, както с благия си характер, така и с несломимия си борчески дух. Един ден ме спря пред класната стая и ми каза:

- Атанасе, ако комунистите не бяха разстреляли дядо ти, баща ти щеше да бъде деец на просветното поприще, защото той носеше и заряда на прадядо ти възрожденския учител Георги Зимбилев. Понеже враговете наказаха Кръстьо, като убиха баща му, бъди ты последовател на този знаменит просветен род.

Тези думи на моята учителка никога не забравих не само, когато бях нейн ученик, но и по-късно, като учител в родопските села.

За да се грижи за двете си сестри, баща ми не се решава да продължи образоването си в гимназията. Кметът на Неврокоп Никола Атанасов, който е бил един от най-близките приятели на дядо, го помолил да не взема това решение. Но баща ми, силно привързан към сестрите си е знаел, че без него ще им бъде мъчително тежко.

Като легален представител на спомагателната

организация в Неврокопския край Асен Аврамов често посещавал семейството ни, което изпаднало в крайна бедност. След пламенната му реч, произнесена на панихидата на дядо през 1933 година, една привечер дошъл в дома ни, затворили се с баща ми в комитската стая, прегърнал го братски и му казал:

- Кръстъ, ти приличаш най-много на баща си. Силен и красив си като него. Поздравявам те за активната ти дейност в младежката организация. Вече си на Христова възраст, с теб ще продължим делото на войводата.

Често Асен Аврамов споделял с татко, че нашият и неговият род имали еднаква революционна и просвещенска закваса. Както Зимбilevият, т.е. нашият род, така също и Аврамовият род, имат прочути учители в Неврокопско и Драмско. Бащата на Асен Аврамов е бил гимназиален учител, който е поддържал тесни връзки с най-изтъкнатите дейци на македонското революционно дело Гоце Делчев, Dame Груев, Борис Сарафов, Иван Гарванов и други. И той е бил един от последователи-те на просветното дело на прадядо ми Георги Зимбilev.

*Новопостроената,
но все още
незавършена
напълно къща на
пунктовия войвода
и кмет на
с. Либяхово след
опожаряването на
родния му
Зимбilev дом през*

време на Междусъюзническата война.

Не мога да скрия гордостта си, че родната ми къща в Либяхово е била сигурно скривалище на такива видни дейци на македонското революционно движение като Михаил Даев, Стоян Мълчанков, Стоян Филипов, Асен Аврамов, Никола Атанасов, Илия поп Иванов, Дончо войвода, Скендера и десетки други. Драмският войвода Даев се е отдал изцяло на революционното дело още като гимназист във Варна, необикновено смел и решителен. Ето какво пише за него Христо Силянов: „Откровен веселяк, хубавец, с черни очи, буйна коса и грижливо гледана черна брада, Даев бе обичан от другарите си и се радваше на големи симпатии“.⁹²

Асен Аврамов се отличава със своите специфични, прекрасни нравствени измерения. За него Иван Михайлов казва: „Не помня случай той да е влезнал в противоречие или конфликт с основните изисквания на нашата народна борба: идеяна твърдост, верност и дисциплина, ясен поглед и спокойно преценяване успехите или неуспехите на нашата народна борба. Ако би се намерили някой да каже, че Асен се е постарал, макар и с един градус, в нещо – и то ще бъде само в обичта му към българската народност“.⁹³ В това отношение между Асен Аврамов и войводата Атанас Попов е имало голямо сходство, което ги сближава като дейци на ВМРО.

Когато татко, чично Петър и лелите Стоянка и Мехалина разказваха за Асен Аврамов и някои от другите неврокопски войводи, си спомняха за снимките, които бяха запазени в семейните ни албум. Но при честите обиски на къщата ни комунистите псуваха приятелите на дядо.

⁹² Силянов Хр. Освободителните борби на Македония, т.1. С., 1983 г., с.491

⁹³ Михайлов, Иван. Спомени .С., 1998, с.395

Наричаха ги „фашисти“, „убийци“. Какво невежество пареше в мислите и думите им през първите години на тяхната „народна власт,“ когато беснееха освирепели срещу истинските дейци на македонското революционно движение. Страхувала се и от снимките на дядо с другите войводи и елитни личности от Неврокопския край. Късаха ги на малки парчета, а след това ги хвърляха в пламъците на огнището, заедно с някои от документите, свързани с революционната дейност на дядо. Така изгоряха снимките на дядо със Стоян Мълчанков, Михаил Даев, баба Сирма Сарафова и някои от нейните деца, Дончо войвода, Никола Атанасов, както и с много други негови съдействици и приятели, все елитни личности от Неврокопския край и страната. Когато скъсаха снимката на дядо със стария учител Димитър Бекяров, майка не се стърпя и каза :

- Пожалете поне дядо Даскал. Неблагодарници, нали той и вас ограмоти. Не ги разделяйте. Те с войводата бяха неразделни.

Изпратените от Държавна сигурност в дома ни унищожиха и други, десетки ценни документи от семейния ни архив, които сега щеше да осветят още по-пълно родолюбивата и обществена дейност на прадядовците ми, дядо и баща ми.

Много често се ровех в албумите на бащата на майка ми, дядо Велик Мангушев. В един от старите сандъци намерих снимката му, направена с войводката Екатерина Арнаудова. От нея личи кои са били нейните най-близки идейни ъмишленици от моето родно село.

Екатерина Арнаудова (третата отляво надясно), заедно с роднини и четници на пунктовия войвода Атанас Попов (Георги и Кина Зимбileви, Илия Малаков и майка му баба Каля, Велик Мангушев, Костадин Биларев, Петър Попов, Ангел Главчев, Пандо Воденов и други)

Когато Арнаутката разговаряла с дядо Велик Мангушев му казала :

- Велике, все още тъгувам за поп Стоян, който беше злодейски убит във вашата къща от Коемджията. И той, и красивият му син, войводата Атанас, бяха най-добрите и будни мъже от нашето село. Те носеха кръвта на дядо Иван Зимбileв и неговите деца Георги и Атанас Зимбileви.

След това Арнаутката продължавала да разпитва дядо Велик Мангушев за смъртта на сина му Борис, когото помнела като будно момче. Дълъг бил и разговорът ѝ с най-близкият четник на дядо - Георги Зимбileв. Тя гостувала в неговата къща. Една вечер войводката събрала баба Кина, жената на дядо Георги, баба Каля Малакова, майката на баба ми Кита, и баба Серафимка Мангушева, съпругата на дядо Велик и ги помолила за направят помен за поп Стоян и войводата Атанас Попов. Като научили за това и други, в църквата и на гробището се събрали повече от петдесет жени. Пред тях войводката говорила увлекателно за красивите дела на свещеник Стоян Зимбileв и неговия син – войводата Атанас Попов, които не бива да се забравят.

За женския героизъм на Екатерина Арнаудова в македонските революционни борби, наричана по-късно Баба Хаджийка, са публикувани отзиви във френски и други западноевропейски вестници и списания

На 19 май през 1934 година се извършва преврат, подгответ от политическия кръг "Звено", активно подпомогнат от Военния съюз, както и от разколниците и братоубийците във ВМРО. След преврата на звенарите и

техните съдружници започва жестоко преследване на дейците на македонското революционно движение, които са последователи на идеите на Борис Сарафов и Тодор Александров. Най-активни помощници на превратаджиите в Пиринския край са санданистите, които преминават вече официално към комунистическата партия.

Звенарите на Кимон Георгиев тръгват още по-настървени и от Стамболовски срещу дейците на ВМРО, с което подпомагат антибългарската политика на Белград. На по-изтъкнатите македонски дейци и общественици, по думите на Иван Михайлов, е било забранено за дълго време “даже да се мяркат из Пиринския край”.⁹⁴ Структурите на ВМРО са разтурени, а дейците са подложени на постоянно преследване, а някои от тях са изпращани в затвори и специално устроени концлагери. По спомени на баща ми новите властници отново блокирали къщата ни. Сякаш се страхували от възкръсването на дядо. Този път поставили под око всяка крачка, направена от баща ми, чично Петър, дядо ми Велик, бащата на майка ми, и вуйчо Иван. Онези, които подготвили убийството на войводата Атанас Попов се активизирали и подпомагали правителството на Кимон Георгиев.

⁹⁴ Михайлов Ив. Спомени, С., 1998 г., с. 934

Младоженците Кипра и Кръстьо Попови (отляво) и сестра му Стоянка през 1934 г., заедно със семейство Мангушеви (Иван, Марика, Велик и Георги).

Превратаджиите от 1934 година очаквали въоръжена съпротива от дейците на ВМРО. Тяхното мълчание, особено в Пиринския край, създава още по-голям страх у властващите. В моето родно село бившите санданисти се чувствали като истински управници. Затова животът на семействата на дейците на ВМРО е бил отново непоносим. Трима от санданистите, станали вече комунисти, пребили жестоко Кръстьо Зимбilev, брат на четника Георги Зимбilev при дерето на местността Госпойци. Пречули костите, след което заболява тежко. Бил на преглед при лекар в Неврокоп, който му казал истината за неизлечимата болест, получена от побоя. На следващия ден го намират пристрелян под големия бряст на местността Вълканче. Едни казват, че Кръстьо Зимбilev се самоубива. Други обаче твърдят, че е разстрелян, след което убийците поставят дулото на пистолета им в устата му.

Когато на 9 септември 1944 година комунистите дойдоха на власт, арестуваха оцелелите четници на дядо ми Атанас Попов, както и най-дайните членове на спомагателната организация. Измежду тях бяха и избираните кметове на селото от ВМРО Ангел Главчев, Велик Мангушев и Костадин Биларев. Помня, когато арестуваха на плевнята и баща ми. Всички бяха затворени в мазето на общината. След жестоките побоища, при тях дошъл новоназначеный кмет на селото Лазар Гюров. Той погледнал баща ми и казал на побойниците:

- А него защо го биете ? Когато баща му беше войвода и кмет на селото, той беше дете ? Стига вече ! Малко ли кръв се проля в този род ?

От побоищата беше премазан дядо Ангел Главчев,

който след това издъхна и оставил самотни жена , трите дъщери и малолетния си син .

През всичките години на комунистическата власт потомците на действите на ВМРО от нашето село бяха преследвани и унизвавани. Наричаха ги „фашисти“. Внукът на дядо Георги Зимбилев , който носеше името му не издържа. Един ден се качил на велосипеда си в Неврокоп и тръгнал за границата по пътя за Драма. Близо до заставата граничарите го забелязали, но той ги изхитрил и пред очите им преминал границата. Оттогава е политически емигрант в Америка. А ние, другите потомци на действите на ВМРО от Либяхово останахме в България. Всеки ден, когато ни срещаха старите санданисти, които всички станаха комунисти, както и техните деца и внуци, ни гледаха с мрачни погледи и процеждаха през зъби :

- Фашяги ! Ще ви преследваме до девето коляно!
Бял ден няма да видите от нас!

Родното ми село Либяхово беше разделено на два свята. В единия бяха комунистите и техните помагачи – оранжевите земеделци и санданистите, а в другия – обявените за „фашисти“, „михайловисти“ и „кулаци“. Нашата махала нарекоха „михайловистката“, „фашистката“. Заканиха се някой ден да подпалят всички къщи. Не ни подпалиха къщите, но изгоряха душите ни, помрачиха мислите и чувствата ни. Останахме и без празници. Някогашната радост се разпила. Затвориха църквата, затриха християнските традиции. Комунистите забраниха на майка, татко и лелите ми да ходят на гробовете на поп Стоян, дядо Атанас, чичо ми Стефан и вуйчо ми Борис, които ги обявиха посмъртно като „врагове на народа“. Заплашиха близките и роднините ми, че имали хора, които ще ги наблюдават постоянно. Аз вече ги познавах. Това бяха двама от вербуваните агенти на Държавна сигурност. Всяка вечер минаваха покрай нашата

къща.

*Семейството на Кръстьо и Кипра Попови (седнали) през 1945г.
Отпред са децата им Стоян, Атанас и Велик (отляво надясно), а
прави-двете сестри на Кръстьо Попов - Стоянка и Мехалина,
заедно със зет му Димитър.*

Комунистите и оранжевите земеделци в Либяхово си направиха и свой „празничен“ календар, чрез който хвалеха предателите и убийците в македонското революционно движение. Всякога, когато наблизаваше девети септември, сърцата на всички от рода ни се свиваха. Те правеха митинг, произнасяха речи и изреждаха имената на разстреляните от нашия род. Наричаха ги убийци, без да са убивали. А терористите, истинските убийци, техните бащи и дядовци, прославяха като „герои“. Направиха им паметник, на който стои все още непокътната петолъчката, която е символ на сталинското време у нас.

Спомням си, че когато на комунистическите празници се хулеха дядовците ми, родителите ми, чично и двете ми лели, Стоянка и Мехалина, дъщери на войводата Атанас Попов, се затваряха в комитската стая, държаха в ръцете си портретите на нашите жертви и ги благославяха с молитви. Погледът на татко ставаше суров, но

въздържано прегълъща болката си.

С брат ми Стоян отрұпвахме с въпроси баща ми. Искахме да знаем от къде извира омразата на комунистите към нашия род. И най- много ни болеше, когато ни наричаха „фашисти“. Молепсат ли те с тази дума, бял ден няма да видиш за цял живот. Една вечер се прибрах в къщи с просълзени очи. Татко ме попита защо съм тъжен. Казах му, че един от моите съученици, син на комунист, се скара на приятелите ми, заради това, че дружат с мен и ме нарече „фашист“.

Никога няма да забравя думите, с които татко ме успокoi, когато изплаках пред него мъката си.

- Слушай, сине! Дядо ти не е бил никога фашист, а прославен македонски войвода, който не е обичал комунистите. А фашистите и комунистите са от един дол дренки. Те са еднакво жестоки към хората. Като пораснеш ще научиш повече неща и за едните, и за другите, които са като сиамски близнаци.

Сега често си спомням думите на татко. Той наистина е щял да бъде прекрасен продължител на просветното дело в нашия род, ако не бяха разстреляли баща му, заради което напуска Неврокопската гимназия. След като видях и преживях толкова много неща, често се връщам към казаното от баща ми за приликата между фашизма и комунизма. Може би съвсем основателно някои историци у нас твърдят, че през годините на така нар. „народна власт“ режимът на комунистите е от фашистки тип. Даже немалко от комунистите „идеалисти“ си признаваха това и казваха:

- Това не е комунизъмът, който си представяхме. Тание живеем в един фашистки режим при условията на комунизма.

Затова немалко от тези „идеалисти“ по отношение на комунизма бяха обявявани за „врагове с партиен билет“

и унищожавани или изпращане в лагери и затвори.

През всичките четиридесет и пет години на комунистическа власт ние, потомците на дейците на ВМРО, получавахме незаслужени обиди, болки и страдания. Наистина, най-много ни болеше, когато ни наречаха „фашисти“. И до ден днешен даже дори и правнуците на санданистите и следдеветосептемврийските комунисти наричат нашите внуци и правнуци „фашисти“. Невежеството е пуснало дълбоки корени, които трудно могат да се изкоренят.

Кои бяха истинските „фашисти“? Дейците на ВМРО и техните потомци, каквите сме и ние от Зимбилевия род, или пък комунистите и техните деца и внуци, които управляваха България?

Ето моят отговор на този въпрос, който най-после мога да дам свободно, без да се страхувам, че отново агентите на Държавна сигурност могат да ме изпратят в лагера за потомците на враговете на „народната власт“ в с. Люти Дол, Врачанско, където няколко пъти се разминавах със смъртта.

Комунистическата власт след 9 септември 1944 година у нас носи белезите на фашистки режим. Ето по-важните аргументи за това мое твърдение:

Първо. Комунистите наложиха тоталитарния начин на мислене и действие, който създаваше предпоставки за насилия и преследвания.

Второ. През годините на комунистическия режим у нас се въведе и утвърди еднопартийната система, чрез въвеждането на член 1 от Конституцията на страната. Това създаде условия за сливане и срастване на партийната и държавна власт. Който не беше с партията, или пък не се подчиняваше на нея, беше изцяло изолиран и от структурите на властта. Безпартийните бяха превърнати във вечно страдаща класа, а комунистите в завинаги

привилегировани управляващи във всички структури на социалистическата държава.

Отличителен белег на комунистическия режим у нас в сравнение с фашизма е, от една страна, развъждането на толкова много активни борци против фашизма и капитализма, а от друга - на безброй доносници, специално подготвяни, за да откриват "враговете на народната власт", даже и в семейната спалня.

Трето. Както в някои от страните, където се проявява фашизмът, така и в нашата страна се създава култът към личността на партийния и държавен лидер. В това отношение, както между Хитлер и Мусolini, така също и между Георги Димитров, Вълко Червенков и Тодор Живков има толкова голяма прилика в преклонението към тях.

Четвърто. Най-нечовешкият белег на фашизма, който се проявява у нас през комунистическия режим е създаването на контрационните лагери, известни като "лагерите на смъртта", в които хиляди невинни българи и българки намериха своята смърт или пък оцеляха, но осакатени за цял живот. Партийните ръководители бяха за "прочистване" на нацията от враговете на комунизма.

Колко вярна е била насоката на моите мисли, дадена от баща ми за общите белези на фашизма и комунизма ! Затова, когато ме наречаха "фашист", отговарях:

- Не съм фашист, а внук на македонски войвода. Но вие комунистите сте братя по рождение на фашистите, с които имате една и съща нравствена поквара - омразата към човека, който не приема вашите идеи.

И псевдоучените на комунистическата власт определиха ВМРО като фашистка организация. Наричаха „фашисти“ и „великобългарски шовинисти“ революционерите, които загинаха в борбата за свободата на Македония. Създадените от Българската

комунистическа партия историци, повечето от които бяха сътрудници на Държавна сигурност, обявиха за прогресивни фалшификатите на ВМРО / ВМРО – обединена/ и Македонската федеративна организация , които бяха чужди на широките народни маси от Македония. В съставената от тях Енциклопедия през 1963 е написано, че ВМРО е „Върховистка фашистка организация, оръдие на най-реакционните буржоазни

шовинистично-реваншистки среди в България”.⁹⁵

Поповият род заедно с дядо Велик Мангушев.

През комунистическия режим всеки, който запяваше химна на македонските революционери „Изгрей зора на свободата” беше молепсан като „фашист”. В Либяхово се пееше само в семействата от Зимбileвия род. На сватбата на Атанас Зимбileв, син на пребития от санданистите Кръстьо Зимбileв , баща ми и двамата Зимбileви братя -Димитър и Атанас - запяха силно

⁹⁵ Кратка българска енциклопедия- Том 1.С.,1963 г., с-586

песента за вожда на ВМРО Тодор Александров „Нещо ще те питам, бабо“. Сякаш запалиха селото. Всички сватбари я подеха. Партийните ръководители потърсиха помощта на началника на заставата, който изпрати войници, за да арестуват баща ми и Зимбилевите братя. Когато се прибрах в къщи, няколко въоръжени комунисти я бяха обградили.

Който не е видял и преживял ужаса през годините на така нар.“народна власт”, той нищо не знае за страданията на семействата, които бяха обявени за „фашистки“ само заради това, че са били свързани с борбите на Вътрешната македонска революционна организация.

Всяка вечер с братчетата ми Стоян, Велик, Китан и Серафим слушахме истината за родолюбието и всеотдайната любов на поп Стоян и дядо Атанас към изстрадалия ни народ от поробители и предатели. Разбрахме, че родовите ни корени са едни от най-здравите не само в нашето село, но и в целия Неврокопски край. И това ни изпълваше с голяма, но скрита радост и гордост.

И до ден днешен зомбиряните от комунистите в моето родно село,, не знаят истините, които разкривам с конкретни, научнообосновани факти и исторически документи в тази книга. Именно затова искам да се обърна към сегашното младо поколение, за да го помоля - да научи и помни за цял живот добрите хора, които са дали най-много за оцеляването и прославата на село Либяхово като огнище на българския дух. И никога повече да няма разделение на родовете, които всяка година се срещат на Ширината по време на най-красивия християнски празник, който е патрон на Божията майка.

Споменът за войводата Атанас Попов и неговия баща свещеник Стоян Зимбилев никога не е избеднявал в нашата памет. След промените, които настанаха в България

на десети ноември 1989 година техните имена и славата им възкръсна с още по-голяма сила.

На 20 октомври 1998 година дейци и потомци на ВМРО от Неврокопския край се стекоха на лобното място на войводата Атанас Попов и откриха, в присъствието на пет свещеници, както е било при погребението и панахидите му, паметна плоча в знак на признателност за неговото родолюбиво дело. Онези, които бяха преминали през комунистическия ад се прегръщаха с навлажени очи, а по-младите ги разпитваха за тяхната издръжливост. Силна бе прегръдката ми с моя колега от Неврокоп Петър Гелемеров и съпругата му Кипра, с които бяхме „заточени“ като учители в родопското село Вълкосел през 1955 година, заради произхода ни като потомци на войводи. Бай Атанас Траханаров държеше здраво в ръцете

Освещаване паметната плоча на войводата Атанас Попов
си знамето на организацията, а зад него бяха някогашните

четници.

При освещаването на паметната плоча на войводата Атанас Попов епископ Гавраил, доктор на богословските науки, произнесе прочувствено слово, в което подчертва, че целият съзнателен живот на войводата, закърмен с възрожденски дух, е изпълнен с благородни дела, които светят като звезда и огряват душите на признателните хора от Либяхово.

В своето възторжено слово за войводата Атанас Попов Славчо Михайлов, един от дейците на ВМРО от Неврокоп, се обърна към мен и ме попита :

Професоре, вие не споменахте името на убиеца на дядо ви пред родната му къща, за да не нараните неговите близки, но не бива да забравяме, че истинските убийци на войводата Атанас Попов, които имаха свои слуги в Либяхово, почерниха живота на две поколения. Един бог е свидетел на това какво сме преживели и колко много са били нашите мъчения.

Първи, които помолиха да не се споменават имената на убийците бяха двете ми лели Стоянка и Мехалина, дъщери на войводата Атанас Попов.

Съвсем основателно в своите слова доктор Живко Палов и доц. Валентин Китанов подчертаха, че убийците на Атанас Попов са подлоги, слуги на Коминтерна, които по сталински унищожаваха всеки, който не беше с тях. А някои от техните потомци все още укриват, или не искат да знаят тази страшна истина.

*Правнуките Николай,
Атанас, Кирил, Мария,
Благой пред паметната
плоча на войводата
Атанас Попов*

Послеслов

Когато разкривах жизнения и борчески път на моите прадеди и деди си мислех за тяхната всеотдайност в борбата им за свободата на изстрадала Македония. Всеки ден, всеки час те са посвещавали своя личен живот на народополезни дела и предавали нравствените си ценности от поколение на поколение. Най-вярно и точно може да се представи техният образ, както и значението на дейността им, ако се направи задълбочен анализ на събитията и личностите, с които е свързан жизненият им път. Именно това се постарах да направя в настоящата книга, в която се позовавам на конкретни документални факти и безспорната историческа истина.

Отличителна черта на Зимбilevци е била силната им привързаност към семейството, в което е отглеждана любовта между родители и деца, между близки и роднини. Тук, в семейното огнище, е пламвала и искрата на неугасимата любов и привързаност към родния край. Този най - важен белег на нравствеността е създал топлината и в моето семейство, която идва от дълбоките корени на Зимбilevия род.

Водещите личности от Зимбilevия род са били силни и несломими в най-тежките години, когато нашият народ е бил под гнета на поробителите. В това отношение имената на дядо Иван Коджабашията и неговите деца Георги и Атанас дават началния тласък на следващите смели мъже и жени от рода Зимбilevi (Стоян, Димитър, Петър , Ангел и Велика), които пък от своя страна предават на децата и внуките си несломимия български дух. Най-изявени продължители на революционните идеи и борби за свободата на Македония от нашия род са прадядовците ми Атанас Иванов Зимбilev, Стоян Атанасов Зимбilev и дядо

ми Атанас Попов.

Пламъкът на просветния огън през последните шест десетилетия в Поповия род поехме ние с брат ми Стоян. Той като учител и заместник директор на Селскостопанския техникув в Свети Врач. Моят преподавателски път поеха и трите ми деца – Красамир Попов, който е гимназиален учител по български език и литература, ръководител на Синдиката на учителите в Пиринския край, дъщеря ми доцент д-р Снежана Попова и най-малкият ми син д-р Николай Попов, преподаватели в Педагогическия и Правно-историческия факултет на Югозападния университет „Неофит Рилски“. Учител в нашата фамилия беше и съпругата ми Мария, която издържа стоически незаслужените обиди, отправени от комунистите към нашето семейство. Снаха ни Катя е също учителка. И дъщерята на брат ми Велик – Кипра избра учителската професия. Покойният ми брат Китан беше деец в областта на културата.

Другите внуци и правнуци на поп Стоян и войводата Атанас Попов избраха професии, в които показват своят талант в съвременните специалности, без които е невъзможно развитието на България като модерна европейска страна.

Какво прие още нашето поколение от създателите на Зимбилевия род?

Най-изявлените нравствени добродетели, с които е бил прославен Зимбилевия род са съхранени от всички във Поповата фамилия. Родителите ми Кръстьо и Кипра Попови, братята ми Велик и Серафим – чичовците ми Стефан и Петър, лелите Стоянка и Мехалина съхраниха пословичното трудолюбие на Зимбилевия род. Наш истински образец за подражаване в това отношение беше баща ми.

Уверен съм, че сегашното поколение зимбилевци

няма да изtrie от паметта си онези, които са прославили техния род не само в китното село Либяхово, но и в цяла Източна Македония. Вярвам, че мислите и чувствата към техните деди и прадеди ще се предават и на идните поколения, за да остане завинаги корена на Зимбилевия род несломим.

И най-страшните бури не прекършиха родословното дърво на Зимбилеви, не разклатиха корените му, защото тяхната живителна влага е създадена от благословени чеда на майка България. Поповата фамилия, като един от големите клонове на Зимбилевия род, даде скъпи жертви. Въпреки това, никога неговите потомци не са помислили за отмъщение, защото синовете, внуките и правнуките на убийците не са виновни за техните безумства. Благодарение на запазената ни нравствена ценностна система сме правили опити да направим мостове между нас и тях, но някои от „другите“ бяха надъхани от комунистическата власт и такива не се изградиха. Изключение в това отношение направи може би само Борис Гърнев, с когото отдавна, още от 1975 година, периодично се срещаме и разговаряме за времето, когато в Либяхово все още дейците на македонското революционно движение са били единни в борбата за освобождението на Македония. Както вече подчертах и преди, след Илинденското въстание това единство е разрушено от Яне Сандански и Тодор Паница.

Някои от потомците на санданистите от Либяхово се гордееха с голямата близост на роднините им с българоубийците. Те спекултивно обругаваха паметта на убитите от моя род, за да направят по-лесна кариера в личния си живот. Типична в това отношение бе активността на Атанас Тодоров Панчелиев. Но онези, които го използваха, не пожалиха и него, когато брат му Иван, поради заболяване емигрира в Гърция, за да се

излекува на Запад. Заедно с мен като „враг на народната власт“ в лагера в Люти долъ Врачанско беше изпратен и той. Бяхме в една палатка с него и Ангел Солаков, син на един от четниците на дядо. Когато ни преместиха в Трудова повинност, по настояване на старшина Наум Наумов, наричан „македонец“, станах писар и чистач в щаба на поделението. С голям риск там помогнах на Атанас Панчелиев, за да изчезне от списъка на предвидените да бъдат изпратени в урановата мина в с. Кътина, Софийско, заради това, че има брат, забягнал в Гърция. И до днес не съм споделил това, дори и с него. Тази моя „вражеска постъпка“ беше една от причините да бъда набелязан отново като „неблагонадежден“. По настояване на полковника от Държавна сигурност веднага ме изгониха от щаба на поделението и изпратен на тежкия трудовашки обект в с. Курило, а Панчелиев остана в село Яна, където условията за работа бяха по-леки. Исках да изградя моста на новите взаимоотношения между разделените от българоубийците Яне Сандански и Тодор Паница. Но този мост беше разрушен, защото от Либяхово отново заваляха доноси срещу мен. Някой си упорито звънял и по телефона до командира на поделението. Един от офицерите не скри, че бързо научили за моя „фашистки“ род и от трудовак от нашето село.

Хубав пример за изграден мост между „едните“ и „другите“ направиха покойното ми братче Китан и братът на Атанас Панчелиев – Димитър, които станаха добри приятели. И сега Митко не ме отминава, когато ме срещне, за да ми напомни за незабравимото му приятелство с брат ми Китан.

Забелязвам, че най-после Ат. Панчелиев започна да търси истината. Така например, докато в книгата му „Илинден“ възхваляваше българоубийците Яне Сандански и Тодор Паница и се гордееше, че неговият родственик

Димитър Ат. Панчелиев е бил тежен помощник, то в новата си книга „Славният род Сарафови“ най-после признава, че дейците на Серския революционен окръг, начело със Сандански са били „особено агресивни и дори замислят физическо отстраняване на неудобните за тях личности“.

Панчелиев пише хвалебствени думи в предишната си книга „Село Илинден“ и за конгреса на санданистите в Либяхово, решили да убият Михаил Даев и прадядо ми поп Стоян. Сега обаче в книгата му „Славният род Сарафови“ пише за убиеца на Борис Сарафов и Иван Гарванов следното: „Що за човек е този Паница, който повече от седмица, почти през вечер е на гости у Сарафови и възрастните родители на Борис - Петър и Сирма, го удостояват с внимание, с ядене и почерпка, за да извърши такова чудовищно престъпление ? Липсват достатъчно силни думи, за да характеризират тази личност“.⁹⁶

Кога Панчелиев казва истината ? Няя трябва да научи и за възхваляваните от него „герои“ в Либяхово, като Иван Коемджиев и дядо му Димитър Ат. Панчелиев. Защо сега не напише книга за „героите-комунисти“, както ги наричаше в предишните си публикации ?

От истината избяга и безбожникът Валентин Караманчев, който зачеркнал с „червената керемида“ името на баща си и приел за „тато“ Тодор Живков. Този безбожник събуди от гроба дядо ми, който ми поръча да кажа истината, която разкривам в тази книга.

И въпреки политическите пасквили, написани със специално поръчение от комунистическата партия, от такива „писатели“ като Георги Караславов, Валентин Караманчев, Костадин Кюлюмов и други, мостът между „едните“ и „другите“, трябва да се изгради, за да се стопи създадената омраза. Но преди това истината трябва да се каже. Затова се върнах към корените на моя Зимбилев род

⁹⁶ Панчелиев Ат. Славният род Сарафови Бл., 2009, с.66

и неговата Попова фамилия, за която през годините на комунистическата власт се премълчаваха безспорните нейни приноси за възстановяването и запазването във вековете на нашето родно село Либяхово.

Онези, които все още тъгуват за комунистическото време, отглеждало много бездарници, на които се даваха дипломи и за висше образование, заради потеклото им до девето коляно, трябва да разберат, че лъжата за „героизма“ на техните прадеди, деди и бащи ще бъде разбулена. Съвсем правдиво звучи признанието на бай Борис Гърнев, който в писмото, изпратено до мен на 9 декември 2002 година пише: „Уважаем професор Попов, човешко е да има скопосани, човешко е да има и нескопосани, човешко е да има мост между едните и другите. При всички случаи другите са нескопосани. В другите съм и аз. За поменатия мост мисля много отдавна“. Не знам защо бай Борис се определя към „другите“. Към мен той винаги е бил внимателен и много искрен. Сигурно мястото, което заемаше през годините на „народната власт“ му дава основание да се чувствува виновен. Веднъж, когато споделих с него за трудностите, които съм срещал, заради миналото на нашия род, той ме попита защо не съм го търсил, за да ми помогне. Намериха се обаче други, които ми подадоха ръка, за да оцелея от комунистическия ад.

Може би ще направи впечатление на читателя на настоящата книга, че правя задълбочен анализ на някои от историческите събития, свързани с македонското революционно движение. Позовавам се на конкретни исторически факти и безспорни документи, които разкриват облика, от една страна на истинските герои, а от друга - на предателите, които са виновници за братоубийствата в борбата за свободата на Македония. Изясняват се и причините за тези трагични събития.

Ето какво пише в своите спомени вуйчо ми Иван

Мангушев, четник на организацията на ВМРО в Либяхово, за виновниците, които поставиха началото на братоубийствата в Либяхово: „Кръвта пролята у Мангушеви на поп Стоян Атанасов Зимбилев, кръвта пролята пред портата на Бродеви на Атанас поп Стоянов, кръвта пролята до кръчмата на Атанас Чехлев на Борис Мангушев, побоят нанесен над Кръстъо Димитров Зимбилев при дерето на Госпойца, писанията на Сарафовите тополи, че Георги Димитров Зимбилев ще бъде убит, побоищата от санданистите по големите християнски празници на хорището на Поляната, на Чакалето и на Ширината заредиха атмосферата в селото с голяма омраза и мъст“. Това са една част от злодеянията на комунистите и оранжевите земеделци в Либяхово, за които те и потомците им след девети септември 1944 година не обелваха нито дума.

Далеко от истината са лъжите и клеветите на онези, които бяха верни слуги на комунистическата власт в Либяхово. Едни от тях си останаха анонимни. Това бяха някои от наследниците на санданистите и оранжевите земеделци, които веднага след кървавия девети септември през 1944 година започнаха да преследват живите дейци на ВМРО и техните потомци. Те побързаха да обявят своите бащи и деди, които са били сподвижници на българоубийците Яне Сандански и Тодор Паница за „герои-комунисти“. Направиха им паметник в средата на селото, на площада, точно пред красивата сграда на общинското управление, предвидена за строителство от дядо ми Атанас Попов и изградена от другия ми дядо - Велик Мангушев, кмет през 1929 и 1930 година.

Най-злостни разпространители на лъжи и клевети срещу светлите личности от моя род се добраха до кметското място в Либяхово. Един от тях беше почти неграмотен и молешваше със своите „сведения“ до

Държавна сигурност не само нашия род, но и близките, и роднините ни. Та кой ли не знае и не помни онзи, който пишеше доноси дори и за „своите“ хора ?.

Намериха се и сродили се с децата и внуките на „героите-комунисти“ кариеристи , които станаха още по-свирепи и от техните наследници. Те се надпреварваха да слухтят около къщите на четниците на войводата Атанас Попов и пишат доноси, за да си направят по - лесна карирера в личния си живот.. Един от тях го прекръстиха на името на жена му. Нарекоха го „Запринкин“, за да се знае, че е мъжът на дъщерята на създателя на партийната организация в Либяхово.

Комунистите от моето село си намериха и своя „летописец“ на партийната организация, който търсеше „келепир“ от разпространението и продажбата на безброй лъжи, свързани с историята на селото. Неговото име, както вече подчертах, е Атанас Панчелиев, братовчедов син на Димитър Ат.Панчелиев. Той издаде с печелбарска цел своята книга „Илинден“ след промените у нас, когато вече стана съвсем ясно колко мракобесен е бил комунистическия режим и що за „герои“ са предателите на българската държава и македонското революционно движение. Метаморфозата на този „писател“ става съвсем прозрачна като се прочетат и книгите му „Славният Сарафов род от село Либяхова“ и „Комитката от село Либяхово,. Писателят „географ“ все още крие истината за „героя-комунист“ Димитър Ат. Панчелиев, когото възвхавява в десетки негови публикации и в книгата „Илинден“. Та нали Михаил Даев, Борис Сарафов и Иван Гарванов са злодейски убити от Яне Сандански и Тодор Паница. Някои от най-възрастните хора от нашето село казваха, че Димитър Ат. Панчелиев е участвувал, заедно с Иван Коемджиев, в убийството на Михаил Даев. Същият този „герой-комунист“ е предавал на Сандански и Паница

четите, които са били изпращани от Борис Сарафов в Неврокопско и Драмско, някои от които са нощували в къщата на прадядо ми свещеник Стоян Зимбилев. Човек с чиста съвест не би се решил на такава превратност в своите разсъждения и убеждения.- веднъж да хвалиш убийците на Борис Сарафов, а след това да пишеш хвалебствия за него. Дано новото време истински промени заблудените и послушниците на комунистическата власт, които не знам как могат да изкупят вината си за изсипаните лъжи и клевети от тях за моите прадеди и деди.

Конюнктурата е заслепила мислите на Ат. Панчелиев и при написването на книгата „Войводката от село Либяхово”. Та той не знае ли, че Екатерина Арнаудова е била привърженичка на дясното крило на ВМРО, затова когато е идвала в нашето село е отсядала в дома на дядо Георги Зимбилев, дядо Велик Мангушев и у нас. Леля ми Мехалина, дъщеря на кмета Атанас Попов и внучка на поп Стоян, ми разказа с вълнение, че когато комитката гостувала в нашата къща, събрала децата на дядо ми, раздала им подаръци и казала:

- Деца, гордейте се цял живот, че сте потомци на този хубав род. Пунктовият войвода Атанас Попов, който беше толкова години и кмет на селото, върна живота в него и го направи най-красивото село в Неврокопския край.

Главният цензор на свободното слово в България през годините на Живковия режим Валентин Караманчев е един от другите фалшификатори на истините, свързани с македонското революционно движение. След промените у нас през 1989 г. той избяга от София, заедно с жена си, за която казват, че е била на високо и отговорно място в „народната милиция”, сигурно при приятеля им Костадин Кюлюмов, заместник шеф на Държавна сигурност. Не знам защо такива като семейство Караманчеви се уплашиха да останат там, където познават слугинството им на

комунистическата власт ? Та те, комунистите, са все още на „всеки километър“. Ако беше жив Костадин Кюлюмов сигурно щеше да създаде нов филм „Ние пак, и сега, сме на всеки километър“. От „червените“ наистина спасение няма. Колко точно е казал поп Стоян за тяхната идеология : „Комунизмът е напаст божие, отрова за човешката душа“. С тази отрова те продължават да заразяват и читателите на техните комунистически издания, в които основното изразно средство са лъжата и клеветата.

Комунистическата отрова е изтрила и спомените от детските години на Караманчев. Сигурно няма памет за тях. Нима не си спомня, че майката му като учителка в нашето село, заедно с него, е била на квартира у нас, в Поповата къща. Неслучайно тя е избрала най-хубавата стая, в която е живял дядо ми войводата Атанас Попов, преди да го разстреля убиецът – син на секретаря на комунистическата партия в Либяхово. В тази стая израснах и аз като негов потомък

Когато Караманчев хвана „червената керемида“, и започна да скальпва лъжи и клевети за истинските герои от борбата за свободата на Македония посегна на паметта и на дядо ми. Той не попита майка си за това какво е научила за войводата Атанас Попов. Леля ми Мехалина си спомня, че когато учителката Надежда Караманчева ги е прегръщала със сестра й Стоянка често е казвала пред тях:

- Проклет да бъде душманина, който ви е оставил сирачета ! Дядо Атанас е бил истински народен герой, когото трябва да помните завинаги.

При срещата на майката на „тъмно-червения“ писател с учителя Велик Мангушев на Папазчаир първо попитала за дъщерите на войводата и отново казала :

- Какво хубаво семейство ! Бях щастлива, когато живеех на квартира в Поповата къща. Този род е най-благородният във вашето село“.

Интересно, защо преди да фабрикува гнусните лъжи за дядо ми Караманчев не е потърсил баба Мария Божкова и дядо Стефан Ковачев, брат и сестра на неговия герой „Гецинката“, за да научи истината от тях, а е отишъл при хулниците на дядо-. Сигурно щеше да намери брата и сестрата на неговия „герой“ у нас, отколкото у тях, защото жената на дядо Стефан е отгледана от войводата Атанас Попов и баба Кита, а баба Мария е оженила сина си Димитър за дъщерята на войводата - Мехалина. За разлика от клеветника Караманчев, аз няма да забравя разговорите си с тях. И двамата ми казаха:

- Насе, дядо ти беше мъдър човек. Санданистите бяха истинските убийци. Войводата няма нищо общо с убийството на брат ни Георги, който орезили нашето семейство. Не вярвай на онези, които не го обичаха. Те са лъжовни хора.

Така е, някои от информаторите на Караманчев, чиито имена не споменава, имаха две лица, едното за пред нас, а другото за пред такива безбожници като него. На мен казаха „тайно“, за да не научат „управниците“, че нашият род е гордостта на Либяхово, затова трябва да пазя чисто и свято името на войводата Атанас Попов.

Веднъж баба Марика Полянова срещнала леля Мехалина, дъщерята на войводата, и казала:

- Чедо, благословен да е татко ти ! Този живот го имаме от него. Ако не го беше послушал моят мъж да бяга и да се спаси в Гърция нямаше да ни има на този свят.

Караманчев отиде при фабриканите на червени лъжи в Либяхово, а не се отби при трите деца на неговия „герой“ Манаси - Янко, Симеон и Илия Манасиеви. Не ги потърси, защото и те щеше да му кажат същото, което знаеха баба Мария и дядо Стефан, сестрата и брата на Георги Ковачев, наказан от ВМРО за разврат и разбиване на семействата си, но не от дядо, който винаги е бил

против крайните мерки на организацията. Те също са израснали в нашето семейство, както и баба Мария Ковачева, жената на брата на Георги Ковачев. И аз помня, че бай Илия Манасиев и в напреднала възраст си беше почти винаги у нас.

Със своите неистини, Валентин Караманчев се опитва като заклет комунист да хвърля семето на раздора между семейства, които са споили здраво своите прекрасни взаимоотношения. Леля ми Мехалина, дъщеря на войводата Атанас Попов и калеко Димитър Божков, сестрин син на убития от организацията на ВМРО Георги Ковачев са мъж и жена. Те са живи и здрави и се радват на тяхното многолюдно семейство. Съвсем скоро разговаряхме надълго и нашироко за опашатите лъжи на Караманчев. Ето какво каза калеко Димитър:

Помня го този Караманчев като дете, когато живееха у вас. Майка му беше добра учителка, но той беше пакостник. Някои от моите приятели го наричаха „шушумига”. Защо не дойде при нас, за да научи истината за дядо Атанас войводата, който е спасявал толкова много хора от селото, но без негово знание и участие някои от санданистите са били наказани. Такъв е случаят и с вуйчо ми Георги Ковачев. Дядо Атанас няма нищо общо с неговото убийство. Майка ми, която знаеш, че е негова сестра, казваше, че брат ѝ е бил убит от чужди хора, които са изпратени без знанието на дядо Атанас. Наказанието му е било заради това, че е разсипал заедно с любовницата си двете семейства – неговото, и нейното.

Не знам с каква съвест ще си отиде от този свят безбожникът Караманчев, след като изсипа толкова много лъжи, свързани с македонското революционно движение. Той „възнася” избледнелите имена на братоубийците, създаде от предателите и разсипниците на държавата и семействата „герои”, а истинските герои представя

като „врагове“. Сигурно и неговото име ще остане в дълбока червена сянка, редом с имената на побратимите му по перо Георги Караславов, Костадин Кюлюмов, Георги Боков и десетки други лъжеписатели, крепители на комунистическия режим. И сега обаче в „самоизгнание“ Караманчев продължава да „търгува“ с пасквилите си и да разделя отново цели родове и семейства, както това са правили с много кръв българоубийците Яне Сандански и Тодор Паница.

„Дъбнишкият писател“ Валентин Караманчев се крие като лалугер, но не в родния му град Неврокоп, а в с.Хърсово, близо до Роженския манастир, където неговият „Пирински цар“ Яне Сандански е прекарал последните си години, след като е извършил безброй убийства и натрупал несметно богатство. Този червен възхвалител на десетки предатели в македонското революционно движение тръгна по кървавите пътеки на българоубиеца „Безим Яне“, за да разпитва неговите оцелели, повечето невежи, съмишленици, фабрикували безброй лъжи за истинските герои в Мървашките села.

Не само през годините на тоталитарния режим, но и при непрокопсания преход у нас след десети ноември 1989 година, моделиран от комунистическата партия, онези, които са зомбирани от нея, вместо да признаят истината за убийствата и предателствата в македонското революционно движение, извършени от техни близки и роднини, продължават да фабрикуват неистини. Тези хора все още смятат за „герои“ виновните за братоубийствата в македонското революционно движение. Това невежество те трябва да изтряят най-после от паметта и мислите си.

Разбира се, има и такива потомци на братоубийците които правят опит да прочистят своето съзнание от комунистическата заблуда. Измежду тях бе и един от внуките на убиеца на прадядо ми Стоян Атанасов

Зимбилиев, който дойде при мен в Югозападния университет, където бях заместник ректор. Той не знаеше, че аз съм внукът на поп Стоян, убит от неговия дядо Иван Коемджиев. Поиска помощ, която му дадох, защото той не е виновен за злодеянието на убиеца на поп Стоян. След това отишъл при майка ми в Либяхово и казал:

- Бабо Кипро, моят дядо е бил жесток човек.
Научих, че е убил един благороден поп от вашето село.

Майка го погледнала и попитала:

- А ти кой си ?

- Аз съм Иван Коемджиев, внук на убиеца на поп Стоян.

Вместо да го погледне накриво, майка му казала:

Тогавашните времена са били много страшни.
Безумието е погубило много невинни хора.

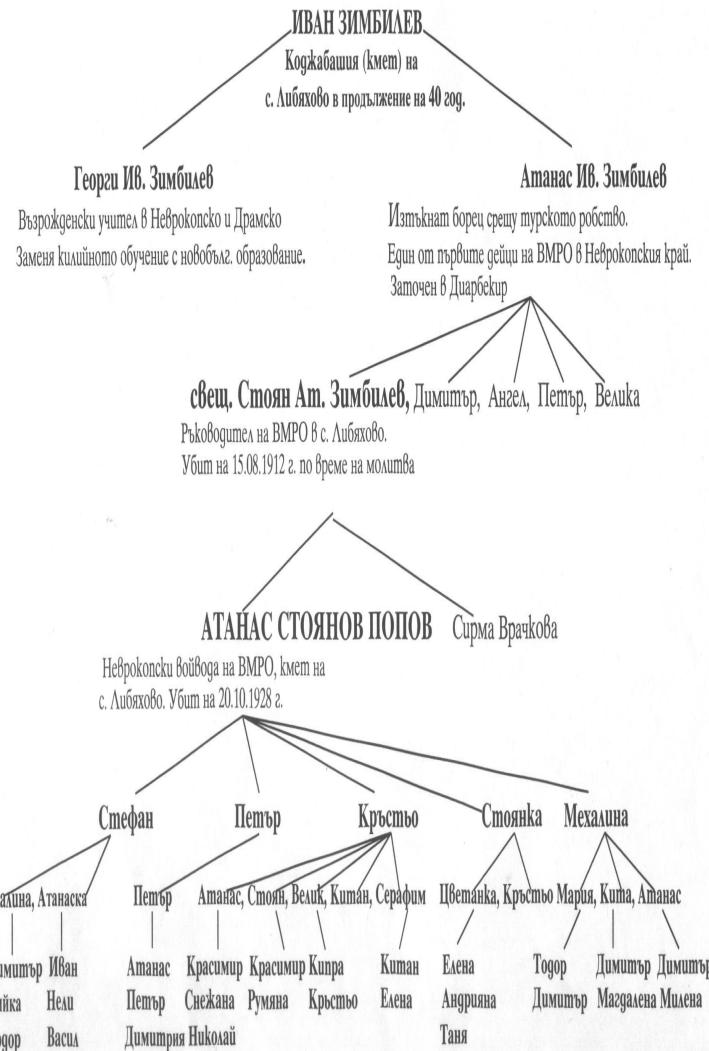
Гостът навел глава и казал:

- Такъв безумец е бил и моят дядо. Той оставил черно петно на нашата фамилия.

Смятам, че потомците на виновните за убийствата и предателствата в Македонското революционно движение не бива да носят отговорност за техните злодеяния. Именно затова винаги в моя род сме проявявали необходимата предпазливост от незаслужена обида на онези, които нямат вина за злодеянията на техни близки и роднини.

РОДЪТ НА НЕВРОКОПСКИЯ ВОЙВОДА

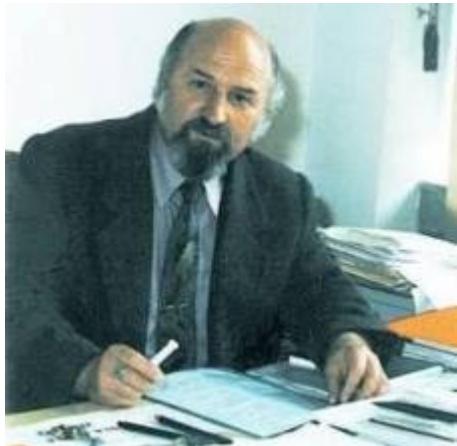
АТАНАС ПОПОВ

В нашето китно село Либяхово има толкова много родове, които са предавали от поколение на поколение най-хубавите черти на българина, свързани с неговото трудолюбие, ученолюбие и неувяхащата любов към родния край. Вярвам, че някои от сегашните потомци на тези родове ще ни зарадват с тяхно изследване, за да остане неувяхаща родовата ни памет.

СЪДЪРЖАНИЕ

Предисловие.....	3
Първа глава. Първите възрожденци от Зимбилевия род....16	
1. Коджабашията Иван Зимбилев.....	16
2. Георги Иванов Зимбилев – изтъкнат възрожденски просветен деец и участник в църковно-националните борби на българския народ в Източна Македония.....	1
7	
Втора глава. Дейци на Вътрешната македонска революционна организация.....31	
1. Атанас Иванов Зимбилев – един от основателите на ВМОРО в Неврокопския край.....31	
2. Стоян Атанасов Зимбилев – български църковен деец и революционери.....35	
3. Атанас Попов – пунктов войвода и кмет на село Либяхово.....67	
Послеслов.....	195

Проф. д-р Атанас Кръстев Попов е роден на 22 май 1935 година в с. Либяхово, Неврокопско. Внук е на войводата Атанас Попов, на когото носи името. През годините на тоталитарния режим цялият негов род е жестоко преследван от комунистическата власт.

След завършване на гимназия в град Неврокоп, комунистите от родното село на Атанас Попов не разрешават да продължи образоването си. Решава, със знанието на баща си, да емигрира в чужбина, където да се учи, но болната му майка го убеждава да остане в родината си.

През 1955 година за Атанас Попов се застъпват училищните инспектори Никола Пацов и Борислав Владиков, които му помагат да получи разрешение да продължи образоването си. В биографията му обаче остава клеймото: „неблагонадежден, отношението му към народната власт е отрицателно“, поради което постоянно е наблюдаван и преследван от Държавна сигурност. През 1959 година за него е открито оперативно дело по линия „враждебна интелигенция“, поради което е изпратен в специално подгответия лагер за децата и внуките на „враговете на народната власт“ в с. Люти Дол, Врачанско, откъдето след една година е преместен в Трудова повинност.

Като прогимназиален учител Атанас Попов е учителствал в родопските и пирински села Вълкосел,

Туховище, Ковачевица, Дъбница и Тешово. Бил е гимназиален учител в Банско и Разлог. В Полувисшия институт за подготовка на културно-просветни кадри в Благоевград е наказван за „системно подронване авторитета на партийното и държавно ръководство“.

В продължение на 25 години професор д-р Атанас Попов е преподавател в Югозападния университет „Неофит Рилски“ и 15 години гост професор в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“. Бил е ръководител на катедра, заместник-декан, заместник-ректор, Председател на Научен съвет по педагогика и член на Комисията по обществени науки към ВАК в Министерския съвет.

С името на професор д-р Атанас Попов е свързан статута на Югозападния университет „Неофит Рилски“. Разработва мотиви за неговото утвърждаване от Народното събрание и спомага за изграждането на новата му структура.

ВЪЗРОЖДЕНСКИТЕ КОРЕНИ НА МОЯ РОД
Професор д-р Атанас Попов

Първо издание
Редактор: Красимир Атанасов
Корица: Атанас Красимиров

Издателство „Санин – Н и Н“ ООД - Благоевград